

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten		overige kosten	totaal
Auto	OV		
0,28/km	kosten		
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -	€ -	€ -	€ 367.59

Datum melding	Locatie aanval	Provincie
5/1/2021	- ??	<i>Gelderland</i>
4/29/2021	Wekerom	Gelderland
4/28/2021	Hoog Buurlose Heide	Gelderland
4/26/2021	Dinteloord	Noord-Brabant
4/25/2021	Nederweert	Noord-Brabant
4/24/2021	Drijber/Wijster	Drenthe
4/24/2021	Kroondomeinen	Gelderland
4/19/2021	Planken Wambuis	Gelderland
4/18/2021	Ask	Gelderland
4/13/2021	?	Gelderland
4/13/2021	Planken Wambuis	Gelderland
4/11/2021	Hoog Buurlose Heide	Gelderland
4/6/2021	Planken Wambuis	Gelderland
3/22/2021	Otterlo	Gelderland
3/19/2021	Otterlo	Gelderland
3/16/2021	Elspeterheide	Gelderland
3/13/2021	Ginkelse Heide	Gelderland
3/10/2021	Heeze	Noord-Brabant
3/10/2021	Radio Kootwijk	Gelderland
3/10/2021	Radio Kootwijk	Gelderland
3/8/2021	??	Gelderland
3/7/2021	Ede	Gelderland
2/28/2021	Lochem	Gelderland
2/23/2021	Heeze	Noord-Brabant
2/22/2021	Stroese Heide	Gelderland
2/21/2021	Strabrechtse Heide	Noord-Brabant
2/14/2021	Ede	Gelderland
2/6/2021	Nederweert	Limburg
1/25/2021	Stramproy	Limburg
1/25/2021	Stramproy	Limburg
1/25/2021	Stramproy	Limburg
1/24/2021	Elspeetse hEide	Gelderland
1/21/2021	Nederweert	Limburg
1/20/2021	Ask	Gelderland
1/20/2021	Ask	Gelderland
1/19/2021	Ask	Gelderland
1/17/2021	Elspeetse heide	Gelderland
1/14/2021	Sterksel	Noord-Brabant
1/14/2021	Valkenswaard	Noord-Brabant
1/11/2021	Leende	Noord-Brabant
1/2/2021	Planken Wambuis	Gelderland
12/29/2020	ZW Veluwe Eder Heide	Gelderland
12/24/2020	ZW Veluwe Planken Wambuis	Gelderland
12/23/2020	Planken Wambuis	Gelderland
12/21/2020	Mosselse zand	Gelderland

12/21/2020	Mosselse zand	Gelderland
12/19/2020	ZW Veluwe Mossel	Gelderland
12/18/2020	Waalre	Noord-Brabant
12/16/2020	Heeze	Noord-Brabant
12/16/2020	Noord Veluwe	Gelderland
12/12/2020	Hulshorsterzand NM	Gelderland
12/12/2020	ZW Veluwe Mossel	Gelderland
12/11/2020	Heeze	Noord-Brabant
12/8/2020	Lierop	Noord-Brabant
12/8/2020	Noord-Ginkel (Ede)	Gelderland
12/6/2020	Lierop	Noord-Brabant
12/5/2020	Gemeente Nunspeet	Gelderland
12/4/2020	Planken Wambuis	Gelderland
12/2/2020	Vaassen	Gelderland
11/30/2020	Lierop	Noord-Brabant
11/29/2020	Rosmalen	Noord-Brabant
11/29/2020	Intratuin Rosmalen	Noord-Brabant
11/29/2020	Kroondomein	Gelderland
11/28/2020	Rosmalen	Noord-Brabant
11/28/2020	Heeze	Noord-Brabant
11/28/2020	Wierden	Overijssel
11/27/2020	Bergham	Noord-Brabant
11/27/2020	Enter	Overijssel
11/26/2020	Macharen/Oss	Noord-Brabant
11/26/2020	Beuningen	Overijssel
11/17/2020	Sterksel	Noord-Brabant
11/14/2020	Afferden	Limburg
11/8/2020	noord veluwe	Gelderland
10/30/2020	Elspeeterbos	Gelderland
10/28/2020	Sterksel (Groote Heide)	Noord-Brabant
10/27/2020	Waalre	Noord-Brabant
10/19/2020	Someren	Noord-Brabant
10/19/2020	Someren	Noord-Brabant
10/18/2020	Weert	Limburg
9/21/2020	Kroondomein	Gelderland
9/19/2020	Elspeet	Gelderland
9/17/2020	Lierop	Noord-Brabant
9/14/2020	Someren	Noord-Brabant
9/1/2020	Strabrechtseheide Heeze	Noord-Brabant
8/31/2020	Strabrechtse Heide Someren	Noord-Brabant
8/30/2020	Sterksel	Noord-Brabant
8/29/2020	Leuvenum	Gelderland
8/29/2020	Leuvenum	Gelderland
8/27/2020	Epe	Gelderland
8/25/2020	Mierlo	Noord-Brabant
8/21/2020	Kroondomein	Gelderland
8/15/2020	Sterksel	Noord-Brabant
8/13/2020	Uddel	Gelderland

8/7/2020	Sterksel	Noord-Brabant
8/3/2020	Maarheze	Noord-Brabant
8/1/2020	Heeze	Noord-Brabant
7/28/2020	Maarheze	Noord-Brabant
7/28/2020	?	Drenthe
7/16/2020	Heeze	Noord-Brabant
7/13/2020	Heeze	Noord-Brabant
7/7/2020	Katlijk/Delleburen	Friesland
6/29/2020	Grolloo	Drenthe
6/27/2020	Heeze	Noord-Brabant
6/21/2020	Maarheze	Noord-Brabant
6/20/2020	Planken Wambuis	Gelderland
6/17/2020	Elp	Drenthe
6/16/2020	Elp	Drenthe
6/15/2020	Zwiggelte	Drenthe
6/13/2020	Heeze	Noord-Brabant
6/10/2020	Odoorn	Drenthe
6/10/2020	Delfzijl	Groningen
6/9/2020	Zwiggelerveld	Drenthe
6/9/2020	Heeze	Noord-Brabant
6/2/2020	Heeze	Noord-Brabant
5/30/2020	Wijk en Aalburg	Noord-Brabant
5/30/2020	Kroondomein	Gelderland
5/28/2020	Herpt	Noord-Brabant
5/26/2020	Sterksel	Noord-Brabant
5/25/2020	?	Drenthe
5/23/2020	Vlijmen	Noord-Brabant
5/21/2020	Haarsteeg	Noord-Brabant
5/19/2020	Bokhoven	Noord-Brabant
5/16/2020	Hedikhuizen	Noord-Brabant
5/15/2020	Hedikhuizen	Noord-Brabant
5/15/2020	Lierop	Noord-Brabant
5/15/2020	Hedikhuizen	Noord-Brabant
5/13/2020	Aalst	Gelderland
5/13/2020	Aalst	Gelderland
5/12/2020	Grolloo	Drenthe
5/2/2020	Heeze	Noord-Brabant
5/1/2020	Sterksel	Noord-Brabant
4/30/2020	Beesd	Gelderland
4/29/2020	Culemborg	Gelderland
4/23/2020	Nederweert	Limburg
4/23/2020	Someren	Noord-Brabant
4/21/2020	Vorden	Gelderland
4/19/2020	Heeze	Noord-Brabant
4/18/2020	Ruurlo	Gelderland
4/13/2020	Sterksel	Noord-Brabant
4/2/2020	Nederweert	Limburg
3/31/2020	Veluwezoom	Gelderland

3/28/2020	Donkerbroek	Friesland
3/28/2020	Beesd	Gelderland
3/28/2020	Heeze	Noord-Brabant
3/27/2020	Veenhuizen	Drenthe
3/27/2020	Culemborg	Gelderland
3/26/2020	Norg	Drenthe
3/25/2020	Randwijk	Gelderland
3/25/2020	Erm	Drenthe
3/19/2020	Erm	Drenthe
3/2/2020	Made	Noord-Brabant
3/2/2020	Midden Veluwe	Gelderland
3/2/2020	Noord Veluwe	Gelderland
3/1/2020	Buurmalsen (boomgaard)	Gelderland
3/1/2020	Veluwezoom	Gelderland
3/1/2020	Noord-Veluwe	Gelderland
3/1/2020	Apeldoorn	Gelderland
3/1/2020	Radio Kootwijk (HJ)	Gelderland
2/26/2020	Noord Veluwe	Gelderland
2/24/2020	Boekel	Noord-Brabant
2/23/2020	Emst	Gelderland
2/19/2020	Schoonloo	Drenthe
2/18/2020	Noord Veluwe	Gelderland
2/11/2020	Well	Limburg
2/6/2020	Zuidveld	Drenthe
2/1/2020	Ekehaar	Drenthe
1/27/2020	Grolloo	Drenthe
1/26/2020	Gelderland	Gelderland
1/24/2020	Grolloo	Drenthe
1/21/2020	Gelderland	Gelderland
1/21/2020	Gelderland	Gelderland
1/20/2020	Gelderland	Gelderland
1/18/2020	Zwiggelte	Drenthe
1/17/2020	Zwiggelte	Drenthe
1/15/2020	Gelderland	Gelderland
1/13/2020	Hooghalen	Drenthe
1/4/2020	Hooghalen	Drenthe
1/1/2020	Drenthe	Anderen
12/30/2019	Zwiggelte	Drenthe
12/28/2019	Appelscha	Friesland
12/28/2019	Gelderland	Gelderland
12/28/2019	Noord Veluwe	Gelderland
12/27/2019	Gelderland	Gelderland
12/19/2019	Venhorst	Noord-Brabant
12/18/2019	Boekel	Noord-Brabant
12/17/2019	De Wijk	Drenthe
12/15/2019	Zwiggelte	Drenthe
12/15/2019	Gelderland	Gelderland
12/12/2019	Gelderland	Gelderland

12/11/2019	Boornbergum (Smallingerland)	Friesland
12/5/2019	Appelscha	Friesland
12/3/2019	Appelscha	Friesland
12/3/2019	Gelderland	Gelderland
12/3/2019	Gelderland	Gelderland
12/2/2019	Appelscha (Oude Willem)	Friesland
11/24/2019	Gelderland	Gelderland
11/23/2019	Anderen	Drenthe
11/23/2019	Onnen	Groningen
11/21/2019	Grolloo	Drenthe
11/21/2019	Eext (landgoed Heidehof)	Drenthe
11/21/2019	Gelderland	Gelderland
11/19/2019	Hooghalen (Geelbroek)	Drenthe
11/17/2019	Gelderland	Gelderland
11/16/2019	Gelderland	Gelderland
10/31/2019	Hoog Soeren	Gelderland
9/19/2019	Epe (Emst)	Gelderland
9/2/2019	Nieuw-Balinge	Drenthe
4/1/2019	Elim	Drenthe
3/29/2019	Hooghalen	Drenthe
2/22/2019	Lemerveld	Overijssel
2/20/2019	Holten	Overijssel
1/6/2019	Heino	Overijssel
1/5/2019	Damsholte	Overijssel
1/5/2019	Beerzerveld	Overijssel
12/2/2018	de Lutte	Overijssel
10/18/2018	Oosterhesselen	Drenthe
10/17/2018	Hollandseveld	Drenthe
10/17/2018	Slagharen	Overijssel
10/14/2018	Heino	Overijssel
10/12/2018	Den Ham	Overijssel
10/10/2018	Den Ham	Overijssel
10/7/2018	Dalerpeel	Drenthe
10/3/2018	Orvelte	Drenthe
7/10/2018	Buren	Gelderland
7/5/2018	Zeewolde	Flevoland
6/22/2018	Rinsumageest	Friesland
6/20/2018	Driesum	Friesland
6/20/2018	Oldelamer	Friesland
6/13/2018	Laag-Zuthem	Overijssel
5/29/2018	Hollandseveld	Drenthe
5/25/2018	Ekehaar	Drenthe
5/18/2018	Marum	Groningen
5/16/2018	Marum	Groningen
5/3/2018	Langezwaag	Friesland
5/2/2018	De Knipe	Friesland
4/5/2018	Ruurlo	Gelderland
4/4/2018	Boijl	Friesland

4/4/2018	Markelo	Overijssel
3/31/2018	Alteveer	Drenthe
3/31/2018	Zwinderen	Drenthe
3/31/2018	Zuidwolde	Drenthe
3/31/2018	Sellingen	Drenthe
3/31/2018	NieuwLeusen	Overijssel
3/30/2018	Kerkenveld	Drenthe
3/29/2018	Alteveer	Drenthe
3/29/2018	Staphorst	Overijssel
3/28/2018	Drogteropslagen	Overijssel
3/26/2018	Zuidwolde	Drenthe
3/25/2018	Oosterhesselen	Drenthe
3/23/2018	Rouveen	Overijssel
3/22/2018	Kampen	Overijssel
3/22/2018	Kampen	Overijssel
3/18/2018	Beckum	Overijssel
3/18/2018	Benneveld	Drenthe
3/5/2018	Lottum	Limburg
3/5/2018	Venlo	Limburg
3/5/2018	Heythuysen	Limburg
2/23/2018	Bunschoten	Utrecht
12/31/2017	Helenaveen	Noord-Brabant
12/26/2017	Nieuw Heeten	Overijssel
12/25/2017	Luttenberg	Overijssel
12/24/2017	Luttenberg	Overijssel
12/23/2017	Punthorst	Overijssel
11/12/2017	Voormshoop	Overijssel
11/7/2017	Bergentheim	Overijssel
10/14/2017	Laag Zuthem	Overijssel
9/22/2017	Finsterwolde	Groningen
3/9/2015	Holwierde	Groningen
3/9/2015	Termunten	Groningen
3/7/2015	Nieuw Amsterdam	Drenthe
3/7/2015	Westerbork	Drenthe

Sample	DNA uitslag	Individu
<i>Keutel</i>	<i>Wolf</i>	<i>GW960f</i>
Schaap	Wolf	Geen resultaat
Keutel	Wolf	GW960f
Schaap	Wolf	GW2089m
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW2090f
Keutel	Wolf	GW2087m
Keutel	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	GW1964m
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW1490m
Schaap	Wolf	GW1490m
Edelhert	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	GW2087m
Hertenkalf	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW960f
Doodvondst wolf	Wolf	GW1729f
Schaap	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW2088m
Damhert	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	gemengd HW01+HW02 (GW979m + ?)
Schaap	Wolf	GW979m
Keutel	Wolf	GW1889m
??	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1964m
Keutel	Wolf	GW1964m
Keutel	Wolf	GW1964m
Keutel	Wolf	GW1428m
Schaap	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW1729f

Keutel	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	GW1729f
Schaap	Wolf	GW1625m
??	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW893m
Keutel	Wolf	GW1729f
Schaap	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1889m
Keutel	Wolf	GW1729f
Schaap	Wolf	GW1490m
Schaap	Wolf	GW1625m
??	Wolf	GW1920m
??	Wolf	GW1920m
Keutel	Wolf	onbekend
??	Wolf	onbekend
??	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1490m
??	Wolf	GW1920m
??	Wolf	GW1490m
??	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1490m
Schaap	Wolf	GW1625m
??	Wolf	GW1920m
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW998f
Haren	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Kalf	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1889m
Keutel	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Edelhert Leuvenum	Wolf	GW893m
Edelhert Leuvenum	Wolf	GW893m + GW998f en/of pup
Hertenkalf (wild)	Wolf	onbekend
Kalf	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1428m
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend

??	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
??	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Keutel	wolf	GW1729f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Keutel	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Keutel	wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Schotse Hooglander	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Keutel	wolf	GW1608m

Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1608m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1608m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Geit(en)	wolf	GW1608m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Keutel	wolf	GW960f
Keutel	wolf	onbekend
Haren, teek, bloed aan gras	wolf	GW1608m
Edelhert	wolf	GW1608m
Wolvenwelp Welna	wolf	GW1626m
Edelhert	wolf	GW893m + GW998f en/of pup
Edelhert	wolf	GW960f
Keutel	wolf	GW1428m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Keutel	wolf	onbekend
Keutel	wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	Onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
swab	Wolf	GW893m
swab	Wolf	GW893m + GW998f en/of pup
Keutel	Wolf	Onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Ree	Wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	GW1428m
Keutel	wolf	onbekend
keutel	Wolf	Onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1479f
Scha(a)p(en)	wolf	GW1479f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	GW998f
swab van huidflap	Wolf	Onbekend

Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Edelhert	Wolf	GW1428m
Edelhert	Wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	Onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW960f
Scha(a)p(en)	wolf	GW960f
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW849f
Scha(a)p(en)	wolf	GW965f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW912f
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx
Scha(a)p(en)	wolf	GW979m
Scha(a)p(en)	wolf	GW979m
Scha(a)p(en)	wolf	GW979m
Scha(a)p(en)	wolf	GW979m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW954f
Scha(a)p(en)	wolf	GW763f

Scha(a)p(en)	wolf	GW954f
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW954f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW954f
Scha(a)p(en)	wolf	GW913m
Scha(a)p(en)	wolf	GW913m
Scha(a)p(en)	wolf	GW913m
Scha(a)p(en)	wolf	GW955m
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW843m
Scha(a)p(en)	wolf	GW843m
Scha(a)p(en)	wolf	GW843m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW386m
Scha(a)p(en)	wolf	GW386m
Scha(a)p(en)	wolf	GW386m
Scha(a)p(en)	wolf	GW386m

Opmerking WEnR

(deze gaat, gezien datum, niet mee in Tussenrapportage, maar bij volgende in september)

nieuw mannelijk individu, afkomstig uit CE populatie, **exacte roedel wordt nog nader onderzocht**

nieuw vrouwelijk individu, afkomstig uit CE populatie, **exacte roedel wordt nog nader onderzocht**

nieuwe mannelijke pup GW998f x GW893m, ander individu dan te Ede

waarschijnlijk 998f x 893m

nieuwe mannelijke pup GW998f x GW893m, ander individu dan te Ede

nieuwe mannelijke pup GW998f x GW893m

(De uitslagen van 25-1, Stamproy betreffen allen dezelfde casus) Het lijkt er bij deze casus op dat hier twee wolven bij betrokken waren (want 1 sample gaf HW01 aan en een andere sample HW02). Echter het individuele profiel van het monster met HW01 was te slecht om een specifiek individu te identificeren.

(De uitslagen van 25-1, Stamproy betreffen allen dezelfde casus) GW code volgt

mannelijke pup GW998fxGW893m

waarschijnlijk 998f x 893m

waarschijnlijk 998f x 893m

waarschijnlijk 998f x 893m

mannelijke pup GW998fxGW893m

vrouwelijke pup GW998fxGW893m

vrouwelijke pup GW998fxGW893m

vrouwelijke pup GW998fxGW893m

mannelijke pup GW998fxGW893m

vrouwelijke pup GW998fxGW893m

Datum onduidelijk

contaminatie met vos

nog niet eerder waargenomen mannelijke pup GW998fxGW893m

contaminatie met vos

Gemengd profiel roedel noord-veluwe

contaminatie met vos

mannelijke welp uit roedel noord veluwe

[illegible]

mannelijke welp uit roedel noord veluwe

Datum melding	Locatie aanval	Provincie
5/1/2021	- ??	Gelderland
4/29/2021	Wekerom	Gelderland
4/28/2021	- Hoog Buurlose Heide	Gelderland
4/26/2021	Dinteloord	Noord-Brabant
4/25/2021	Nederweert	Noord-Brabant
4/24/2021	Kroondomeinen	Gelderland
4/24/2021	Drijber/Wijster	Drenthe
4/24/2021	Wekeromse Zand	Gelderland
4/23/2021	Heeze	Noord-Brabant
4/19/2021	Planken Wambuis	Gelderland
4/19/2021	Wenum-Wiesel	Gelderland
4/18/2021	Ask	Gelderland
4/18/2021	Gendt	Gelderland
4/16/2021	Gastelse Heide	Noord-Brabant
4/13/2021	Planken Wambuis	Gelderland
4/13/2021	?	Gelderland
4/11/2021	Hoog Buurlose Heide	Gelderland
4/9/2021	Nederweert	Noord-Brabant
4/6/2021	Planken Wambuis	Gelderland
3/25/2021	Wolthaaersdijk OZ Raalte	Overijssel
3/22/2021	Otterlo	Gelderland
3/19/2021	Otterlo	Gelderland
3/18/2021	Zeewolde	Flevoland
3/16/2021	Elspeterheide	Gelderland
3/13/2021	Ginkelse Heide	Gelderland
3/10/2021	Heeze	Noord-Brabant
3/10/2021	Radio Kootwijk	Gelderland
3/10/2021	Radio Kootwijk	Gelderland
3/9/2021	Budel-Dorplein	Noord-Brabant
3/8/2021	??	Gelderland
3/7/2021	Ede	Gelderland
3/1/2021	Zeewolde	Flevoland
2/28/2021	Lochem	Gelderland
2/23/2021	Heeze	Noord-Brabant
2/22/2021	Stroese Heide	Gelderland
2/21/2021	Strabrechtse Heide	Noord-Brabant
2/14/2021	Ede	Gelderland
2/11/2021	Harderbos	Flevoland
2/9/2021	Radio Kootwijk	Gelderland
2/6/2021	Nederweert	Limburg
2/3/2021	Paterswolde	Drenthe
2/1/2021	Hulsthorst	Gelderland
1/27/2021	Boerskotten	Overijssel

Sample	TKW	DNA uitslag
<i>Keutel</i>		<i>HW01</i>
Schaap	TKW181	HW01
Keutel		HW01
Schaap	TKW180	HW02
Schaap	TKW179	Wolf HW22
Keutel		HW01
Schaap	TKW178	HW02
Keutel		Geen resultaat
Keutel (mogelijk)	TKW177	Geen resultaat
Keutel		HW01
Schaap (lam)	TKW176	Geen resultaat
Keutel		HW01
Schaap	TKW175	Geen resultaat
Keutel		Geen resultaat
Keutel		HW01
Keutel		HW01
Keutel		HW01
Schaap	TKW174	Hond
Keutel		HW01
veulen	TKW173	Geen resultaat
Schaap	TKW172	HW01
Edelhert		HW01
Ree		Hond
Keutel		HW01
Hertenkalf		HW01
Schaap	TKW171	Wolf HW22
Keutel		HW01
Keutel		HW01
Keutel		Geen resultaat
Keutel		HW01
doodvondst		HW01
Ree		Geen resultaat
Schaap	TKW169	HW01
Schaap	TKW168	Wolf HW22
Keutel		HW01
Keutel		Wolf HW22
Keutel		HW01
Ree		Hond
Ovulatiebloed		Geen resultaat
Damhert	TKW166	Wolf HW22
Ree		Hond
Haren		Hond
<i>Keutel</i>		<i>Geen resultaat</i>

Individu
<i>GW960f</i>
Geen resultaat
GW960f
GW2089m
GW1625m
GW2087m
GW2090f
Vos
Geen resultaat
GW1490m
Vos
GW1964m
vos
vos
GW1490m
GW960f
GW960f
Hond
GW1490m
vos
GW1490m
GW1490m
vos
GW2087m
Geen resultaat
GW1625m
GW960f
GW960f
vos
GW960f
GW1729f
vos
Geen resultaat
GW1625m
GW960f
GW1625m
GW2088m
nvt
Geen resultaat
GW1625m
nvt
Hond
Vos

Opmerking WEnR

(deze gaat, gezien datum, niet mee in Tussenrapportage, maar bij volgende in september)

nieuw mannelijk individu, afkomstig uit CE populatie, **exacte roedel wordt nog nader onderzocht**

nieuwe mannelijke pup GW998f x GW893m, ander individu dan te Ede

nieuw vrouwelijk individu, afkomstig uit CE populatie, **exacte roedel wordt nog nader onderzocht**

nieuwe mannelijke pup GW998f x GW893m, ander individu dan te Ede

nieuwe mannelijke pup GW998f x GW893m

in maart meegenomen in soortsbepaling

in maart meegenomen in soortsbepaling

(deze gaat, gezien datum, niet mee in Tussenrapportage die loopt van 1 feb tm 30 apr)

Datum melding	Locatie	Provincie
7/29/2021	Doorwerth	Gelderland
7/28/2021	Heeze	Noord-Brabant
7/28/2021	Kootwijkerzand	Gelderland
7/27/2021	Heeze	Noord-Brabant
7/8/2021	Ask	Gelderland
7/2/2021		Gelderland
7/1/2021	Kootwijkerzand	Gelderland
6/25/2021	Radio Kootwijk	Gelderland
6/23/2021	Drents Friese Wold	Friesland
6/20/2021	Kootwijkerzand	Gelderland
6/13/2021	Ask	Gelderland
6/12/2021	Sterksel	Noord-Brabant
6/12/2021	Mossel (ZV)	Gelderland
6/10/2021	Sterksel	Noord-Brabant
5/29/2021	Drents Friese Wold	Drenthe
5/28/2021	Ede	Gelderland
5/28/2021	Ede	Gelderland
5/27/2021	Appelscha (Wateren Aeckingerza	Friesland
5/19/2021	Sterksel	Noord-Brabant
5/16/2021	Fochteloo	Friesland
5/15/2021	Peize (Eelde)	Drenthe
5/13/2021	Sterksel	Noord-Brabant
5/13/2021	Ask	Gelderland
5/12/2021	Jubbega	Friesland
5/12/2021	Sterksel	Noord-Brabant
5/11/2021	Katlijk Bisschopslaan	Friesland
5/10/2021	Katlijk	Friesland
5/10/2021	Heeze	Noord-Brabant
5/6/2021	Nederweert	Noord-Brabant
5/1/2021	?	Gelderland
4/26/2021	Dinteloord	Noord-Brabant
4/25/2021	Nederweert	Noord-Brabant
4/24/2021	Drijber/Wijster	Drenthe
4/24/2021	Kroondomeinen	Gelderland
4/19/2021	Planken Wambuis	Gelderland
4/18/2021	Ask	Gelderland
4/13/2021	?	Gelderland
4/13/2021	Planken Wambuis	Gelderland
4/11/2021	Hoog Buurlose Heide	Gelderland
4/6/2021	Planken Wambuis	Gelderland
3/22/2021	Otterlo	Gelderland
3/19/2021	Otterlo	Gelderland
3/16/2021	Elspeterheide	Gelderland
3/13/2021	Ginkelse Heide	Gelderland
3/10/2021	Heeze	Noord-Brabant
3/10/2021	Radio Kootwijk	Gelderland
3/10/2021	Radio Kootwijk	Gelderland

3/8/2021	??	Gelderland
3/7/2021	Ede	Gelderland
2/28/2021	Lochem	Gelderland
2/23/2021	Heeze	Noord-Brabant
2/22/2021	Stroeese Heide	Gelderland
2/21/2021	Strabrechtse Heide	Noord-Brabant
2/16/2021		<i>Gelderland</i>
2/16/2021		<i>Gelderland</i>
2/14/2021	Ede	Gelderland
2/6/2021	Nederweert	Limburg
1/25/2021	Stramproy	Limburg
1/25/2021	Stramproy	Limburg
1/25/2021	Stramproy	Limburg
1/24/2021	Elspeetse hEide	Gelderland
1/21/2021	Nederweert	Limburg
1/20/2021	Ask	Gelderland
1/20/2021	Ask	Gelderland
1/19/2021	Ask	Gelderland
1/17/2021	Elspeetse heide	Gelderland
1/14/2021	Sterksel	Noord-Brabant
1/14/2021	Valkenswaard	Noord-Brabant
1/11/2021	Leende	Noord-Brabant
1/2/2021	Planken Wambuis	Gelderland
12/29/2020	ZW Veluwe Eder Heide	Gelderland
12/24/2020	ZW Veluwe Planken Wambuis	Gelderland
12/23/2020	Planken Wambuis	Gelderland
12/21/2020	Mosselse zand	Gelderland
12/21/2020	Mosselse zand	Gelderland
12/19/2020	ZW Veluwe Mossel	Gelderland
12/18/2020	Waalre	Noord-Brabant
12/16/2020	Heeze	Noord-Brabant
12/16/2020	Noord Veluwe	Gelderland
12/12/2020	Hulshorsterzand NM	Gelderland
12/12/2020	ZW Veluwe Mossel	Gelderland
12/11/2020	Heeze	Noord-Brabant
12/8/2020	Lierop	Noord-Brabant
12/8/2020	Noord-Ginkel (Ede)	Gelderland
12/6/2020	Lierop	Noord-Brabant
12/5/2020	Gemeente Nunspeet	Gelderland
12/4/2020	Planken Wambuis	Gelderland
12/2/2020	Vaassen	Gelderland
11/30/2020	Lierop	Noord-Brabant
11/29/2020	Rosmalen	Noord-Brabant
11/29/2020	Intratuin Rosmalen	Noord-Brabant
11/29/2020		Gelderland
11/28/2020	Rosmalen	Noord-Brabant
11/28/2020	Heeze	Noord-Brabant

11/28/2020	Wierden	Overijssel
11/27/2020	Bergham	Noord-Brabant
11/27/2020	Enter	Overijssel
11/26/2020	Macharen/Oss	Noord-Brabant
11/26/2020	Beuningen	Overijssel
11/17/2020	Sterksel	Noord-Brabant
11/14/2020	Afferden	Limburg
11/8/2020	noord veluwe	Gelderland
10/30/2020	Elspeeterbos	Gelderland
10/28/2020	Sterksel (Groote Heide)	Noord-Brabant
10/27/2020	Waalre	Noord-Brabant
10/19/2020	Someren	Noord-Brabant
10/19/2020	Someren	Noord-Brabant
10/18/2020	Weert	Limburg
9/21/2020		Gelderland
9/19/2020	Elspeet	Gelderland
9/17/2020	Lierop	Noord-Brabant
9/14/2020	Someren	Noord-Brabant
9/1/2020	Strabrechtseheide Heeze	Noord-Brabant
8/31/2020	Strabrechtse Heide Someren	Noord-Brabant
8/30/2020	Sterksel	Noord-Brabant
8/29/2020	Leuvenum	Gelderland
8/29/2020	Leuvenum	Gelderland
8/27/2020	Epe	Gelderland
8/25/2020	Mierlo	Noord-Brabant
8/21/2020		Gelderland
8/15/2020	Sterksel	Noord-Brabant
8/13/2020	Uddel	Gelderland
8/7/2020	Sterksel	Noord-Brabant
8/3/2020	Maarheze	Noord-Brabant
8/1/2020	Heeze	Noord-Brabant
7/28/2020	Maarheze	Noord-Brabant
7/28/2020	?	Drenthe
7/16/2020	Heeze	Noord-Brabant
7/13/2020	Heeze	Noord-Brabant
7/7/2020	Katlijk/Delleburen	Friesland
6/29/2020	Grolloo	Drenthe
6/27/2020	Heeze	Noord-Brabant
6/21/2020	Maarheeze	Noord-Brabant
6/20/2020	Planken Wambuis	Gelderland
6/17/2020	Elp	Drenthe
6/16/2020	Elp	Drenthe
6/15/2020	Zwiggelte	Drenthe
6/13/2020	Heeze	Noord-Brabant
6/10/2020	Odoorn	Drenthe
6/10/2020	Delfzijl	Groningen
6/9/2020	Zwiggelterveld	Drenthe
6/9/2020	Heeze	Noord-Brabant

6/2/2020	Heeze	Noord-Brabant
5/30/2020	Wijk en Aalburg	Noord-Brabant
5/30/2020		Gelderland
5/28/2020	Herpt	Noord-Brabant
5/26/2020	Sterksel	Noord-Brabant
5/25/2020	?	Drenthe
5/23/2020	Vlijmen	Noord-Brabant
5/21/2020	Haarsteeg	Noord-Brabant
5/19/2020	Bokhoven	Noord-Brabant
5/16/2020	Hedikhuizen	Noord-Brabant
5/15/2020	Hedikhuizen	Noord-Brabant
5/15/2020	Lierop	Noord-Brabant
5/15/2020	Hedikhuizen	Noord-Brabant
5/13/2020	Aalst	Gelderland
5/13/2020	Aalst	Gelderland
5/12/2020	Grolloo	Drenthe
5/2/2020	Heeze	Noord-Brabant
5/1/2020	Sterksel	Noord-Brabant
4/30/2020	Beesd	Gelderland
4/29/2020	Culemborg	Gelderland
4/23/2020	Nederweert	Limburg
4/23/2020	Someren	Noord-Brabant
4/21/2020	Vorden	Gelderland
4/19/2020	Heeze	Noord-Brabant
4/18/2020	Ruurlo	Gelderland
4/13/2020	Sterksel	Noord-Brabant
4/2/2020	Nederweert	Limburg
3/31/2020	Veluwezoom	Gelderland
3/28/2020	Donkerbroek	Friesland
3/28/2020	Beesd	Gelderland
3/28/2020	Heeze	Noord-Brabant
3/27/2020	Veenhuizen	Drenthe
3/27/2020	Culemborg	Gelderland
3/26/2020	Norg	Drenthe
3/25/2020	Randwijk	Gelderland
3/25/2020	Erm	Drenthe
3/19/2020	Erm	Drenthe
3/2/2020	Made	Noord-Brabant
3/2/2020	Midden Veluwe	Gelderland
3/2/2020	Noord Veluwe	Gelderland
3/1/2020	Buurmalsen (boomgaard)	Gelderland
3/1/2020	Veluwezoom	Gelderland
3/1/2020	Noord-Veluwe	Gelderland
3/1/2020	Apeldoorn	Gelderland
3/1/2020	Radio Kootwijk (HJ)	Gelderland
2/26/2020	Noord Veluwe	Gelderland
2/24/2020	Boekel	Noord-Brabant
2/23/2020	Emst	Gelderland

2/19/2020	Schoonloo	Drenthe
2/18/2020	Noord Veluwe	Gelderland
2/11/2020	Well	Limburg
2/6/2020	Zuidveld	Drenthe
2/1/2020	Ekehaar	Drenthe
1/27/2020	Grolloo	Drenthe
1/26/2020	Gelderland	Gelderland
1/24/2020	Grolloo	Drenthe
1/21/2020	Gelderland	Gelderland
1/21/2020	Gelderland	Gelderland
1/20/2020	Gelderland	Gelderland
1/18/2020	Zwiggelte	Drenthe
1/17/2020	Zwiggelte	Drenthe
1/15/2020	Gelderland	Gelderland
1/13/2020	Hooghalen	Drenthe
1/4/2020	Hooghalen	Drenthe
1/1/2020	Drenthe	Anderen
12/30/2019	Zwiggelte	Drenthe
12/28/2019	Appelscha	Friesland
12/28/2019	Gelderland	Gelderland
12/28/2019	Noord Veluwe	Gelderland
12/27/2019	Gelderland	Gelderland
12/19/2019	Venhorst	Noord-Brabant
12/18/2019	Boekel	Noord-Brabant
12/17/2019	De Wijk	Drenthe
12/15/2019	Zwiggelte	Drenthe
12/15/2019	Gelderland	Gelderland
12/12/2019	Gelderland	Gelderland
12/11/2019	Boornbergum (Smallingerland)	Friesland
12/5/2019	Appelscha	Friesland
12/3/2019	Appelscha	Friesland
12/3/2019	Gelderland	Gelderland
12/3/2019	Gelderland	Gelderland
12/2/2019	Appelscha (Oude Willem)	Friesland
11/24/2019	Gelderland	Gelderland
11/23/2019	Anderen	Drenthe
11/23/2019	Onnen	Groningen
11/21/2019	Grolloo	Drenthe
11/21/2019	Eext (landgoed Heidehof)	Drenthe
11/21/2019	Gelderland	Gelderland
11/19/2019	Hooghalen (Geelbroek)	Drenthe
11/17/2019	Gelderland	Gelderland
11/16/2019	Gelderland	Gelderland
10/31/2019	Hoog Soeren	Gelderland
9/19/2019	Epe (Emst)	Gelderland
9/2/2019	Nieuw-Balinge	Drenthe
4/1/2019	Elim	Drenthe
3/29/2019	Hooghalen	Drenthe

2/22/2019	Lemerveld	Overijssel
2/20/2019	Holten	Overijssel
1/6/2019	Heino	Overijssel
1/5/2019	Damsholte	Overijssel
1/5/2019	Beerzerveld	Overijssel
12/2/2018	de Lutte	Overijssel
10/18/2018	Oosterhesselen	Drenthe
10/17/2018	Hollandseveld	Drenthe
10/17/2018	Slagharen	Overijssel
10/14/2018	Heino	Overijssel
10/12/2018	Den Ham	Overijssel
10/10/2018	Den Ham	Overijssel
10/7/2018	Dalerpeel	Drenthe
10/3/2018	Orvelte	Drenthe
7/10/2018	Buren	Gelderland
7/5/2018	Zeewolde	Flevoland
6/22/2018	Rinsumageest	Friesland
6/20/2018	Driesum	Friesland
6/20/2018	Oldelamer	Friesland
6/13/2018	Laag-Zuthem	Overijssel
5/29/2018	Hollandseveld	Drenthe
5/25/2018	Ekehaar	Drenthe
5/18/2018	Marum	Groningen
5/16/2018	Marum	Groningen
5/3/2018	Langezwaag	Friesland
5/2/2018	De Knipe	Friesland
4/5/2018	Ruurlo	Gelderland
4/4/2018	Boijl	Friesland
4/4/2018	Markelo	Overijssel
3/31/2018	Alteveer	Drenthe
3/31/2018	Zwinderen	Drenthe
3/31/2018	Zuidwolde	Drenthe
3/31/2018	Sellingen	Drenthe
3/31/2018	NieuwLeusen	Overijssel
3/30/2018	Kerkenveld	Drenthe
3/29/2018	Alteveer	Drenthe
3/29/2018	Staphorst	Overijssel
3/28/2018	Drogteropslagen	Overijssel
3/26/2018	Zuidwolde	Drenthe
3/25/2018	Oosterhesselen	Drenthe
3/23/2018	Rouveen	Overijssel
3/22/2018	Kampen	Overijssel
3/22/2018	Kampen	Overijssel
3/18/2018	Beckum	Overijssel
3/18/2018	Benneveld	Drenthe
3/5/2018	Lottum	Limburg
3/5/2018	Venlo	Limburg
3/5/2018	Heythuysen	Limburg

2/23/2018	Bunschoten	Utrecht
12/31/2017	Helenaveen	Noord-Brabant
12/26/2017	Nieuw Heeten	Overijssel
12/25/2017	Luttenberg	Overijssel
12/24/2017	Luttenberg	Overijssel
12/23/2017	Punthorst	Overijssel
11/12/2017	Voormshoop	Overijssel
11/7/2017	Bergentheim	Overijssel
10/14/2017	Laag Zuthem	Overijssel
9/22/2017	Finsterwolde	Groningen
3/9/2015	Holwierde	Groningen
3/9/2015	Termunten	Groningen
3/7/2015	Nieuw Amsterdam	Drenthe
3/7/2015	Westerbork	Drenthe

Sample	DNA uitslag	Individu
Os	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	Geen resultaat
Keutel	Wolf	GW1964m
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1428m
Keutel	Wolf	GW1889m
Keutel	Wolf	Geen resultaat
Keutel	Wolf	GW1964m
Keutel	Wolf	Vos
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1490m
Schaap	Wolf	GW1625m
Verongelukte wolf	Wolf	GW2362m
Hertenkalf	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	GW2362m
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW2362m
Schaap	Wolf	GW2362m
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW2363f
Schaap	Wolf	GW2362m
Schaap	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	GW2362m
Schaap	Wolf	GW2362m
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	Geen resultaat
Keutel	Wolf	GW960f
Schaap	Wolf	GW2089m
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW2090f
Keutel	Wolf	GW2087m
Keutel	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	GW1964m
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW1490m
Schaap	Wolf	GW1490m
Edelhert	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	GW2087m
Hertenkalf	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW960f

Keutel	Wolf	GW960f
Doodvondst wolf	Wolf	GW1729f
Schaap	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW893m
Keutel	Wolf	GW1889m
Keutel	Wolf	GW2088m
Damhert	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	Geen resultaat
Schaap	Wolf	gemengd HW01+HW02 (GW979m + ?)
Schaap	Wolf	GW979m
Keutel	Wolf	GW1889m
??	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1964m
Keutel	Wolf	GW1964m
Keutel	Wolf	GW1964m
Keutel	Wolf	GW1428m
Schaap	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW1729f
Keutel	Wolf	GW1490m
Keutel	Wolf	GW1729f
Schaap	Wolf	GW1625m
??	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW893m
Keutel	Wolf	GW1729f
Schaap	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1889m
Keutel	Wolf	GW1729f
Schaap	Wolf	GW1490m
Schaap	Wolf	GW1625m
??	Wolf	GW1920m
??	Wolf	GW1920m
Keutel	Wolf	onbekend
??	Wolf	onbekend
??	Wolf	GW1625m

Schaap	Wolf	GW1490m
??	Wolf	GW1920m
??	Wolf	GW1490m
??	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1490m
Schaap	Wolf	GW1625m
??	Wolf	GW1920m
Keutel	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW998f
Haren	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Kalf	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1889m
Keutel	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
Edelhert Leuvenum	Wolf	GW893m
Edelhert Leuvenum	Wolf	GW893m + GW998f en/of pup
Hertenkalf (wild)	Wolf	onbekend
Kalf	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	GW1428m
Schaap	Wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend
??	Wolf	onbekend
Schaap	Wolf	GW1625m
Schaap	Wolf	GW1625m
??	Wolf	onbekend
Keutel	Wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Keutel	wolf	GW1729f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Keutel	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m

Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Keutel	wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Keutel	Wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Schotse Hooglander	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1554m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Keutel	wolf	GW1608m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1608m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1608m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Geit(en)	wolf	GW1608m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Keutel	wolf	GW960f
Keutel	wolf	onbekend
Haren, teek, bloed aan gras	wolf	GW1608m
Edelhert	wolf	GW1608m
Wolvenwelp Welna	wolf	GW1626m
Edelhert	wolf	GW893m + GW998f en/of pup
Edelhert	wolf	GW960f
Keutel	wolf	GW1428m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend

Keutel	wolf	onbekend
Keutel	wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1625m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	Onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
swab	Wolf	GW893m
swab	Wolf	GW893m + GW998f en/of pup
Keutel	Wolf	Onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Ree	Wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	GW1428m
Keutel	wolf	onbekend
keutel	Wolf	Onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1479f
Scha(a)p(en)	wolf	GW1479f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	GW998f
swab van huidflap	Wolf	Onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Edelhert	Wolf	GW1428m
Edelhert	Wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	Onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Scha(a)p(en)	wolf	GW1261m
Keutel	Wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Keutel	Wolf	GW960f
Keutel	Wolf	GW960f
Scha(a)p(en)	wolf	GW960f
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW849f

Scha(a)p(en)	wolf	GW965f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	GW893m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW912f
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx f
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx f
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx f
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx f
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx f
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx f
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx f
Scha(a)p(en)	wolf	GWxxx f
Scha(a)p(en)	wolf	GW979m
Scha(a)p(en)	wolf	GW979m
Scha(a)p(en)	wolf	GW979m
Scha(a)p(en)	wolf	GW979m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	GW998f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW954f
Scha(a)p(en)	wolf	GW763f
Scha(a)p(en)	wolf	GW954f
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW954f
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW953m
Scha(a)p(en)	wolf	GW954f
Scha(a)p(en)	wolf	GW913m
Scha(a)p(en)	wolf	GW913m
Scha(a)p(en)	wolf	GW913m

Scha(a)p(en)	wolf	GW955m
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW680f
Scha(a)p(en)	wolf	GW843m
Scha(a)p(en)	wolf	GW843m
Scha(a)p(en)	wolf	GW843m
Scha(a)p(en)	wolf	onbekend
Scha(a)p(en)	wolf	GW386m
Scha(a)p(en)	wolf	GW386m
Scha(a)p(en)	wolf	GW386m
Scha(a)p(en)	wolf	GW386m

	Opmerking
	nieuwe vrouwelijke wolf uit CE populatie, uit Barnstorf roedel
	nieuwe mannelijke (doodgereden) wolf uit CE populatie, roedel onbekend
	mannelijke pup GW998f x GW893m, ander individu dan te Ede
	waarschijnlijk 998f x 893m
	mannelijke pup GW998f x GW893m, ander individu dan te Ede

Deze analyse is in augustus 2021 uitgevoerd / uitslag was in augustus bekend.

nieuwe mannelijke pup GW998f x GW893m

(De uitslagen van 25-1, Stamproy betreffen allen dezelfde casus) Het lijkt er bij deze casus op dat hier twee wolven bij betrokken waren (want 1 sample gaf HW01 aan en een andere sample HW02). Echter het individuele profiel van het monster met HW01 was te slecht om een specifiek individu te identificeren.

(De uitslagen van 25-1, Stamproy betreffen allen dezelfde casus) GW code volgt

mannelijke pup GW998fxGW893m

waarschijnlijk 998f x 893m

waarschijnlijk 998f x 893m

waarschijnlijk 998f x 893m

mannelijke pup GW998fxGW893m

vrouwelijke pup GW998fxGW893m

vrouwelijke pup GW998fxGW893m

vrouwelijke pup GW998fxGW893m

mannelijke pup GW998fxGW893m

vrouwelijke pup GW998fxGW893m

[illegible]

Datum van sample onbekend (wel periode feb-apr 2020)

Datum van sample onbekend (wel periode feb-apr 2020)

Mannelijke welp uit roedel nood-veluw; Datum van sample onbekend (wel periode feb-apr 2020)

Gemengd profiel roedel noord-veluwe. *Datum van sample onbekend (wel periode feb-apr 2020)*

Datum van sample onbekend (wel periode feb-apr 2020)

mannelijke welp uit roedel noord veluwe

Gemengd profiel roedel noord-veluwe.

mannelijke welp uit roedel noord veluwe

mannelijke welp uit roedel noord veluwe

Datum melding	Locatie	Provincie
7/29/2021	Doorwerth	Gelderland
7/28/2021	Heeze	Noord-Brabant
7/28/2021	Kootwijkerzand	Gelderland
7/27/2021	Heeze	Noord-Brabant
7/26/2021	Maarheeze	Noord-Brabant
7/8/2021	Ask	Gelderland
7/5/2021	Elspeet	Gelderland
7/2/2021		Gelderland
7/1/2021	Kootwijkerzand	Gelderland
6/25/2021	Radio Kootwijk	Gelderland
6/23/2021	Drents Friese Wold	Friesland
6/23/2021	Lauwersmeer	Friesland
6/20/2021	Kootwijkerzand	Gelderland
6/14/2021	Madijk Eelderwolde	Drenthe
6/13/2021	Ask	Gelderland
6/12/2021	Sterksel	Noord-Brabant
6/12/2021	Mossel (ZV)	Gelderland
6/10/2021	Sterksel	Noord-Brabant
6/7/2021	Salland	Overijssel
5/29/2021	Drents Friese Wold	Drenthe
5/28/2021	Ede	Gelderland
5/28/2021	Ede	Gelderland
5/27/2021	Appelscha (Wateren Aeckingerzand)	Friesland
5/19/2021	Sterksel	Noord-Brabant
5/16/2021	Fochteloo	Friesland
5/15/2021	Peize (Eelde)	Drenthe
5/13/2021	Sterksel	Noord-Brabant
5/13/2021	Ask	Gelderland
5/13/2021	Duurswouder Heide	Friesland
5/12/2021	Jubbega	Friesland
5/12/2021	Sterksel	Noord-Brabant
5/11/2021	Katlijk Bisschopslaan	Friesland
5/10/2021	Katlijk	Friesland
5/10/2021	Heeze	Noord-Brabant
5/6/2021	Nederweert	Noord-Brabant
5/2/2021	Odoorn	Drenthe
5/1/2021	Dintelse Gorzen	Noord-Brabant
4/29/2021	Lauwersmeer	Friesland
4/29/2021	Lauwersmeer	Friesland
4/20/2021	Rijnstrangen (gem. Zevenaar)	Gelderland
2/16/2021		Gelderland
2/16/2021		Gelderland

Sample	TKW	DNA uitslag	Individu
Os	TKW207	HW01	Geen resultaat
Schaap	TKW206	Wolf HW22	Geen resultaat
Keutel		HW01	GW1964m
Schaap	TKW205	Wolf HW22	GW1625m
Schaap	TKW204	Geen resultaat	Vos
Keutel		HW01	GW1428m
Schaap	TKW202	Geen resultaat	Vos
Keutel		HW01	GW1889m
Keutel		HW01	Geen resultaat
Keutel		HW01	GW1964m
Keutel		HW02	Vos
Keutel		Geen resultaat	Vos
Keutel		HW01	GW960f
Keutel		Hond	Geen resultaat
Keutel		HW01	Geen resultaat
Schaap	TKW200	Wolf HW22	GW1625m
Keutel		HW01	GW1490m
Schaap	TKW199	Wolf HW22	GW1625m
Keutel		Hond	Hond
Verongelukte wolf		HW01	GW2362m
Hertenkalf		HW01	GW1490m
Keutel		HW01	Geen resultaat
Schaap	TKW196	Geen resultaat	GW2362m
Schaap	TKW195	Wolf HW22	GW1625m
Schaap	TKW192	HW01	GW2362m
Schaap	TKW191	HW01	GW2362m
Schaap	TKW189	Wolf HW22	GW1625m
Keutel		HW02	GW2363f
Keutel		Hond	Geen resultaat
Schaap	TKW186	HW01	GW2362m
Schaap	TKW188	Wolf HW22	Geen resultaat
Schaap	TKW185	HW01	GW2362m
Schaap	TKW183	HW01	GW2362m
Schaap	TKW184	Wolf HW22	GW1625m
Schaap	TKW182	Wolf HW22	Geen resultaat
?		Geen resultaat	Geen resultaat
Ree		Hond	<i>niet geanalyseerd</i>
Tandwortel		Vos	Vos
tongmonster onbekend zoogdier		Vos	Geen resultaat
Keutel		Geen resultaat	Vos
Keutel		HW01	GW893m
Keutel		HW01	GW1889m

Opmerking

nieuwe vrouwelijke wolf uit CE populatie, uit Barnstorf roedel

nieuwe mannelijke wolf uit CE populatie, roedel onbekend

Deze analyse is in augustus 2021 uitgevoerd / uitslag was in augustus bekend en gaat niet mee in Tussenrapportage Q3 2021 v

Deze analyse is in augustus 2021 uitgevoerd / uitslag was in augustus bekend en gaat niet mee in Tussenrapportage Q3 2021 v

anwege datumgrenzen TR Q3
anwege datumgrenzen TR Q4

Periode 6-5 tm 29-7

		<i>Doodgereden</i>					
	Geen resultaat	GW1428m	GW1490m	GW1625m	GW1889m	GW1964m	GW2362m
Drenthe							2
Friesland							5
Gelderland	4	1	2		1	2	
Noord-Brabant	3			6			
Eindtotaal	7	1	2	6	1	2	7

GW2363f	GW960f
1	1
1	1

Schrikdraad, theorie en praktijk.()

Een afrastering met een schrikdraadinstallatie is een afscheiding waarmee een dier of mens ('dier') een terrein niet kan betreden of verlaten zonder het risico te lopen op een angstaanjagende of schokkende werking van elektrische stroom. De wettelijke grenswaarden van zo'n systeem zijn: Maximale spanning 10000 Volt (praktijk 2 á 8 kV). Maximale duur van de puls 10 msec. Maximaal 1 puls per seconde. De maximale energiehoeveelheid per puls mag 5 Joule in een standaard weerstand van 500 Ohm(Ω) zijn.

Het schrikdraadsysteem bestaat uit een elektronisch apparaat dat via de pluspool elke seconde gedurende 0,01 sec een hoge pulserende gelijkspanning afgeeft. De pluspool wordt aangesloten op een hek dat bestaat uit elektrisch geleidende draden of gaas. De retourdraad of aarde, welke eventueel verbonden is met een in de aarde gedreven elektrisch geleidende pen komt aan de minpool. Doordat het circuit niet gesloten is kan er géén stroom lopen waardoor de spanning tot de maximale waarde oploopt. Indien er een elektrisch geleidende verbinding gemaakt wordt tussen de plus- en minpool van het apparaat kan er pas een stroom gaan lopen.

Als een 'dier' het hek aanraakt wordt, doordat tevens contact gemaakt wordt met de aarde, het circuit gesloten. Het 'dier' waardoor deze stroom nu gaat lopen ervaart dan een korte stevige schok en wordt genoodzaakt terug te treden. Vanwege de relatief lange pauze (0,99 sec) krijgt het daar ook ruimschoots de gelegenheid voor.

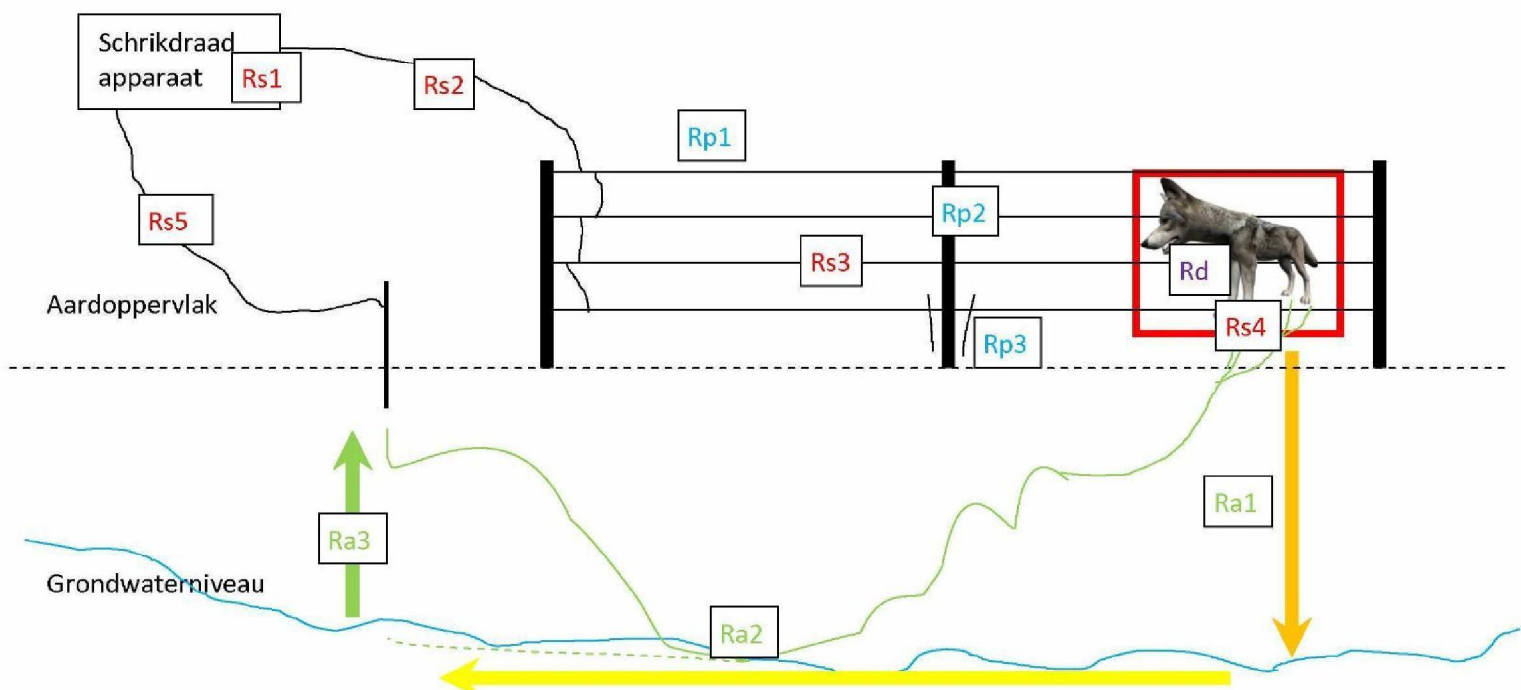
We gaan eerst uit van een theoretisch optimale situatie, dat is als de totale circuit weerstand, exclusief mens of dier, erg laag (ca. 0-10 Ω) is. Hierdoor krijgt het 'dier' bij aanraking de maximale energie toegediend(schok).

De lichaamsweerstand van een mens ligt in de praktijk zo tussen de 500 á 2000 Ω . (Rd). De weerstand wordt verder in positieve zin erg beïnvloed door huidbedekking, kleding en het schoeisel. Door deze eigenschappen kan de ene een schok erger ervaren dan iemand anders. Meer weerstand heeft dus minder schok tot gevolg.

De volgende factoren bepalen de circuitweerstand. Al deze waarden moeten, indien ze zich voordoen, meegerekend worden en de som bepaalt uiteindelijk de totale circuit weerstand. In het schema zijn deze aangegeven met een "Rp" en "Rs"

- Vochtigheid van onderdelen in het circuit. (isolatoren, palen, draden) b.v. door luchtvochtigheid, regen, sneeuw. (Rp1)
- Toegepaste metalen in het hek. (koper, ijzer, roestvrijstaal) (Rs2, Rs3, Rs5)
- Eventuele oxidatie van onderdelen in het circuit. (Rs2, Rs3, Rs5)
- Begroeiing in de buurt van het circuit (grassprietten, takken en kruiden) (Rp3)
- De geleidbaarheid van de bodem (droog, nat, stuifzand, veen, zuurgraad, mineralen, niveau grondwater) (Ra1, Ra2, Ra3)
- Vervuiling van onderdelen (Rp2)
- Inwendige weerstand van de elektronica (Rs1)
- De contactweerstand van het 'dier' met de bodem (kleding, schoeisel, vochtigheid) (Rs4)
- De lichaamsweerstand van het 'dier'. (Rd)

In schema:

In de praktijk zullen de delen met een **rode Rs**(serie = verhogen = stroom beperken) en **blauwe Rp**(parallel=verlagen = verlies verhogen), indien ze voorkomen, het systeem zodanig negatief beïnvloeden dat er minder spanning voor Rd beschikbaar blijft, ze zijn daarentegen echter niet al te lastig op te sporen, omdat: Het apparaat werkt niet, men hoort een vonkoverslag, de draad is gebroken, een isolator is vuil of kapot, de begroeiing is te hoog.

Allemaal zaken die men, in geval van een storing, eenvoudig kan 'zien' of meten.

In normaal bedrijf zijn de waarden van de rode **Rs**'s dermate laag (orde tussen 0 en 10 Ω) en die van de blauwe **Rp**'s dermate hoog (> 100000 Ω) dat ik ze in het verdere verhaal buiten beschouwing laat. We gaan dus uit van een installatie welke technisch gezien in orde is.

Lastiger is het met de **groene Ra**'s. De waarde van deze 'aardspreidingsweerstand' tussen 'dier' en de 'aard'elektrode laat zich maar lastig bepalen want is afhankelijk van veel lokale en/of momentele factoren.

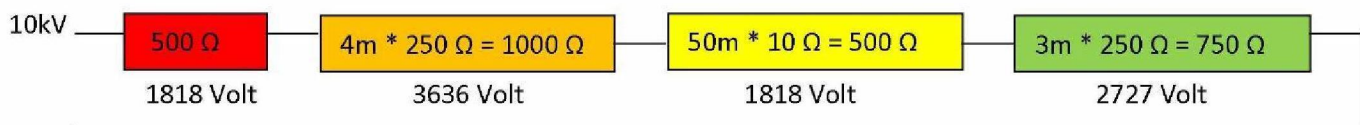
- De 'dikte' van de pels/kleren en vooral de vochtigheidsgraad, vocht geleidt elektriciteit goed (op gedestilleerd water na)
- De overgangsweerstand van de voetzolen naar het aardoppervlak.
- De bodembedekking op de plaats waar het 'dier' staat.
- De samenstelling van de bodem tussen 'dier' en aardelektrode. Vocht, geleidende stoffen (ijzer en andere mineralen/metalen/ertsen) en de hoogte van de grondwaterstand.
- Maakt de aardpen wel of niet direct contact met het grondwater?

Het grondwater is door allerlei erin opgeloste stoffen zoals mineralen en metalen een zeer goede geleider.

De stroom zal dus de weg van de minste weerstand kiezen en dat is van het dier zo snel mogelijk naar de aardelektrode.

De weerstand van de bodem in het grondwater bedraagt tussen de 1 en 10 Ω per meter.

Zit de aardpen niet in het grondwater dan moet de stroom door een drogere laag. De weerstand van zo'n laag kan nogal variëren. Vochtige grond heeft al gauw een weerstand van 100 tot 500 Ω per meter terwijl deze waarde voor droger stuifzand al gauw 1000 tot 10000 Ω per meter bedraagt. In een installatie met de aardpen 1 m diep, de grondwaterstand op 4 m en het 'dier' op een afstand van b.v. 50 meter van de aardpen geeft bij 10kV het volgende resultaat. Zie voor de gekleurde 'blokjes' de pijlen in bovenstaand schema.

De spanning wordt evenredig verdeeld over de verschillende weerstanden (de resterende circuitweerstand laten we even buiten beschouwing door deze op 0 te stellen). 1818 Volt resulteert in een flinke 'klap' voor het slachtoffer dus het schrikdraad 'werkt'.

Plaatst men dezelfde installatie echter in een stuifzandgebied met hetzelfde niveau van het grondwater dan blijft de waarde voor het 'dier' 500 Ω . de aardweerstand wordt dan echter $4*5000+50*10+3*5000=35500 \Omega$ waardoor er voor het 'dier' slechts een lichte 'prikkeling' van zo'n 140 volt overblijft. Niet direct wat je een 'schrik'effect kunt noemen.

Wat te doen?

Zorg ervoor dat er altijd een **goede aardverbinding** is. D.w.z. de aardpen in contact met het grondwater tussen 'dier' en aardpen, of door middel van een elektrisch geleidende verbinding, is zo kort mogelijk. Daardoor wordt in ieder geval de weerstandwaarde van het groene(aarde) blokje erg laag.

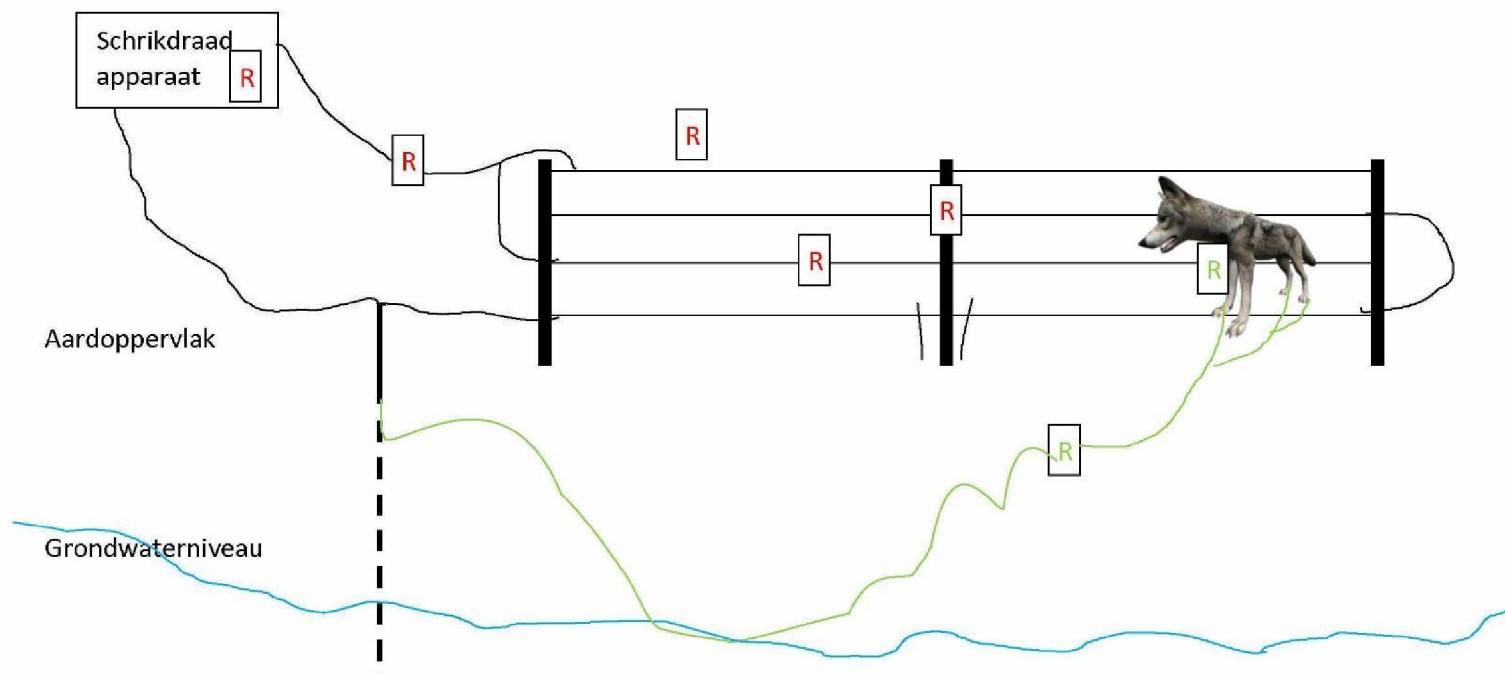
Daardoor wordt de spanning over het 'dier' op vochtige grond zo'n 2500 Volt en op droge grond nog altijd zo'n 240 Volt.

De laatste is de niet prettige prikkel die u krijgt als u thuis wel eens per ongeluk contact heeft gemaakt met de stroom uit het stopcontact. Het nadeel voor het verkrijgen van een lage waarde voor het groene(aarde) blokje is dat dan in elk gebied een aardpen geslagen zou moeten worden tot in het grondwater welke dus niet meer verwijderd kan worden en de minpool van het schrikdraadapparaat moet steeds met een (lange) draad met deze pen verbonden worden. Deze draad vormt dan een kortsluiting voor het groene(aarde) blokje (= 0 Ω)

Een tweede oplossing vormt een systeem waarbij een even aantal rasterdraden om en om met elkaar zijn verbonden, een zgn. plus/min net. De set met de bovenste draad komt aan de pluspool en de set met de onderste draad aan de minpool. Mèt een goede aarde werkt het systeem als vanouds. Bij geen aardpen of slechte aarde moeten dan wel minimaal twee draden tegelijk aangeraakt worden om het gewenste effect te realiseren.

Indien er twee draden tegelijk aangeraakt worden dan tellen het oranje(aarde), gele(grondwater) en groene(aarde)blokje niet meer mee en krijgt 'dier' de volle 10 kV te verwerken. Voorwaar een klap van jewelste.

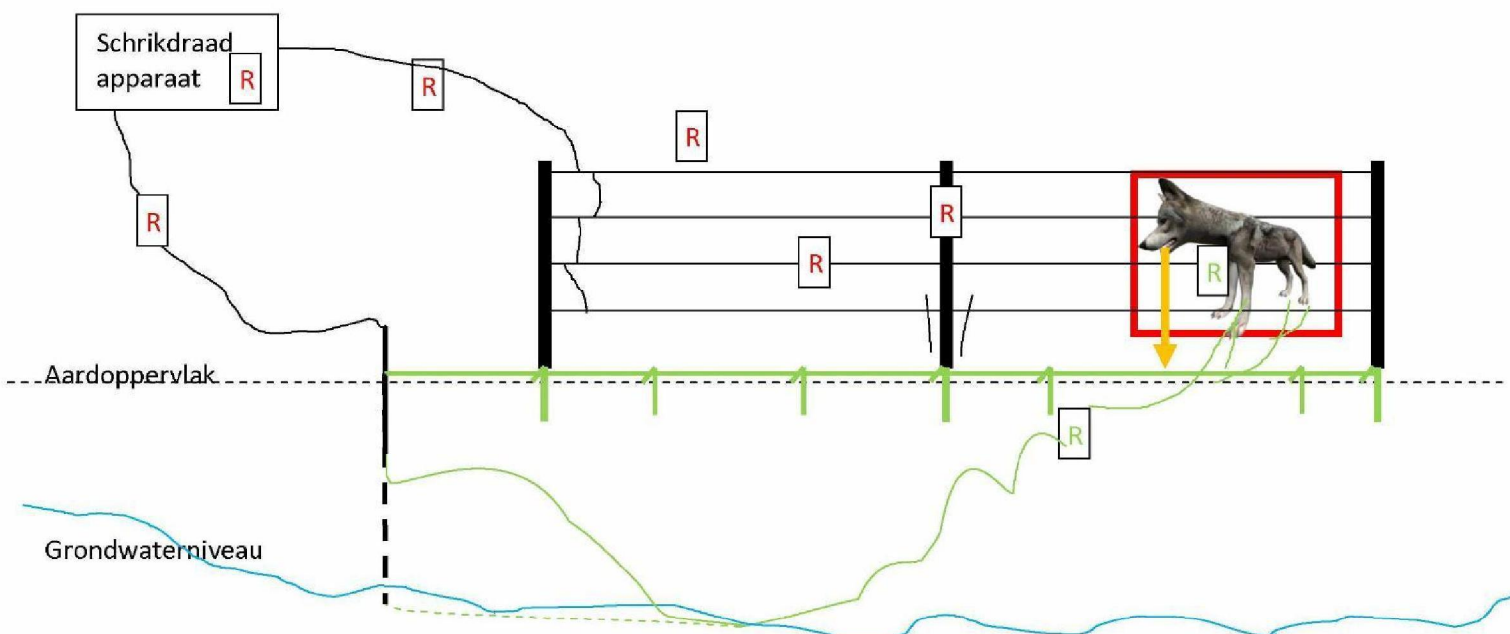
In schema:

De twee bovenstaande methoden zijn als mobiel netwerk vrij gemakkelijk en in korte tijd op te zetten. De betrouwbaarheid en effectiviteit(rode blokje) is echter teveel afhankelijk van natuurlijke omstandigheden (oranje, gele en groene blokjes) en de manier van opstellen.

De volgende twee manieren zijn veel minder tot niet afhankelijk van natuurlijke omstandigheden. De zorgvuldigheid bij het opzetten en afbreken vragen echter meer aandacht en daarmee de benodigde tijd.

Het meest optimale is een opstelling waarbij het deel van de palen dat in de grond komt geleidend is. Verder is de onderste draad van het raster geleidend en geïsoleerd van alle bovenliggende draden. Deze onderste draad is niet geïsoleerd en wordt verbonden met het geleidende deel van elke paal dat in de grond zit. Aangezien de afstand van paal tot paal in de praktijk maar enkele meters(4m?) bedraagt zal de afstand tussen 'dier' en een aardpunt maximaal 2 meter zijn. Dit houdt in dat in droge omstandigheden gerekend kan worden met een aardweerstand van maximaal 5000 Ω . Hoe dichter men bij een paal komt hoe lager de weerstand. Dit houdt in dat het 'dier' een 'tik' van minimaal 900 Volt krijgt. Mocht de afstand tussen de palen groter zijn of heeft men alleen de beschikking over isolerende (kunststof) palen dan kan men door het inslaan van, uitsluitend metalen, tentharingen over de onderste draad tussen alle palen de aardweerstand verlagen. De in de handel verkrijgbare kunststof haringen zullen wél het 'onderdoor kruipen' tegengaan maar zeker niet de effectiviteit van dit schrikdraad verbeteren. Met dit systeem worden waarden van de gele en groene blokjes erg laag en die van het oranje blokje ook minimaal.

Tot slot bestaat nog de (theoretische) mogelijkheid om aan de binnen- én buitenzijde van het hek rasters op de grond uit te rollen en deze met de minpool te verbinden. Het 'dier' dat hier op staat maakt een erg goede aardverbinding waardoor men hetzelfde resultaat krijgt als bij het vorige raster. Alleen is deze methode erg arbeidsintensief en ruwweg 3 x zo duur omdat men in theorie drie rasters nodig heeft.

Tot slot: Meten

Ik krijg veel vragen zoals 'Hoe kan ik meten of mijn schrikdraad installatie in orde is?'

Dit is vanwege de vele bovengenoemde variabelen een lastige vraag. Daarom is er een scala aan meetapparatuur op de markt waarvan elke leverancier beweert dat zijn product het beste is. Ook hier geldt echter 'Wéét wat je meet'

Elke spanningsmeter (niet het multimetertje van uw buurjongen. Dat kan maar 1000 Volt hebben en is dus bij aansluiten op schrikdraad meteen kapot) is érg 'hoogohmig' dit houdt in dat het een heel lichte belasting zal vormen voor het schrikdraadapparaat en er slechts een hele kleine stroom door de aardspreidingsweerstand zal gaan lopen. Men meet dus eigenlijk de 'open' circuit spanning en als het apparaat goed werkt is die altijd maximaal.

Het is dus zaak om op de te onderzoeken plek een 'dier' situatie te simuleren.

Allereerst is er een (lichaams)weerstand van ca 500 Ω nodig. Deze moet minimaal de energie van 5 J kunnen verwerken.

Het vermogen van de weerstand moet dus minimaal 5 Watt zijn. Aangezien standaard weerstanden geschikt zijn voor maximaal 500 volt (we hebben te maken met 10000 volt) zal dit dus een speciaal type moeten zijn.

Ook is er een nabootsing van het contact met de aarde nodig.

Een paar schoenen (poten, klauwen, hoeven) met daarin/aan metalen aansluitingen, monteert men onder een isolerende plaat. Deze plaat wordt op de te meten plaats gelegd en door op de plaat te gaan staan worden de schoenen stevig aangedrukt. De weerstand wordt aangesloten tussen de aansluitingen in de schoenen en het raster. De hoogspanningsmeter sluit men aan op de twee uitgangen van de weerstand. Na het inschakelen van het schrikdraadapparaat geeft de meter de effectieve hoogspanning waarvan een 'dier' op dié plaats een schok zal krijgen.

Specifieke eigenschappen en aandachtspunten met betrekking tot het weren van wolven: ()

Nog voordat ze echt beginnen te jagen gaan jonge wolven hun prooien verkennen. Dat doen ze door potentiële prooien sluipend (niet springend) te benaderen en deze spelend uit te dagen. Zo ontdekken ze hoe hun potentieel toekomstige prooi reageert.

We hebben dit herhaaldelijk waar mogen nemen bij onze werkzaamheden voor de film "Wolf". Hoe agressiever een potentiële prooi reageert hoe meer respect de wolf voor dit dier, en zijn soortgenoten zal ontwikkelen. Van de belangrijkste natuurlijke prooidieren kan het ree de minste indruk maken op de wolf. Dit dier maakt dan ook circa 50% van zijn prooidieren uit.

Voor de wolf maakt het in principe niet uit of zijn prooidieren gehouden (vee) of wilde dieren zijn. De wolf zal tijdens het opgroeien een voorkeur ontwikkelen voor prooien die met zo weinig mogelijk inspanning en zo weinig mogelijk risico bemachtigd kunnen worden. Schapen, geiten en kalveren passen prima in dit beeld. Als een wolf kennismakt met deze dieren zal hij ze dan ook zeker als potentiële prooi zien. Zonder aanvullende bescherming zijn deze dieren een gemakkelijke en ongevaarlijke maaltijd. Anders wordt het als deze dieren beschermd worden door schrikdraad en/of Kudde Beschermhonden (KBH).

In dit verband zal ik me beperken tot het elektrisch raster. Als een jonge wolf al sluipend een schaap benaderd zal hij totaal gefocust zijn op deze potentiële prooi. Indien hij, als hij deze prooi benadert, een flinke schok krijgt, dan zal hij deze ervaring koppelen aan het benaderen van het schaap. Is dit een paar keer gebeurd, dan heeft hij er genoeg van. In zijn beleving veroorzaken schapen pijnlijke elektrische schokken. Indien dit bij de jonge wolf gebeurt is hij geconditioneerd wat betreft de schapen. Zijn hele leven zal hij schapen als gevaarlijk zien. Er zijn heel wat positieve ervaringen nodig om deze eerste indrukken uit te wissen.

Krijgt de jonge wolf echter enkele malen de kans een schaap te benaderen en te pakken zonder negatieve ervaring, dan leert hij snel dat deze huisdieren een gemakkelijke prooi zijn. De schapen worden voor hem een gemakkelijke snelle maaltijd. Krijgt deze wolf nu, na een schaap of 10, een elektrische schok, dan zal hij deze niet meer verbinden met de aanwezigheid van het schaap. Hij heeft immers al voldoende schapen gegeten zonder negatieve ervaring op te doen. Snel zal hij het raster als oorzaak herkennen. Hij zal op zoek gaan naar zwakke plekken in de elektrische verdedigingslinie. Deze wolven straffen ieder kleine fout in het raster meteen af. Mogelijk gaan deze wolven zelfs over het raster springen, maar daarvoor is tot nu toe weinig bewijs.

Helaas is er in Nederland niet vroeg genoeg besloten serieus werk te maken van preventie. Jonge wolven hebben mogelijkheden genoeg om vee te bemachtigen zonder dat dit gepaard gaat met negatieve ervaringen. Op deze manier worden probleemwolven gecreëerd.

Het is in mijn optiek een gezamenlijke verantwoordelijkheid van schapenhouders, TBO's en overheid om snel werk te maken van adequate preventie. Een goed werkend elektrisch raster is hierbij een minimumvereiste.

Gedeputeerde staten
Van de provincie Gelderland
Afdeling vergunningverlening en
handhaving (Wet natuurbescherming)
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Per fax: 026 - [REDACTED]
Per e-mail: post@gelderland.nl

Amsterdam, 19 oktober 2021
Onze ref. D20211088/BK/bk
Uw ref.

Direct tel.nr.: +31(0) [REDACTED]
Direct faxnr.: +31(0) [REDACTED]

ADVISEURS
[REDACTED]

**VERZOEK OM HANDHAVING,
ZO NODIG VERZOEK OM INTREKKING DAN WEL WIJZIGING ONTHEFFING**

Betreft: De Faunabescherming / wolf

Geacht college,

Namens Stichting De Faunabescherming, gevestigd te Amstelveen, wordt hierbij verzocht om met spoed handhavend op te treden, dan wel – voor zover nodig – de voor afschot van hoefdieren en wilde zwijnen afgegeven ontheffing in te trekken of te beperken.

Aanwezigheid van de wolf op en rond de Veluwe

1. Op de Veluwe hebben zich de afgelopen jaren wolven gevestigd. Inmiddels gaat het niet alleen om een wolf of een wolvenpaar, maar is sprake van vestiging van meerdere roedels wolven¹, een onder de Habitatrictlijn (Bijlage IV) en de Wet natuurbescherming zeer strikt beschermde soort. Er zijn op dit moment drie roedels gevestigd op de Veluwe: één in het gebied Noord-Veluwe, één in het gebied Centraal-Veluwe (Het Loo) en één in het gebied Zuid-Veluwe. In het gebied wordt zeer intensief gejaagd. In enkele maanden zijn duizenden hoefdieren en wilde zwijnen afgeschoten. Inmiddels is een eerste wolf door jagers gedood, zo blijkt uit een recent nieuwsbericht van de NOS 'Dood gevonden wolf bij Stroe blijkt doodgeschoten'².

Zeer grootschalig afschot van hoefdieren en wilde zwijnen op de Veluwe

¹ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/>

² <https://nos.nl/artikel/2401540-dood-gevonden-wolf-bij-stroe-blijkt-doodgeschoten>

2. Op de Veluwe vindt grootschalig afschot van hoefdieren en wilde zwijnen plaats. Daar werd bij besluit van 24 september 2019 een ontheffing voor verleend aan de Faunabeheereenheid Gelderland. Het gaat om schadebestrijding en populatiebeheer van edelhert, damhert, wild zwijn en ree. De ontheffing lijkt te zijn verleend voor onbepaalde tijd en heeft betrekking op zeer grootschalig afschot dag én nacht gedurende vrijwel het gehele jaar. Voor de precieze omschrijving van welk afschot wanneer is toegestaan, verwijst De Faunabescherming naar de ontheffing (**bijlage 1**).
3. In de afgelopen maanden zouden duizenden dieren afgeschoten zijn. Volgens de laatste berichten zouden de komende maanden tot in ieder geval 1 februari nog eens duizenden herten en zwijnen worden afgeschoten. De jachtdruk is dit jaar nog hoger dan anders en de verstoring van het gebied is daardoor extra groot. De Faunabescherming verwijst naar de berichten daarover in de media, onder andere het bericht van de NOS van zaterdag 9 oktober 2021 'Recordafschot wilde zwijnen door voedseltekort in Veluwse bossen'³.

Overtreding van de Wet natuurbescherming en/of afschot op basis van onvolledige beoordeling

4. Het grootschalige afschot zal onvermijdelijk tot verstoring, naar verwachting ernstige verstoring, van de wolven op de Veluwe, de roedels, hun voortplantingsplaatsen en leef-, rust- en foerageergebied leiden. Dergelijke ernstige verstoring van een strikt beschermde soort als de wolf is op grond van artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming (Wnb) verboden. De Faunabescherming verwijst ter toelichting naar bijgaande juridische analyse van [REDACTED] van de universiteit Tilburg (**bijlage 2**).
5. Verder is bij verlening van de ontheffing van 24 september 2019 voor afschot van damhert, edelhert, ree en wild zwijn geen enkele rekening gehouden met het aanzienlijke en aan het afschot inherente risico op het verstoren, het doden of verwonden van wolven in het gebied. Inmiddels is de eerste wolf door jagers gedood, zo blijkt uit een recent nieuwsbericht van de NOS 'Dood gevonden wolf bij Stroe blijkt doodgeschoten'⁴. Er is derhalve sprake geweest van overtreding van artikel 3.5, eerste lid, van de Wnb en het risico van meer van deze overtredingen dreigt door de aard en omvang van het op de Veluwe voorziene verdere afschot de komende maanden.
6. De Faunabescherming verzoekt gedeputeerde staten om onmiddellijk het afschot op en rond de Veluwe stil te leggen dan wel zeer strikt te beperken, op basis van een ecologische beoordeling. Het afschot is zo intensief, langdurig en continue dat dit onvermijdelijk tot verstoring en zelfs ernstige verstoring zal leiden, of erger tot het verwonden of zelfs doden van nog meer wolven. Op grond van artikel 7.2 van de Wnb zijn gedeputeerde staten bevoegd tot handhaving inzake overtreding van de artikelen 3.5, eerste en tweede lid, van de Wnb. Zolang er geen ecologische beoordeling is waaruit blijkt dat geen verstoring van wolven, hun rust- en foerageergebied, voortplantingsplaatsen en opgroeiplaatsen zal optreden door het afschot, dient het afschot te worden stilgelegd.
7. Voor zover nodig verzoekt De Faunabescherming daarnaast om intrekking dan wel wijziging van de ontheffing van 24 september 2019, omdat daarin niet is meegenomen dat de wolf zich inmiddels blijvend op de Veluwe heeft gevestigd, en het afschot zoals in de ontheffing wordt toegestaan onvermijdelijk zal leiden tot verstoring of zelfs verwonden of doden van de wolf,

³ <https://nos.nl/artikel/2400948-recordafschot-wilde-zwijnen-door-voedseltekort-in-veluwse-bossen>

⁴ <https://nos.nl/artikel/2401540-dood-gevonden-wolf-bij-stroe-blijkt-doodgeschoten>

zodat de ontheffing zoals verleend niet uitvoerbaar is zonder tot overtreding van de Wet natuurbescherming te leiden. Gedeputeerde staten zijn op grond van artikel 5.4, eerste lid, onder b, c en d, bevoegd de betreffende ontheffing in te trekken of te wijzigen indien de ontheffing niet op grond van volledige en juiste gegevens is verleend, de ontheffing in strijd is met de wet – hier artikel 3.5 van de Wnb - of de omstandigheden sinds verlening van de ontheffing zijn gewijzigd, te weten: inmiddels hebben zich meerdere roedels op de Veluwe gevestigd.

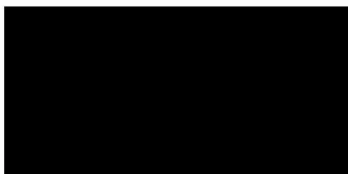
CONCLUSIE

De Faunabescherming verzoekt gedeputeerde staten om het grootschalige afschot van hoefdieren en zwijnen op en rond de Veluwe met onmiddellijke ingang te stoppen, dan wel anderszins ervoor te zorgen dat niet wordt gehandeld in strijd met artikel 3.5, eerste en tweede lid, van de Wnb:

- door op grond van artikel 7.2 van de Wnb en artikel 5:32 van de Awb de Faunabeheereenheid Gelderland te gelasten de overtreding van artikel 3.5, eerste en tweede lid, althans van artikel 3.5, tweede lid, van de Wnb op straffe van een dwangsom van € 10.000 per dag, met een maximum van € 100.000, althans een toereikende dwangsom, onmiddellijk te staken én in die zin de jachthouders te informeren;
- en/of door op grond van artikel 5.4, eerste lid, van de Wnb de ontheffing van 24 september 2019 (kenmerk 2019-006092) in te trekken dan wel zodanig te wijzigen dat geen verstoring en/of verwonden en/of doden van de wolf zich kan voordoen.

Afschot op en rond de Veluwe dient in ieder geval te worden stilgelegd, totdat op basis van een ecologische beoordeling wordt aangetoond dat verstoring, verwonding of doden van wolven niet zullen optreden.

De Faunabescherming verzoekt gedeputeerde staten, gelet op de spoedeisendheid van de situatie om zo spoedig mogelijk maar **uiterlijk binnen één week** na dagtekening van deze brief op dit verzoek tot handhaving en/of tot intrekking dan wel beperking van de ontheffing van 24 september 2019 te beslissen, bij gebreke waarvan ik De Faunabescherming zal adviseren om tot verdere juridische actie over te gaan.

Blaekend
attn. [REDACTED]
Het Woldhuis 24
7325WN Apeldoorn

Invoice

Invoice number 20131
Date 19-11-2020
Concerning Nieuwsbrief Wolvencommissie November 2020

Description		Total
Opzetten nieuwsbrief/uitleveren/PM	€	03
Leesbare versie maken	€	
Total excl VAT	€	
VAT 21% (€ 263,75)	€	
Total amount	€	319,14

Please pay within 14 days. Cite the invoice number with your payment.

RROOK VOF

[REDACTED]
info@rrook.nl
www.rrook.nl

VAT
COC
IBAN

The invoice must be paid within the payment

1_Actueel: een wolf in de Ooijpolder?

In de Ooijpolder zijn twee schapenhouders geconfronteerd met aanvallen op hun schapen. [REDACTED] verloor 26 november één schaap, zijn collega-schapenhouder twee. Het is nog niet duidelijk of die zijn uitgevoerd door een wolf, goudjakhals of hond. DNA-onderzoek uitgevoerd door BIJ12 zal hierover uitsluitsel geven.

[REDACTED]: "De telefonische bereikbaarheid van BIJ12 voor het melden van schade was een ramp. Het is dat ik persoonlijk betrokkenen ken en ze rechtstreeks kon benaderen, maar via de officiële weg kreeg ik niemand te pakken. Een wolf slaat ook toe buiten kantooruren en tijdens corona. Eenmaal gemeld liep het vervolg goed. De taxateur was ter zake kundig, de wolvencommissie zocht contact en een set nood-netten werd tijdelijk beschikbaar gesteld."

Inmiddels staat de [nood-kraal bij de getroffen collega-schapenhouder](#), die nog even blijft staan.

[REDACTED]: "Het is nu rustig, het lijkt erop dat hij of zij is doorgetrokken. Idealiter zou ik zelf een set flexinetten op voorraad hebben, zodat ik snel kan schakelen mocht zich weer een incident voordoen. Ik wil gebruik kunnen maken van de mogelijkheid om wolfwerende rasters aan te schaffen met subsidie van de provincie."

Betrokken partijen volgen ontwikkelingen in Ooijpolder

De wolvencommissie besprak 30 november de situatie in de Ooijpolder met betrokkenen via een online sessie. De provincie vergoedt schade door wolven aan vee, maar er is nog geen vergoedingsregeling voor de goudjakhals. Binnen het vastgestelde leefgebied van de wolf vergoedt de provincie ook gedeeltelijk preventieve maatregelen, maar de Ooijpolder valt daarbuiten. De betrokken partijen blijven alert op de ontwikkelingen in de Ooijpolder, zodat waar nodig maatwerk of opschaling van de preventiemaatregelen kan worden onderzocht.

Bent u schaaphouder in de Ooijpolder?

[REDACTED] schapenhouder in de Ooijpolder, is bereid om aanspreekpunt te zijn voor schapenhouders in het gebied. Hij heeft een WhatsApp-groep gemaakt. Zijn contactgegevens zijn 06-[REDACTED] [@hotmail.com](#).

De wolvencommissie is blij met dit initiatief en ziet dat een schakel tussen schapenhouders in het gebied en de provincie zorgt dat zaken zoveel mogelijk centraal en gestroomlijnd verlopen.

Provincie Gelderland
Commissie preventie wolvenschade Gelderland
T.a.v. [REDACTED]
Markt 11
6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer: 20.003
Ordernummer: 180791
Leveranciersnummer: 34474
Datum: 17.03.20
Betreft: periode 21.01.2020 – 29.02.2020

Omschrijving	Uur	Tarief		Som
Werkzaamheden wolvencommissie	03	€	€	[REDACTED]
Reiskostenvergoeding februari (uren en kilometers zie bijlage)		€ 03	€	
Subtotaal			€	
BTW 21%			€	[REDACTED]
Totaal, te voldoen voor 17 april 2020			€	

2.985,85

Provincie Gelderland
Commissie preventie wolvenschade Gelderland
T.a.v. [REDACTED]
Markt 11
6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer: 20.003
Ordernummer: 180791
Leveranciersnummer: 34474
Datum: 17.03.20
Betreft: periode 21.01.2020 – 29.02.2020

Omschrijving	Uur	Tarief		Som
Werkzaamheden wolvencommissie	03	€ 03	€	[REDACTED]
Reiskostenvergoeding februari (uren en kilometers zie bijlage)		€	€	
Subtotaal			€	03
BTW 21%			€	
Totaal, te voldoen voor 17 april 2020			€	<u>2.985,85</u>

BIJLAGE

UREN

Datum	Project	Omschrijving	Uren	Start tijd	Eind tijd
2020-02-28	Werkzaamheden	Opzet doelgroepmiddelenmatrix		03	
2020-02-27	Werkzaamheden	Comm.plan / kernboodschappen			
2020-02-27	Werkzaamheden	Uitwerken [REDACTED] comm.plan			
2020-02-26	Overleg	Overleg [REDACTED]			
2020-02-25	Werkzaamheden	Voorbereiden gesprek [REDACTED] / inlezen			
2020-02-25	Overleg	Planning aanpassen obv [REDACTED]			
2020-02-20	Werkzaamheden	Uitwerken [REDACTED] / comm.plan			
2020-02-19	Overleg	[REDACTED]			
2020-02-19	Werkzaamheden	Inlezen / search social media			
2020-02-17	Werkzaamheden	Inlezen			
2020-02-17	Werkzaamheden	Uitwerken overleg [REDACTED] / huisstijl			
2020-02-17	Overleg	Telefonisch overleg [REDACTED]			
2020-02-14	Werkzaamheden	Inlezen RO			
2020-02-13	Werkzaamheden	Inlezen comm.plan Renkum			
2020-02-13	Overleg	Plannen afspraak [REDACTED]			
2020-02-12	Werkzaamheden	Inlezen Sharepoint			
2020-02-11	Werkzaamheden	Uitwerken opzet comm.plan			
2020-02-11	Werkzaamheden	Admin PG			
2020-02-10	Werkzaamheden	Wolvencommissie			
2020-02-10	Overleg	Overleg [REDACTED]			
2020-02-10	Overleg	Plannen afspraken [REDACTED] ...			
2020-02-03	Werkzaamheden	Opzet comm.plan aangepast			
2020-01-21	Werkzaamheden	Inlezen achtergronden WC			
TOTAAL					
		x 03	€ 2.358,75		

REISKOSTEN

Datum	Tijd	Transport	Totale afstand	Klanten	Omschrijving	Startpunt	Eindpunt	
26-02-2020 CET	11:30:00 CET	Auto	174	Wolvencommissie	Overleg [REDACTED]	Apeldoorn	Baarn	v.v.
10-02-2020 CET	18:00:00 CET	Auto	68	Wolvencommissie	Wolvencommissie	Apeldoorn	Amhem	v.v.
TOTAAL			242					
		x 0,45	€ 108,90					

Datum	Project	Omschrijving	Uren	Start tijd	Eind tijd
2020-02-28	Werkzaamheden	Opzet doelgroepmiddelenmatrix			
2020-02-27	Werkzaamheden	Comm.plan / kernboodschappen			
2020-02-27	Werkzaamheden	Uitwerken [REDACTED] comm.plan			
2020-02-26	Overleg	Overleg [REDACTED]			
2020-02-25	Werkzaamheden	Vorbereiden gesprek [REDACTED] / inlezen			
2020-02-25	Overleg	Planning aanpassen obv [REDACTED]			
2020-02-20	Werkzaamheden	Uitwerken [REDACTED] / comm.plan			
2020-02-19	Overleg	[REDACTED]			
2020-02-19	Werkzaamheden	Inlezen / search social media			
2020-02-17	Werkzaamheden	Inlezen			
2020-02-17	Werkzaamheden	Uitwerken overleg [REDACTED] huisstijl			
2020-02-17	Overleg	Telefonisch overleg [REDACTED]			
2020-02-14	Werkzaamheden	Inlezen RO			
2020-02-13	Werkzaamheden	Inlezen comm.plan Renkum			
2020-02-13	Overleg	Plannen afspraak [REDACTED]			
2020-02-12	Werkzaamheden	Inlezen Sharepoint			
2020-02-11	Werkzaamheden	Uitwerken opzet comm.plan			
2020-02-11	Werkzaamheden	Admin PG			
2020-02-10	Werkzaamheden	Wolvencommissie			
2020-02-10	Overleg	Overleg [REDACTED]			
2020-02-10	Overleg	Plannen afspraken [REDACTED]			
2020-02-03	Werkzaamheden	Opzet comm.plan aangepast			
2020-01-21	Werkzaamheden	Inlezen achtergronden WC			
TOTAAL					
		x 03		03	
					€ 2,358.75

Nummer	Datum	Tijd	Transport ty	Totale afsta	Prive km	Klanten
2020-00000226	02-2020	CET11:30:00 CET	Auto		174	0Wolvencommissie
2020-00000110	02-2020	CET18:00:00 CET	Auto		68	0Wolvencommissie

TOTAAL

x 03 € 242 03

Omschrijving	Startpunt	Eindpunt	
Overleg Gijsbert Six	Apeldoorn	Baarn	v.v.
Wolvencommissie	Apeldoorn	Arnhem	v.v.

Provincie Gelderland
Commissie preventie wolvenschade Gelderland
T.a.v. [REDACTED]
Markt 11
6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer: 20.004
Ordernummer: 180791
Leveranciersnummer: 34474
Datum: 06.04.20
Betreft: periode 01.03.2020 – 31.03.2020

Omschrijving	Uur	Tarief		Som
Werkzaamheden wolvencommissie	03	€ 03	€	[REDACTED] 03
Reiskostenvergoeding maart		€	€	
Vormgeving			€	
(verantwoording zie bijlage)				
Subtotaal			€	
BTW 21%			€	
Totaal, te voldoen voor 6 mei 2020			€	<u>6.563,46</u>

BIJLAGE

UREN

Datum	Project	Omschrijving	Uren	Start tijd	Eind tijd
2020-04-01	Werkzaamheden				
2020-04-01	Demonstratie video's	Briefing illustraties afrasteringen			
2020-03-31	Overleg	Overleg			
2020-03-31	Werkzaamheden	Beeldsearch / Gallagher /			
2020-03-31	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-03-31	Werkzaamheden	Redigeren preventieplan			
2020-03-31	Vergadering	Besprekpunten wolvencommissie			
2020-03-30	Overleg	Overleg BIJ12 /			
2020-03-30	Werkzaamheden	Algemene zaken / / Gallagher			
2020-03-30	Werkzaamheden	Best practice			
2020-03-30	Overleg	Vorbereiding overleg			
2020-03-27	Werkzaamheden	Best practice			
2020-03-26	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-03-25	Werkzaamheden	Redigeren preventieplan			
2020-03-25	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-03-24	Werkzaamheden	Brief consultatie WC			
2020-03-24	Werkzaamheden	Afstemming vormgeving			
2020-03-24	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-03-23	Werkzaamheden	Fotoselectie			
2020-03-23	Werkzaamheden	Afstemming vormgeving			
2020-03-23	Werkzaamheden	Algemene zaken / Backplanning			
2020-03-20	Werkzaamheden	Paragraaf communicatie			
2020-03-20	Werkzaamheden	Bericht			
2020-03-19	Overleg	Overleg			
2020-03-19	Overleg	Overleg			
2020-03-19	Werkzaamheden	Algemene zaken / voorbereiding nieuwsbrief			
2020-03-18	Overleg	Paragraaf communicatie / overleg			
2020-03-18	Werkzaamheden	Brief consultatie WC			
2020-03-18	Werkzaamheden	Algemene zaken / mail / filing			
2020-03-18	Werkzaamheden	Paragraaf communicatie / mail			
2020-03-17	Werkzaamheden	Vorbereiding overleg			
2020-03-17	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-03-16	Werkzaamheden	Brief consultatie WC			
2020-03-13	Overleg	Productie film / Wij zijn Wolf			
2020-03-13	Demonstratie video's	Brief / mail leden WC / mail Gallagher / mail			
2020-03-13	Overleg	Telefonisch overleg			
2020-03-12	Werkzaamheden	Overleg huisstijl			
2020-03-12	Overleg	Overleg leverancier Gallagher			
2020-03-10	Vergadering	Vergadering 10 maart			
2020-03-10	Werkzaamheden	Algemene zaken / afspraken inplannen / lijst nieuwsbrief			
2020-03-09	Overleg	Overleg			
2020-03-09	Overleg	Overleg			
2020-03-06	Werkzaamheden	Aanpassen comm.plan			
2020-03-04	Werkzaamheden	Uitwerken werkdocument			
2020-03-04	Werkzaamheden	Uitwerken communicatieplan			
2020-03-03	Werkzaamheden	Uitzetten offertes			
2020-03-03	Werkzaamheden	Uitwerken comm.plan			
2020-03-02	Werkzaamheden	Uitwerken comm.plan			
	TOTAAL				

03

REISKOSTEN

Datum	Tijd	Transport ty	Totale afstand	Klanten	Omschrijving	Startpunt	Eindpunt	
10-03-2020	19:00:00 CE	Auto	68	Wolvencommissie	Wolvencommissie	Apeldoorn	Arnhem	v.v.

VORMGEVING

Huisstijlontwikkeling voor Wolvencommissie:	€	03
- woordmerk in 2 richtingen		
- kleurenpalet		
- stijlelement voor documenten		
- toegepast op brief		
=> inclusief een aanpassingsronde		
Uitwerken brief	€	
Opzetten template brief (met en zonder adresgegevens/kenmerk)	€	03
Projectmanagement en contacturen bij bepalen huisstijl/brief/template	€	

U ontvangt deze nieuwsbrief omdat u zich hiervoor heeft aangemeld tijdens of naar aanleiding van de bijeenkomst over preventie van wolvenschade in Epe op 25 juni 2019.

Wolvennieuws

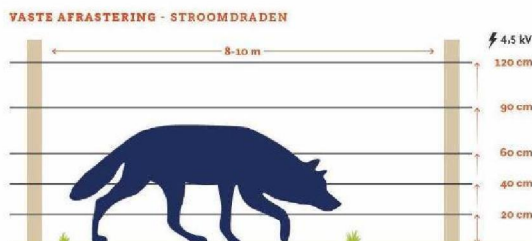
- **Consultatie over wolvenpreventiemaatregelen gestart**
- **Voorlopersregeling biedt veel ervaring over preventieve maatregelen**
- **Meer over de wolvencommissie**
- **BIJ12 kwartaalbericht over de wolf**

Consultatie over wolvenpreventiemaatregelen gestart

De Gebiedscommissie Preventie Wolvenschade Gelderland heeft sinds vorig jaar gewerkt aan een gebiedsgericht preventieplan, dat als basis zal dienen voor de provinciale subsidieregeling van wolvenwerende maatregelen. Dit proces is uitgemond in een 95% versie van het preventieplan, die vanaf 15 april wordt voorgelegd aan de achterbannen van alle leden van de wolvencommissie.

Het preventieplan bevat adviezen voor de financiële ondersteuning van schapen- en geitenhouders voor het plaatsen van afrasteringen die de wolf kunnen tegenhouden. Zowel professionele en hobbymatige dierhouders als eigenaren van gescheperde kuddes komen volgens het plan straks in aanmerking voor subsidie. Daarnaast formuleert het plan algemene adviezen, onder

meer over het al dan niet aanvragen van vergunningen voor de afrastering, de voortzetting van de schaderegeling voor dierhouders, de monitoring van de wolf en de noodzaak van een landelijk beleid gericht op een beheersbare ontwikkeling van de wolvenpopulatie en de effecten daarvan in ons land.

Maatregelen met consensus

De provincie Gelderland benoemde in mei 2019 een commissie voor het opstellen van het preventieplan. Deze zogenoemde 'wolvencommissie' voerde gesprekken met diverse partijen: dierhouders, grondeigenaren, terreinbeheerders, land- en tuinbouwers, gemeenten, juristen, deskundigen in natuurbeschermingsrecht en ecologie. In juni 2019 was er een informatiebijeenkomst, waar ongeveer 100 dierhouders bij aanwezig waren. Ook startte de wolvencommissie met pilots om de preventiemaatregelen uit te testen en na te gaan welke financiële bijdragen ervoor nodig zijn. Deze pilots lopen nog steeds door.

Uit al deze contacten kwamen maatregelen naar voren waarover consensus bestaat, zoals de plaatsing van stroomdraden, de hoogte van de afrastering en de afstanden tussen de afstanden ►

tussen de draden. Deze kennis heeft de wolvencommissie omgezet in een aantal concrete adviezen over financiële bijdragen die nu zijn opgenomen in het advies voor de subsidieregeling. Deze geldt alleen voor schapen- en geitenhouders in het aangewezen wolvengebied op de Veluwe. Andere verzoeken om financiële ondersteuning kunnen eventueel in een latere fase aan bod komen.

Van preventieplan naar subsidieregels

De consultatie loopt tot 30 april. Betrokkenen kunnen reageren via hun vertegenwoordiger in de wolvencommissie en wolvencommissie@gelderland.nl. De wolvencommissie zal alle betrokkenen uitleggen of en op welke wijze de reacties op de consultatie zijn verwerkt in het plan. De provincie Gelderland ontvangt het uiteindelijke preventieplan met het advies de subsidiemaatregelen uit te breiden. Als de verdere besluitvorming loopt zoals voorzien, kan de provincie naar verwachting begin augustus de regeling voor de wolvenpreventiemaatregelen openstellen. Vanaf dat moment kunnen dierhouders een aanvraag doen voor financiële ondersteuning. De inzet daarbij is dat dit met terugwerkende kracht mogelijk is.

De wolvencommissie wil de betrokkenen consulteren voordat haar preventieplan wordt vastgesteld en aangeboden aan de provincie Gelderland. Voorzitter [REDACTED] "We hebben al veel informatie opgehaald bij schapenhouders, leveranciers en ervaringsdeskundigen. Maar we hechten er veel waarde aan om de betrokkenen nogmaals te consulteren op basis van een uitgewerkt advies. Daarmee hebben we een goede basis gelegd voor een realistische en billijke subsidieregeling. Wellicht zal die hierna ook elders in het land bruikbaar zijn." ■

Voorlopersregeling biedt veel ervaring over preventieve maatregelen

'Ik wil belangstellende schapenhouders zeker ontvangen'

[REDACTED] kregen advies en subsidie bij de installatie van hun wolfwerende omheining. Met deze voorlopersregeling hoopt de provincie meer ervaring op te doen met het weren van wolfschade.

[REDACTED] heeft een kavel van circa 2 hectare bij hun huis in Wenum Wiesel, verdeeld in diverse weilanden, met in totaal een kleine 600 meter vaste omheining. Naast een paar pony's hebben ze 2 geiten en 12 à 15 schapen die elk jaar aflammeren. De aanwezigheid van de wolf is voor hen een gegeven. Zij wonen op enkele honderden meters van Kroondomein Het Loo en zien daar regelmatig sporen van wolven. Bovendien hebben die intussen jongen gekregen, dus het is zaak om snel in te grijpen, zodat de jonge wolven de schapen en geiten zo snel mogelijk gaan associëren met een tik van het schrikdraad.

Deelnemers aan de voorlopersregeling krijgen advies over de beste preventieve maatregelen die zij kunnen nemen, dus Wolf-Fencing Nederland kwam langs om hun bestaande situatie te bekijken. Er was al een gaasraster aanwezig met een hoogte van 80 cm met stroomdraad onderlangs, omdat er ook veel problemen zijn met konijnen en dassen. De adviseur stelde voor om de bestaande palen te verhogen met houten latten en elektrische draden te spannen aan de buitenzijde. De materiaalkosten van 1500 euro werden in deze pilot volledig vergoed. ►

██████████ kijken positief naar hun contact met de wolvencommissie. De hoogte van de vergoeding was voldoende om het materiaal te kopen: houten latten, isolatoren en draad. Ze brachten de wolfwerende voorzieningen zelf aan. Volgens ██████████ hebben andere schapenhouders de aanwezigheid van de wolf nog niet geaccepteerd. Toch ziet hij langzamerhand een kentering ontstaan. Op steeds meer plaatsen in de omgeving verschijnen wolfwerende omheiningen. Belangstellende schapenhouders mogen altijd langskomen. ■

Meer over de wolvencommissie

De wolvencommissie is op 21 mei 2019 ingesteld door Gedeputeerde Staten van Gelderland en bestaat uit vertegenwoordigers van de schapen- en geitenhouderij, terreineigenaren en gemeenten, onder voorzitterschap van ██████████

De commissie heeft de taak om dierhouders, in het bijzonder schapen- en geitenhouders, te informeren over en te betrekken bij het besluitvormingsproces over de schadepreventiemaatregelen.

Aanleiding voor de instelling van de commissie was de constatering dat de wolf zich definitief heeft gevestigd op de Veluwe, zoals bleek uit waarnemingen in 2019. De provincies zijn verantwoordelijk voor het beleid voor wolven op het Nederlands grondgebied en voor de tegemoetkoming in de landbouwschade door de wolf. Daarom ontwikkelden de provincies een Interprovinciaal wolvenplan. Dat plan stelt onder meer voor om dierhouders maximaal voor te bereiden op de komst van de wolf en om ervaring op te doen met preventieplannen. Gelderland is de eerste provincie die nu met zo'n plan komt.

De wolvencommissie vertegenwoordigt de dierhouders in Gelderland. Via uw

vertegenwoordiger kunt u een conceptversie van het preventieplan opvragen, of deze online inzien, bijvoorbeeld via het [Platform KSG](#) of de [Vereniging Gescheperde Schaapskudden](#):

De 'wolvencommissie' bestaat uit vertegenwoordigers van de schapen en geitenhouderij, terreineigenaren en gemeenten onder voorzitterschap van Pieter van Geel:

- Saskia Duives Cahuzak, vertegenwoordiger van Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO)
- Gijsbert Six, vertegenwoordiger van Stichting Beheer Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders (KSG)
- Marjel Neefjes, vertegenwoordiger namens de Vereniging Gescheperde Schaapskudden Nederland (VGSN)
- Gert-Jan Bloemendal, vertegenwoordiger namens Gelders Particulier Grondbezit (GPG)
- Michiel van der Weide, vertegenwoordiger namens terrein beherende organisaties
- Hans van der Hoeve, vertegenwoordiger namens de gemeenten.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de wolvencommissie via wolvencommissie@gelderland.nl.

BIJ12 kwartaalbericht over de wolf

In het [kwartaalbericht](#) geeft BIJ12 inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode 1 november 2019 – 1 februari 2020. BIJ12 is de organisatie die namens provincies de beleidsuitvoering van het dossier van de wolf verzorgt. Dit heeft onder andere betrekking op monitoring en afhandeling van tegemoetkoming in schade. [Lees meer](#) over binnengekomen meldingen, monitoring, de pilot kuddewaakhonden en de afhandeling van schade.

Provincie Gelderland
Commissie preventie wolvenschade Gelderland
T.a.v. [REDACTED]
Markt 11
6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer: 20.006
Ordernummer: 180791
Leveranciersnummer: 34474
Datum: 04.05.20
Betreft: periode 01.04.2020 – 30.04.2020

Omschrijving	Uur	Tarief		Som
Werkzaamheden wolvencommissie	03	€	€	03
Reiskostenvergoeding maart		€	€	
Vormgeving			€	
(verantwoording zie bijlage)				
Subtotaal			€	
BTW 21%			€	
Totaal, te voldoen voor 4 juni 2020			€	<u>8.655,43</u>

BIJLAGE

UREN

Datum	Project	Omschrijving	Uren	Start tijd	Eind tijd
2020-04-30	Overleg	/ Foto			
2020-04-30	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-30	Werkzaamheden	Perszaken Het Schaap			
2020-04-30	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-29	Werkzaamheden	Algemene zaken oa / gemeente Heerde			
2020-04-29	Werkzaamheden	Backplanning /			
2020-04-23	Overleg	Overleg + opvolging			
2020-04-23	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-21	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-20	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-20	Werkzaamheden	Pers - nabbellen			
2020-04-20	Werkzaamheden	Verzendlijst			
2020-04-16	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-16	Werkzaamheden	Perscontacten			
2020-04-16	Werkzaamheden	Nieuwsbrief			
2020-04-15	Werkzaamheden	Oplevering concept preventieplan / persbericht / nieuwsbrief			
2020-04-14	Werkzaamheden	Coördineren vormgever - correcties			
2020-04-14	Werkzaamheden	Webpagina			
2020-04-14	Werkzaamheden	Coördineren vormgever - nagekomen correcties			
2020-04-14	Werkzaamheden	Concept preventieplan redigeren			
2020-04-14	Werkzaamheden	Persbericht			
2020-04-13	Werkzaamheden	Persbericht aanpassen			
2020-04-13	Werkzaamheden	Bronvermelding / bijschriften			
2020-04-13	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-10	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-10	Werkzaamheden	Demonstratie			
2020-04-10	Werkzaamheden	Concept preventieplan redigeren			
2020-04-09	Werkzaamheden	Opzet opmaak preventieplan			
2020-04-09	Werkzaamheden	Overleg PG ivm afzender / website			
2020-04-09	Werkzaamheden	Concept preventieplan 09.04 redigeren			
2020-04-09	Werkzaamheden	Voorpagina			
2020-04-09	Werkzaamheden	Persbericht aanpassingen			
2020-04-08	Werkzaamheden	Voorpagina			
2020-04-08	Werkzaamheden	Concept preventieplan 08.04 redigeren			
2020-04-08	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-08	Werkzaamheden	Demonstratie			
2020-04-08	Werkzaamheden	Beeldselectie			
2020-04-08	Werkzaamheden	Concept preventieplan 07.04 redigeren			
2020-04-07	Werkzaamheden	Concept preventieplan redigeren			
2020-04-07	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-07	Demonstratie video's	Demo			
2020-04-07	Werkzaamheden	Persbericht			
2020-04-07	Werkzaamheden	Kembodschap aanpassen			
2020-04-07	Werkzaamheden	Backplanning preventieplan			
2020-04-06	Demonstratie video's	Algemene zaken			
2020-04-06	Werkzaamheden	Persbericht			
2020-04-06	Werkzaamheden	Format preventieplan / voorpagina			
2020-04-06	Werkzaamheden	Illustraties			
2020-04-06	Werkzaamheden				
2020-04-03	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-04-03	Werkzaamheden	Persbericht			
2020-04-03	Demonstratie video's	Illustraties			
2020-04-02	Werkzaamheden	Algemene zaken /			
2020-04-02	Werkzaamheden	Logo / template / uploaden extranet			
2020-04-02	Demonstratie video's	Beeldselectie / tekstredactie BIJ12			
2020-04-02	Demonstratie video's	Illustraties afrasteringen			
2020-04-02	Demonstratie video's	Beeldsearch / Gallagher /			
2020-04-01	Werkzaamheden	/ algemene werkzaamheden			
2020-04-01	Demonstratie video's	Briefing illustraties afrasteringen			
		TOTAAL			

03

VORMGEVING

Opmaak en drie aanpassingsrondes preventieplan 15.04	€	03
Uitwerken nieuwsbrief	€	
Illustraties en twee aanpassingsrondes	€	
Afkoop foto wolf [REDACTED]	€	

PERSBERICHT

Arnhem, 12 mei 2020

Effectieve afrasteringsmaatregelen weren Veluwe wolf

Nieuwe beelden van een wildcamera op de Veluwe laten zien hoe een wolf wordt tegengehouden door een elektrisch raster rond een schaapskudde. Dit toont aan dat deze wolfwerende maatregelen effectief zijn.

Sinds de komst van de wolf op de Veluwe in 2018 hebben vrijwilligers van het Wolvenmeldpunt van de Zoogdierverseniging samen met de betrokken terreinbeheerders wildcamera's geplaatst in het aangewezen leefgebied van de wolf. Deze monitoring gebeurt in opdracht van BIJ12. De wolf is al meermaals vastgelegd op camera. Op deze nieuwe beelden van een camera op de Veluwe is duidelijk te zien dat de genomen wolfwerende maatregelen effectief zijn. De wolf zoekt een opening in het elektrisch raster om bij de schapen te komen en duwt een paar keer tegen het raster, maar laat zich afschrikken door de stroom. Uiteindelijk maakt de wolf rechtsomkeert en laat de schapen met rust.

Voor de bescherming van deze schaapskudde is gebruik gemaakt van een fijnmazig elektrisch netwerk, gemaakt van flexibel materiaal, een zogenoemd flexinet. Dat is een verplaatsbare afrastering bestaande uit lichte paaltjes en een gaasraster met stroomdraden die zijn aangesloten op een schrikdraadklok. Deze omheining voldoet aan de basisprincipes voor wolfwerende voorzieningen waarover consensus bestaat en die ook gelden voor vaste afrasteringen: een hoogte van 120 cm, voorzien van stroomdraden, met hoogstens 20 cm tussen de onderste draden en een spanning van ten minste 4.500 V.

Afrasteringsmaatregelen zijn het meest effectief

Deze schaapskudde is onderdeel van een onderzoek dat het gedrag van wolven en schapen onderzoekt om schade van wolven in Nederland zo laag mogelijk te houden. Dit sluit aan bij de gebiedsgerichte preventie van wolvenschade op de Veluwe waar de wolvencommissie sinds vorig jaar aan werkt.

Dit gebiedsgericht preventieplan zal als basis dienen voor de provinciale subsidieregeling van wolfwerende maatregelen. Het preventieplan bevat adviezen voor de financiële ondersteuning van schapen- en geitenhouders voor het plaatsen van vaste en verplaatsbare afrasteringen die de wolf kunnen tegenhouden. De commissie acht afrasteringsmaatregelen het meest effectief om schade aan landbouwhuisdieren in Gelderland te voorkomen.

Na een korte consultatieronde van 15 tot 30 april en de verwerking van de opmerkingen is het uiteindelijke preventieplan ingediend bij Gedeputeerde Staten van Gelderland. Als de verdere besluitvorming loopt zoals voorzien, kan de provincie naar verwachting begin augustus de regeling voor de wolvenpreventiemaatregelen openstellen. Vanaf dat moment kunnen dierhouders een aanvraag doen voor financiële ondersteuning. De inzet daarbij is dat dit met terugwerkende kracht mogelijk is.

Postadres
Postbus 9090, 6800 GX Arnhem

t 026 359 85 68
e wolvencommissie@gelderland.nl

Goede samenwerking tussen schaapsherder, boswachter, Zoogdierverseniging en provincie

Voorzitter van de wolvencommissie [REDACTED] "Het is goed om te zien dat de wolf rechtsomkeert maakt bij dit wolfwerend raster. De komst van de wolf vraagt veel van dierhouders. Zij moeten maatregelen nemen die eerder niet nodig waren, maar ze staan er niet alleen voor. De provincie Gelderland ondersteunt hen financieel om op korte termijn maatregelen te nemen die wolvenaanvallen voorkomen en tegelijkertijd een goede bedrijfsvoering niet in de weg staan."

[REDACTED] coördinator Wolvenmeldpunt bij de Zoogdierverseniging: "Als samenleving willen we dat schapen, geiten en andere landbouwhuisdieren veilig kunnen grazen en dat ook blijvend weides en natuurterreinen worden begraasd. Voorzienbare risico's als gevolg van de komst van de wolf moeten zo veel mogelijk worden beperkt. Dat voorkomt onnodig leed voor het vee en voor de veehouder. Preventie doordat wolven via afrastering bij schapen en/of geiten worden weggehouden is in landen als Duitsland en Zwitserland tot nu toe de meest effectieve wijze gebleken om schade aan landbouwhuisdieren te voorkomen. Daarom wordt daarop ingezet. Door te monitoren op het gedrag van wolven bij de afrasteringen, kunnen we laten zien dat de maatregelen ook in de Gelderse en Nederlandse context effectief zijn."

[REDACTED] boswachter Staatsbosbeheer: "De wolven op de Veluwe worden nauw gevolgd door terreinbeheerders en vrijwilligers van het Wolvenmeldpunt. Staatsbosbeheer ziet de wolf als een waardevol dier dat een positieve rol in de Nederlandse ecosystemen kan vervullen. Wij zetten onze kennis in om de wolf te beschermen in zijn nieuwe leefgebied, en tot een goede samenwerking en draagvlak te komen tussen boer, boswachter en schaapsherder."

**

Over de wolvencommissie

De wolvencommissie is op 21 mei 2019 ingesteld door Gedeputeerde Staten van Gelderland en bestaat uit vertegenwoordigers van de schapen- en geitenhouderij, terreineigenaren en gemeenten. De commissie heeft de taak om dierhouders te informeren over en te betrekken bij het besluitvormingsproces over de schadepreventiemaatregelen.

Over BIJ12

BIJ12 handelt namens provincies tegemoetkomingen in faunaschade af. Dit geldt ook voor aanvallen door de wolf. Bij meldingen van dode of gewonde landbouwhuisdierenonderzoek BIJ12 of de schade veroorzaakt is door een wolf. Is dit het geval, dan zorgt BIJ12 voor de afhandeling van de tegemoetkoming. Een andere taak van BIJ12 is monitoring van wolven die nu actief zijn in Nederland.

Over Zoogdierverseniging

De Zoogdierverseniging is in 1952 opgericht als een platform voor iedereen met belangstelling voor zoogdierkunde en zoogdierbescherming. De Zoogdierverseniging heeft zich ontwikkeld tot een professionele organisatie die mensen bijeenbrengt die actief kennis verzamelen, ontwikkelen en uitdragen, met als doel de actieve bescherming van zoogdieren en hun leefgebieden.

**

Noot voor de redactie (niet voor publicatie):

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met

Zoogdiervereniging, [REDACTED], 06 [REDACTED] of via [REDACTED] [@zoogdiervereniging.nl](mailto:[REDACTED]@zoogdiervereniging.nl)

BIJ12, [REDACTED] 06 [REDACTED] of via [REDACTED] [@bij12.nl](mailto:[REDACTED]@bij12.nl)

Wolvencommissie: [REDACTED] 06 [REDACTED] of via wolvencommissie@gelderland.nl.

Voor het aanvragen van een digitaal exemplaar van het Gebiedsgericht preventieplan wolvenschade Veluwe kunt u contact opnemen met de wolvencommissie via wolvencommissie@gelderland.nl

Bijlagen:

- video effectieve afrasteringsmaatregelen weren Veluwe wolf, plaatsen onder vermelding van Zoogdiervereniging > <https://youtu.be/ybJyI99R90w>
- foto effectieve afrasteringsmaatregelen weren Veluwe wolf, plaatsen onder vermelding van Zoogdiervereniging

PER MAIL VERZONDEN

Adres : Bezuidenhoutseweg 105-113
2594 AC Den Haag
Telefoon : +31(0)70-3382700
E-mail : secretariaat@lto.nl
KvK : 40413400
Rekening : NL32 RABO 0357606760

Per e-mail: p.drenth@gelderland.nl

Interprovinciaal Overleg Commissie Landbouw
T.a.v. de heer P.C. Drenth
Herengracht 23
2511 EG DEN HAAG

Datum : 25 mei 2020
Ons kenmerk : GK/AT/200525
Onderwerp : **Wolven en landbouwhuisdieren**
Informatie : [REDACTED] gvtklooster@lto.nl, 06-10 42 39 51

Geachte heer Drenth,

Geregeld worden landbouwhuisdieren door de wolf aangevallen. LTO Nederland vindt de huidige situatie niet langer acceptabel en verzoekt in te grijpen. Dit ingrijpen moet ertoe leiden dat dierenleed en materiële schade veroorzaakt, door de wolf drastisch, worden teruggedrongen, met name door het verwijderen van zwervende wolven. LTO Nederland dringt er bij IPO op aan daartoe het wolvenbeleid te herzien.

Wolven weer in Nederland

In 2016 is de wolf na afwezigheid van circa 150 jaar weer in Nederland waargenomen. De komst van de wolf wordt in brede kringen in ons land toegejuicht. Blijvende vestiging van de wolf wordt gezien als een succes van natuurbeleid en zou in grote natuurgebieden bijdragen aan een meer natuurlijke fauna. De wolf is aangemerkt als een beschermd, inheems diersoort. Het doden, vangen of verstoren van de wolf is verboden. Op de Veluwe heeft de wolf zich inmiddels definitief gevestigd en is er sprake van een roedel. De verwachting is dat de wolf zich ook in andere gebieden in ons land blijvend zal vestigen en dat daarmee het aantal wolven in de komende jaren zal toenemen.

Toenemend aantal incidenten

Met het verschijnen van de wolf werden al spoedig incidenten gemeld van gedode en verwonde landbouwhuisdieren. Recentelijk zijn in de Betuwe, de Achterhoek, Drenthe en gedurende de afgelopen dagen in Noord-Brabant tientallen schapen gedood of zeer ernstig verwond. Talloze verwonde dieren konden niet meer gered worden en moesten alsnog door ingrijpen van een dierenarts worden geëuthanaseerd. De beelden van aangevallen landbouwhuisdieren zijn aangrijpend. Het behoeft weinig toelichting dat dergelijke voorvallen veel commotie en emotionele schade veroorzaken bij de eigenaren veehouders en andere betrokkenen. Dit nog afgezien van de grote materiële schade die eigenaren lijden.

Wolvenbeleid toe aan herziening

LTO Nederland heeft meermalen bij IPO aangedrongen op een eenduidig beleid om schade tegen te gaan en waar deze optreedt, te voorzien in een adequate schadeloosstelling. In 2019 stelde IPO het interprovinciaal wolvenplan vast waarin beleid met betrekking tot het voorkomen, beheer en schade zijn opgenomen. Het wolvenplan is geschreven vanuit het perspectief van twee wettelijke taken:

- 1) het beschermen van de wolf;
- 2) de zorg voor de schadegevallen.

Daarbij is in het wolvenplan genoemd dat niet alles omtrent de wolf in brede zin, bekend is en dat zich in de praktijk situaties kunnen voordoen die bij het vaststellen van het beleid niet waren voorzien.

Daarvan, zo concludeert LTO Nederland, is thans sprake. De incidenten met wolven die zoals in de afgelopen periode in korte tijd grote aantallen landbouwhuisdieren doden of verwonden, lijken met name te zijn veroorzaakt door zwervende wolven. Zij zijn onvoorspelbaar in hun gedrag en doden hun prooi niet om in noodzakelijk voedsel te voorzien. Het lijkt alsof zij er vooral op uit zijn zoveel mogelijk dieren te doden of te verwonden. Een zwervende wolf kan dagelijks grote afstanden afleggen. Het is dus niet te zeggen waar hij zal opduiken of schade zal veroorzaken of hoeveel dieren hij zal doden of verwonden.

Het is daarmee feitelijk onmogelijk om landbouwhuisdieren tegen een zwervende wolf te beschermen, want welke percelen moeten worden gerasterd? Dit los van de vraag of rasteren een afdoende maatregel is. Met deze vaststelling kan niet worden volgehouden dat eigenaren veehouders zelf verantwoordelijk zijn om tegen dergelijke schade voorzorgsmaatregelen te nemen. Dat een beroep kan worden gedaan op een tegemoetkoming in de schade door BIJ12 doet hier niet aan af. Geen veehouder houdt immers dieren om schade te ontvangen. Zij zijn zeker bereid maatregelen te nemen die redelijkerwijs mogen worden verwacht om schade te voorkomen, maar in de huidige situatie is dit niet mogelijk.

Ten slotte

De Nederlandse politiek heeft besloten dat de wolf welkom is in Nederland. De roedels op de Veluwe (groot aaneengesloten leefgebied) lijken te zullen blijven. Juist omdat de vestiging van de wolf een nieuwe ontwikkeling is en veel nog niet bekend is, is een goed wolvenbeleid belangrijk. Indien zich ontwikkelingen voordoen die niet waren voorzien, is een herziening van het beleid en ingrijpen nodig. De noodzaak daarvan doet zich thans voor door de grote aantallen slachtoffers onder landbouwhuisdieren die naar alle waarschijnlijkheid met name door zwervende wolven worden veroorzaakt. Hiertegen kunnen veehouders geen afdoende maatregelen nemen en staan bedrijven onder onacceptabel grote druk. De onrust en boosheid bij veehouders over wolvenschade neemt steeds meer toe. Voor hen is de maat vol. LTO Nederland doet derhalve een dringende oproep het IPO-wolvenplan bij te stellen en maatregelen te nemen om wolvenschade tegen te gaan, in het bijzonder door zwervende wolven.

Uiteraard zijn wij graag bereid hierover nader in overleg te treden.

Met vriendelijke groet,

c.c. BIJ12, t.a.v. Unit Faunazaken (faunazaken@bij12.nl)

Provincie Gelderland
Commissie preventie wolvenschade Gelderland
T.a.v. [REDACTED]
Markt 11
6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer: 20.008
Ordernummer: 180791
Leveranciersnummer: 34474
Datum: 22.06.20
Betreft: periode 01.05.2020 – 31.05.2020

Omschrijving	Uur	Tarief		Som
Werkzaamheden wolvencommissie	03	€ 03	€	[REDACTED] 03
Reiskostenvergoeding mei		€	€	
Vormgeving			€	
(verantwoording zie bijlage)				
Subtotaal			€	
BTW 21%			€	
Totaal, te voldoen voor 22 juli 2020			€	<u>7.731,90</u>

BIJLAGE

UREN

Datum	Project	Omschrijving	Uren	Start tijd	Eind tijd
2020-05-28	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-05-26	Overleg	Afstemming			
2020-05-26	Werkzaamheden	Digitaal toegankelijk maken			
2020-05-25	Werkzaamheden	Aanpassingen digitaal toegankelijk maken			
2020-05-25	Werkzaamheden	Algemene zaken oa			
2020-05-20	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-05-19	Werkzaamheden	Aanpassingen factsheets ivm digitaal toegankelijk maken			
2020-05-19	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-05-18	Werkzaamheden	Factsheets en nieuwsbrief digitaal toegankelijk maken			
2020-05-15	Werkzaamheden	Algemene zaken, afstemming			
2020-05-14	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-05-14	Werkzaamheden	Factsheets kunnen downloaden			
2020-05-14	Werkzaamheden	Verzendklaar maken voor			
2020-05-14	Werkzaamheden	Factsheets			
2020-05-14	Werkzaamheden	Aanpassingen nieuwsbrief			
2020-05-13	Werkzaamheden	Factsheets			
2020-05-13	Werkzaamheden	Algemene zaken oa TamTam			
2020-05-13	Werkzaamheden	Aanpassingen bericht			
2020-05-13	Werkzaamheden	Opzet nieuwsbrief			
2020-05-12	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-05-12	Werkzaamheden	Bericht Preventieplan wolvenshade Veluwe aangeboden PS			
2020-05-12	Werkzaamheden	Factsheets			
2020-05-12	Werkzaamheden	Telefonisch contact			
2020-05-12	Werkzaamheden	Contact			
2020-05-12	Werkzaamheden	Aanpassingen / afstemming / verzending persbericht + video			
2020-05-11	Werkzaamheden	Afstemming / aanpassingen video			
2020-05-11	Werkzaamheden	Afstemming persbericht met de wolvencommissie			
2020-05-11	Werkzaamheden	Factsheets			
2020-05-11	Werkzaamheden	2e correctieronde persbericht			
2020-05-08	Werkzaamheden	Fotoselectie persbericht			
2020-05-08	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-05-08	Werkzaamheden	Factsheets opmaken			
2020-05-08	Werkzaamheden	Aanpassingen persbericht			
2020-05-07	Werkzaamheden	Videobewerking / coordinatie			
2020-05-07	Werkzaamheden	Schrijven persbericht			
2020-05-07	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-05-06	Werkzaamheden	Persbericht - afstemming met afzenders			
2020-05-06	Werkzaamheden	Afstemming vormgever finale versie / aanpassingen			
2020-05-05	Werkzaamheden	Afstemming vormgever finale versie			
2020-05-05	Werkzaamheden	Eindredactie preventieplan			
2020-05-05	Werkzaamheden	Algemene zaken			
2020-05-05	Werkzaamheden	Redactie aanbiedingsbrief			
2020-05-04	Vergadering	Wolvencommissie			
2020-05-04	Werkzaamheden	Inlezen			
2020-05-04	Werkzaamheden	Eindredactie voorwoord			
2020-05-01	Werkzaamheden	Lezen consultatie-overzichten			
2020-05-01	Overleg	Overleg			
2020-05-01	Overleg	Overleg			
2020-05-01	Werkzaamheden	Algemene zaken oa contact Het Schaap			
		TOTAAL			

03

VORMGEVING

Aanpassingsronde preventieplan 12.05 / digitaal toegankelijk maken	€	03
Nieuwsbrief mei / opzet / digitaal toegankelijk maken	€	
Factsheets / opzet / digitaal toegankelijk maken	€	
Hermontage film / opzet / correcties	€	

op 25 juni 2020
Agendapunt 2a

Datum 8 juni 2020
Portefeuillehouder
Inlichtingen bij (IPO-bureau)
Telefoon
Onderwerp Wolf: voorstel bespreekpunten BAC VP 9 juli 2020

Kern van het onderwerp

Op verzoek van vorige BAC VP worden enkele actuele vraagstukken ten aanzien van de wolf voorgelegd. Aan de hand hiervan kan verkend worden hoe provincies hier in zitten, langs welke lijnen een en ander door de IPO-werkgroep verder uitgewerkt kan worden en langs welke lijnen overleg met LNV gevoerd kan worden. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar het advies van de 'Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland' *dat verder reikt dan alleen Gelderland*.

Voorstel/gevraagd besluit:

1. Standpuntvorming over belangrijkste vraagstukken
 - wel of niet aanwijzen leefgebied? Zitten haken en ogen met precedentwerking;
 - Hoe staan AAC en BAC VP tegenover overleg met LNV over de vraag of huidige instrumentarium nog wel toereikend is en of aanvullende strategie nodig is?
 - Hoe staan AAC en BAC VP tegenover een landelijke commissie voor preventie wolvenschade, zoals door LTO gewenst?
2. Instemmen met discussie-notitie wolf voor BAC VP 9 juli 2020
3. Kennis nemen van input op procedurele hoofdlijnen tbv afstemming Kamervragen

Aanleiding/context

De BAC VP heeft op 4 juni 2020 aangegeven in de volgende BAC VP (2 juli 2020) inhoudelijk verder te willen spreken over wolvenproblematiek, naar aanleiding van:

- Een zwervende wolf die sinds medio mei grote onrust veroorzaakt in de gemeente Heusden (Noord-Brabant) doordat deze grote aantallen schapen doodt;
- Een brief van LTO (25 mei 2020) aan IPO met het verzoek om het wolvenbeleid te herzien (NB: deze brief is te onderscheiden van een brief van LTO aan GS Noord-Brabant (18 mei 2020) waarin GS verzocht wordt een wolvengebiedscommissie in te stellen zoals bedoeld in het Interprovinciaal Wolvenplan. Er bestaan wel grote overeenkomsten tussen beide brieven van LTO)

De BAC VP heeft aangegeven daarbij het advies van de 'Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland' van mei 2020 (hierna: de Gebiedscommissie) te willen betrekken, *dat verder reikt dan alleen Gelderland* en waarvoor aandacht gevraagd wordt in Kamervragen naar aanleiding van de situatie in Heusden.

Daarbij heeft de BAC VP benadrukt het van belang te vinden dat een gezamenlijk standpunt wordt ingenomen ten aanzien van de adviezen van deze Gebiedscommissie, die raken aan de uitvoering door *alle* provincies.

Tenslotte heeft de BAC VP bevestigd dat het van belang is om vanuit provincies met LNV af te stemmen over beantwoording van Kamervragen waar het provincies aangaat.

Op 17 juni 2020 heeft de Minister van LNV het 'Rapport maatschappelijk draagvlak hervestiging wolf in Nederland' aangeboden (bijlagen 4 en 5). Hierin geeft de Minister van LNV aan dat zij met provincies wil spreken over de vraag of huidige instrumentarium nog wel toereikend is en of aanvullende strategie nodig is?

op 25 juni 2020

Agendapunt 2a

Eerste conclusies BAC VP:

1. het Interprovinciaal wolvenplan (zoals begin 2019 vastgesteld) voorziet niet in scenario's voor een zwervende, veel onrust veroorzakende wolf, zoals recent in Heusden;
2. Aanvulling terzake gewenst is, waarbij:
 - a. Enerzijds de gangbare uitgangspunten van het wolvenplan gehanteerd dienen te worden en
 - b. anderzijds -waar nodig en mogelijk- het advies van de Gebiedscommissie betrokken dient te worden;
3. de recente ervaringen met de zwervende wolf in Heusden (Noord-Brabant) betrokken dienen te worden;
4. De brief van LTO aan IPO met inachtneming van het voorgaande beantwoord dient te worden.

In bijgevoegde discussie-notitie worden bovenstaande hoofdlijnen uitgewerkt.

Consequenties/Vervolgstappen

Indien de AAC VP instemt met bijgevoegde discussie-notitie langs bovenstaande (procedurele) hoofdlijnen, zal de discussie-notitie in de BAC VP van 9 juli 2020 geagendeerd worden. Eventuele aandachtspunten en/of suggesties uit de AAC VP kunnen daarbij aan de hand van een korte presentatie aan de BAC VP geschetst worden (door portefeuillehouder natuurwetgeving [redacted] (NH) of [redacted] van IPO-bureau).

In de afstemming van Kamervragen is vooruitgelopen op bovenstaande (procedurele) hoofdlijnen. Concreet betekent dat aan de minister van LNV vanuit provincies aangegeven is:

- Het advies van de Gebiedscommissie is op 6 mei 2020 verschenen;
- Provincies beraden zich momenteel over het betreffende advies en bevestigen het belang van overleg met de rijksoverheid;
- Provincies hebben de rijksoverheid ook nodig als gesprekspartner met de buurlanden om tot een effectieve afstemming te komen op het niveau van de landgrensoverschrijdende wolvenpopulaties;
- Provincies gaan er daarbij vanuit dat de minister van LNV de rol en verantwoordelijkheid van provincies ten aanzien van het natuurbeleid respecteert, zoals dat ook omgekeerd het geval is: provincies en rijk zijn gebaat bij een goede samenwerking, ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid;

Bijlagen

1. Discussie-notitie wolf (tbv BAC VP 9 juli 2020)
2. brief LTO aan IPO (25 mei 2020) met verzoek om wolvenbeleid te herzien
3. Advies Gebiedsgericht preventieplan wolvenschade Veluwe, Samen naar effectieve preventieve maatregelen van Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland dd 6 mei 2020
4. Bijlage 4 kamerbrief draagvlakmeting hervestiging wolf in Nederland
5. bijlage 5 (bijlage bij Kamerbrief) rapport maatschappelijk draagvlak hervestiging wolf in Nederland

-

op 9 juli 2020
agendapunt

Datum 8 juni 2020
Portefeuillehouder [REDACTED] (portefeuillehouder natuur AAC VP, Noord-Holland)
Inlichtingen bij [REDACTED] (IPO-bureau)
Telefoon [REDACTED]
Onderwerp Wolf: discussie-notitie

Aanknopingspunten voor discussie

Het advies van de Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland van 6 mei 2020 biedt enkele nuttige aanknopingspunten voor discussie over de voorliggende vraagstukken:

1. wel of niet aanwijzen leefgebied? Zitten haken en ogen aan, oa precedentwerking;
2. Hoe staat de BAC VP tegen overleg met LNV over de vraag of huidige instrumentarium nog wel toereikend is en of aanvullende strategie nodig is?

Daarnaast heeft LTO binnen de gebiedscommissie aangegeven een landelijke commissie te willen voor preventie wolvenschade. Dit leidt tot de vraag:

3. Hoe staat de BAC VP hier tegenover en hoe ziet zij de inrichting hiervan voor zich?
Een mogelijkheid zou daartoe kunnen zijn om een afvaardiging uit de provinciale gebiedscommissies een landelijke klankbordgroep te laten vormen;

Deze drie vraagstukken zijn hieronder nader uitgewerkt.

Op 17 juni 2020 heeft de Minister van LNV het 'Rapport maatschappelijk draagvlak hervestiging wolf in Nederland' aangeboden. Hierin geeft de Minister van LNV aan dat zij met provincies wil spreken over de vraag of huidige instrumentarium nog wel toereikend is en of aanvullende strategie nodig is?

Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland + preventieplan (advies)

(hierna: de Gebiedscommissie)

- Naar aanleiding van definitieve vestiging van de wolf op de Veluwe hebben GS van Gelderland in maart 2019 een deel van de Veluwe als wolvengebied aangewezen en is vervolgens de Gebiedscommissie ingesteld, onder voorzitterschap van [REDACTED];
- In mei 2020 heeft de Gebiedscommissie het Gebiedsgericht preventieplan wolvenschade Veluwe, Samen naar effectieve preventieve maatregelen (bijlage 2) bekendgemaakt (hierna te noemen: het preventieplan);
- Dit preventieplan bevat een aantal adviezen dat enerzijds ziet op de specifieke Gelderse situatie en anderzijds -met het oog op draagvlak voor preventie- op een ruimere context: 'de toekomst waarin vestiging van de wolf in Nederland een feit is en de gevolgen daarvan hanteerbaar moeten worden gemaakt';
- Dit laatste leidt tot een tweetal adviezen waarvan er één tot gevolg kan hebben dat *de discussie over het wolvenbeleid heropend wordt*: in recente Kamervragen wordt dit deel van het preventieplan cq advies aangegrepen/overgenomen om de minister van LNV op te roepen om in overleg te treden met provincies over wolvenbeleid;
- Anderzijds kunnen provincies ook hun voordeel doen met het advies;
- Dit laatste geldt eveneens voor de recente ervaringen in Heusden, die mogelijk ook deels bruikbaar zijn of gemaakt kunnen worden voor vergelijkbare situaties in andere provincies, dan wel beeld geven van waarvoor oplossingen nodig zijn.

op 9 juli 2020

 agendapunt **Error! No text of specified style in document.**
Adviezen Gebiedscommissie, ruimer dan Gelderland:

1. Onderzoek naar mogelijkheden aanwijzen gebieden:

"De commissie adviseert om in relatie tot de escalatieladder die in dit plan is opgenomen nader onderzoek te doen naar de mogelijkheden om gebieden in Nederland aan te wijzen waar de aanwezigheid van wolven ongewenst is en/of die niet geschikt zijn als kansrijk leefgebied van de wolf, bijvoorbeeld omdat er onvoldoende wilde prooidieren in het gebied zijn." (Advies 16, pagina 47)

2. Overleg met rijksoverheid over wolvenbeleid:

"De commissie adviseert om in landelijk verband in overleg tussen de provincies en de rijksoverheid te komen tot een beleid dat gericht is op de beheersbaarheid van de populatieontwikkeling van wolven in Nederland en de effecten hiervan, waarbij de ecologische draagkracht en het maatschappelijk draagvlak van de ontwikkeling van de wolvenpopulatie worden betrokken. Daarbij past ook een verdere uitwerking en concretisering van de escalatieladder." (Advies 17, pagina 47)

Ad 1. Onderzoek naar mogelijkheden aanwijzen gebieden

- Met het aanwijzen van leefgebied op basis van gewenstheid en geschiktheid zou tegemoet gekomen kunnen worden aan weerstand gebaseerd op beleving dat 'wolf zich overal maar moet kunnen vestigen, ongeacht het aantal slachtoffers dat hij maakt onder landbouwhuisdieren';
- Anderzijds is het aanwijzen van leefgebied op basis van een toets aan de voorkant op gewenstheid en geschiktheid in strijd de Europese Habitatrichtlijn en het met uitgangspunt uit Interprovinciaal wolvenplan dat wolf zelf geschikt leefgebied kiest (onlangs bevestigd door arrest Europees Hof van Justitie) en dat houders van (landbouwhuis)dieren verantwoordelijk zijn voor preventie;
- Dat neemt niet weg dat ook niet-geschikt leefgebied voor de wolf dan een functie houdt als *doorgangsgebied* voor uitwisseling tussen geschikte leefgebieden;
- Bij het uitgangspunt van preventie past dan de focus op het stimuleren van dieren om niet te lang op een in onze ogen ongeschikte plek te blijven (aankomst zoals momenteel in Noord-Brabant gehanteerd). Dit onaantrekkelijk maken kan passief door preventie en mogelijk ook actief door verjaging van de wolf, met dat laatste is nog geen ervaring opgedaan en dit zou dan ook nadere uitwerking vergen (waarbij de recente analyse voor mogelijke vervolgstappen, zoals Noord-Brabant die heeft uitgewerkt, nuttig kunnen zijn);
- Risico van dit advies is dat de uitkomst kan zijn dat het overgrote deel van Nederland als ongeschikt wordt aangemerkt, waardoor de Nederlandse bijdrage aan de instandhouding van de wolf te gering is hetgeen kan leiden tot strijd met Europees recht (Habitatrichtlijn);
- Bovendien dient zeer voorzichtig te worden omgesprongen met aanwijzen van geschikt of ongeschikt leefgebied vanwege de consequenties die dit kan hebben voor het als (nieuw) Natura2000-gebied aan moeten wijzen. Rijk en provincies dienen hieromtrent zeer voorzichtig te handelen;
- Daarnaast is de praktische uitvoerbaarheid en de juridische houdbaarheid ervan een groot punt van zorg;
- Wel kunnen elementen uit genoemde escalatieladder (zie hieronder) en de recente analyse van Noord-Brabant gebruikt worden voor het ontwikkelen van een aanvullend scenario voor een zwervende, veel onrust veroorzakende wolf, zoals recent in Heusden.

op 9 juli 2020

 agendapunt **Error! No text of specified style in document**

Samengevat:

Volgen van advies van de Gebiedscommissie kan positief zijn voor draagvlak maar stuit op juridische en praktische bezwaren. Wel kunnen elementen uit het advies (zoals het verjagen van de wolf volgens de escalatieladder) en de ervaringen uit Noord-Brabant bruikbaar zijn. Keuze voor aanwijzen leefgebieden is fundamenteel en behoeft nadere uitwerking door wolvenwerkgroep.

Ad 2. Overleg met rijksoverheid over wolvenbeleid

- Advies impliceert dat aanvullend wolvenbeleid nodig is, in het bijzonder tav:
 - o beheersbaarheid van de populatieontwikkeling van wolven in Nederland
 - o de effecten hiervan, waarbij dient te worden betrokken;
 - o het ecologische draagkracht en het maatschappelijk draagvlak van de ontwikkeling van de wolvenpopulatie;
- Daarbij impliceert het advies dat provincies zonder het rijk niet voldoende tot gedragen wolvenbeleid komen;
- Anderzijds heeft de BAC VP aangegeven meer van LNV te verwachten. Ambtelijk zijn er signalen dat de minister van LNV ook graag gesprek hierover met provincies aan wil gaan;
- Bovendien speelt bij populatiebeheer (cq ingrijpen in de populatie) dat de staat van instandhouding een cruciaal criterium is dat in het geval van de wolf niet op nationaal niveau vastgesteld kan worden. Derhalve is afstemming met de buurlanden nodig waarvoor (zeker ten aanzien van Duitsland) actieve betrokkenheid van het rijk nodig is, temeer omdat een provincie gezien de omvang geen logische gesprekspartner is;
- Ook bij een eventuele aanvulling van de escalatieladder met handelingen waarvoor een ontheffing van GS vereist is, is een rol voor het rijk weggelegd omdat Nederland als Lidstaat verantwoording moet afleggen aan de Europese Commissie over een juiste uitvoering van de Habitatrichtlijn en het toestaan van derogaties. Omdat zwervende wolven op zoek zijn naar een geschikt leefgebied, is afstemming het rijk ook gewenst i.v.m. de mogelijke consequenties vanuit gebiedsbescherming en een mogelijke verplichting op termijn Natura 2000-gebieden aan te wijzen;
- LNV heeft onlangs een meting (enquête) gedaan naar draagvlak voor de wolf en heeft aangegeven al dit najaar al een aanvullend onderzoek te laten uitvoeren om ontwikkelingen en trends in het oog te kunnen houden.¹
- Overigens blijkt uit dit onderzoek dat het maatschappelijk draagvlak voor de hervestiging van de wolf relatief groot is (57% van de Nederlanders heeft een positieve houding ten aanzien van de hervestiging van de wolf en 65% ziet de wolf als ongevaarlijk).

Samengevat:

Provincies en rijk zijn gebaat bij een goede samenwerking, ieder vanuit eigen rol en verantwoordelijkheid.

Voorstel (voor beide adviezen):

De wolvenwerkgroep (bestaande uit wolvenprovincies²) in afstemming met IPO-werkgroep natuurwetgeving een voorstel laten doen over de bruikbaarheid van deze adviezen en de recente ervaringen in Noord-Brabant en dit agenderen in de BAC VP van 17 september 2020. Vooruit lopend daarop kan het gesprek met LNV alvast *verkennend* gevoerd worden.

¹ Uit Kamerbrief aanbieding draagvlakmeting wolf (bijlage 4) blijkt voornemen LNV tot vervolgonderzoek, alsmede uitkomst al uitgevoerd onderzoek

² Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg + BIJ12 + IPO

op 9 juli 2020

agendapuntError! No text of specified style in document

Ad 3 Landelijke commissie voor preventie wolvenschade

Binnen de Gebiedscommissie Gelderland heeft LTO aangegeven een landelijke commissie te willen voor preventie wolvenschade. Een mogelijkheid zou daartoe kunnen zijn om een afvaardiging uit de provinciale gebiedscommissies een landelijke klankbordgroep te laten vormen.

- Het inrichten van gebiedscommissies volgt uit het interprovinciaal wolvenplan en was een goede keuze omdat de gebiedskenmerken belangrijk zijn voor de haalbaarheid van maatregelen en er bovendien in een gebied betrokkenheid en draagvlak moet ontstaan om preventie te kunnen laten slagen.
- Kenmerkend aan de gebiedscommissies is verder dat hiervoor het *initiatief uit de sector* moet komen, hetgeen in de praktijk ook lukt.
- Dit betekent ook dat het ontstaan van een landelijk platform of een klankbordgroep een initiatief van de sector kan zijn.
- Het nut van een landelijke commissie kan zijn om de regionaal opgedane ervaringen te delen en dit weer ten goede te laten komen aan de regio, een dergelijke commissie zal mogelijk ook de focus willen leggen op advisering aan het ministerie;
- Daar staat tegenover dat een regelmatig gehoord geluid (en kritiek) met betrekking tot de totstandkoming van het huidige Interprovinciaal Wolvenplan is dat partijen zich onvoldoende gehoord voelen;
- Sommige partijen ervaren het als een plan is waarbij grotendeels naar de ervaringen in Duitsland is gekeken, maar verder weinig afstemming over mogelijk was. Voldoende aandacht voor het proces om partijen, vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid, mee te nemen is daarom minstens zo belangrijk als de inhoud.

Voorstel:

Laat het ontstaan van een landelijke klankbordgroep over aan het initiatief van de sectorpartners. Aansluitend daarop kan vanuit provincies een aanbod gedaan worden om dit gezamenlijk met de sectorpartners op te pakken, ieder vanuit een eigen rol en verantwoordelijkheid. Dit vergt een niet geringe inzet vanuit provincies.

Voorstel beantwoording brief LTO (verzoek herzien wolvenbeleid)

NB: deze brief van 25 mei 2020 is te onderscheiden van de brief van LTO aan GS Noord-Brabant (18 mei 2020) waarin GS verzocht wordt een wolveengebiedscommissie in te stellen zoals bedoeld in het Interprovinciaal Wolvenplan. Er bestaan wel grote overeenkomsten tussen beide brieven van LTO.

Voorgesteld wordt om parallel aan bovenomschreven vervolg ten aanzien van de adviezen van de Gebiedscommissie door de wolvenwerkgroep (in afstemming met IPO-werkgroep natuurwetgeving) een concept-antwoord aan LTO op te stellen, dat geagendeerd kan worden in de BAC VP van 17 september 2020.

Een *alternatief* hiervoor is om de wolvenwerkgroep op kortere termijn een reactie aan LTO (langs bovenomschreven procedurele hoofdlijnen) op te laten stellen en gedeputeerde Pijpelink te mandateren hierover af te stemmen met de portefeuillehouder natuur in de AAC VP [REDACTED] NH) en IPO-bureau [REDACTED].

op 9 juli 2020

agendapunt

Consequenties/Vervolgstappen

Indien de BAC VP akkoord is met bovenomschreven vervolgstappen, dan zal de wolvenwerkgroep:

- een advies opstellen over de adviezen van de Gebiedscommissie, dat geagendeerd zal worden in de BAC VP van 17 september 2020;
- daarop vooruitlopend verkennend in overleg treden met LNV;
- een concept-antwoord aan LTO opstellen, dat ofwel geagendeerd zal worden in de BAC VP van 17 september 2020, ofwel eerder afgestemd wordt met gedeputeerde Pijpelink en door IPO-bureau verzonden;

Daarnaast zal IPO-bureau LTO op de hoogte brengen wanneer reactie te verwachten is.

Escalatieladder	
Activiteit	Toelichting
1. Niet lokken	Door binnen en buiten de bebouwde kommen geen voedingsmiddelen, zoals vleesresten, te deponeren.
2. Effectief gescheiden houden van wolf en vee	Dit geldt voor landbouwhuisdieren als mogelijke prooi. Het gescheiden houden gebeurt door preventieve maatregelen zoals in dit plan omschreven. Het gaat vooral om het vlakdekkend aanbrengen van afrasteringen in een gebied. Hiertoe kan ook behoren het omheinen van natuurgebieden en parken, zoals het nationaal Park De Hoge Veluwe.
3. Ontmoedigen van ongewenst gedrag van de wolf	Dit heeft betrekking op het benaderen door een wolf van zowel landbouwhuisdieren als de mens en de bewoonde wereld. Het gaat hierbij om maatregelen die gebruik maken van het lerend vermogen van de wolf. Ook hier gaat het om afrasteringen en daaraan gekoppeld negatieve prikkels, onder meer door elektriciteit gekoppeld aan afrasteringen.
4. Verjagen van de wolf	Uit de wetgeving volgt dat niet-dodelijke maatregelen benut kunnen worden om een wolf te leren geen ongewenst gedrag te vertonen en hem zo nodig uit een gebied te verjagen, bijvoorbeeld door akoestische methoden (knalgeluiden). Verjagen is ook aan de orde in een gebied waar wolven niet gewenst zijn en/of dat niet geschikt is als leefgebied voor de wolf.
5. Afschot van de wolf	Afschot van een wolf is aan de orde indien effectief verjagen niet mogelijk is en de wolf problematisch gedrag vertoont of indien door het gedrag van de wolf een ongewenste situatie ontstaat die niet zonder afschot kan worden teruggedraaid. Daarvan is bv. sprake als: <ul style="list-style-type: none"> • de wolf herhaaldelijk door preventieve maatregelen beschermd vee blijft aanvallen; • de wolf daarbij effectief aangebrachte afrastering weet te omzeilen, bijvoorbeeld door op een of andere wijze toch heeft aangeleerd te springen; • de wolf zich vestigt in een gebied met te weinig wilde prooidieren waardoor een grote druk ontstaat op andere voedselbronnen, waaronder landbouwhuisdieren, en het verjagen van de wolf niet lukt; • de wolf zich mengt of dreigt te mengen met honden wat leidt tot ongewenste hybridisatie; • een individuele wolf tam wordt en (herhaaldelijk) de mens gaat opzoeken en daardoor een bedreiging vormt. In een situatie waarbij zich een acuut veiligheidsprobleem voordoet, kan de politie op basis van een besluit van de burgemeester (op grond van de Gemeentewet art 175 en 176) optreden en overgaan tot het doden van een wolf.

op 9 juli 2020
Agendapunt 2a

Datum 25 juni 2020
Portefeuillehouder [REDACTED] (portefeuillehouder natuur AAC VP, Noord-Holland)
Inlichtingen bij [REDACTED] (IPO-bureau)
Telefoon [REDACTED]
Onderwerp Wolf: discussie-notitie

Kern van het onderwerp

Op verzoek van vorige BAC VP worden enkele actuele vraagstukken ten aanzien van de wolf voorgelegd. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar het advies van de 'Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland' dat verder reikt dan alleen Gelderland. De AAC VP adviseert op grote lijnen ten aanzien wat reëel te verwachten is en langs welke lijnen een en ander door de IPO-werkgroep verder uitgewerkt kan worden.

Voorstel/gevraagd besluit:

1. Instemmen met advies van AAC VP dat vaststellen wat wel en niet geschikt leefgebied voor wolf is (zoals Gebiedscommissie adviseert) geen begaanbare weg is (op grond van (Europeesrechtelijk) juridisch kader;
2. Instemmen met advies van AAC VP dat ook ten aanzien van een, door de LTO voorgestelde, bredere meer landelijke inzet van de gebiedscommissie terughoudendheid betracht dient te worden;
3. Instemmen met advies van AAC VP om met LNV in overleg te treden zoals door de Minister van LNV verzocht;
4. Instemmen met advies van AAC VP om het interprovinciaal wolvenplan aan te vullen met scenario's voor situaties zoals die van de zwervende wolf die onlangs voor onrust zorgde bij Heusden;
5. De IPO-werkgroep natuurwetgeving opdracht te geven de voorgaande punten uit te werken cq voorstellen/adviezen voor te doen en waar nodig van onderbouwing te voorzien;
6. De IPO-werkgroep natuurwetgeving opdracht te geven een voorstel te doen voor beantwoording van de brief van LTO langs bovenstaande lijnen.

Aanleiding/context

De BAC VP heeft op 4 juni 2020 aangegeven in de volgende BAC VP (2 juli 2020) inhoudelijk verder te willen spreken over wolvenproblematiek, naar aanleiding van (op dat moment):

1. Een zwervende wolf die sinds medio mei grote onrust veroorzaakt in de gemeente Heusden (Noord-Brabant) doordat deze grote aantallen schapen doodt;
2. Een brief van LTO (25 mei 2020) aan IPO met het verzoek om het wolvenbeleid te herzien (NB: deze brief is te onderscheiden van een brief van LTO aan GS Noord-Brabant (18 mei 2020) waarin GS verzocht wordt een wolvengebiedscommissie in te stellen zoals bedoeld in het Interprovinciaal Wolvenplan. Er bestaan wel grote overeenkomsten tussen beide brieven van LTO)
3. Op 17 juni 2020 heeft de Minister van LNV het 'Rapport maatschappelijk draagvlak hervestiging wolf in Nederland' aangeboden. Hierin geeft de Minister van LNV aan dat zij met provincies wil spreken over de vraag of huidige instrumentarium nog wel toereikend is en of aanvullende strategie nodig is?

op 9 juli 2020

Agendapunt 2aError! No text of specified style in document

Aanknopingspunten voor discussie

Het advies van de Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland van 6 mei 2020 biedt enkele nuttige aanknopingspunten voor discussie over de voorliggende vraagstukken:

1. Wel of niet aanwijzen leefgebied?
2. Hoe staat de BAC VP tegen overleg met LNV over de vraag of huidige instrumentarium nog wel toereikend is en of aanvullende strategie nodig is?

Daarnaast heeft LTO binnen de gebiedscommissie aangegeven een landelijke commissie te willen voor preventie wolvenschade. Dit leidt tot de vraag:

3. Hoe staat de BAC VP hier tegenover en hoe ziet zij de inrichting hiervan voor zich?
Een mogelijkheid zou daartoe kunnen zijn om een afvaardiging uit de provinciale gebiedscommissies een landelijke klankbordgroep te laten vormen;

Deze drie vraagstukken zijn in deze notitie nader uitgewerkt.

Achtergrondinformatie Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland (hierna: de Gebiedscommissie) + preventieplan (advies)

- Naar aanleiding van definitieve vestiging van de wolf op de Veluwe hebben GS van Gelderland in maart 2019 een deel van de Veluwe als wolveengebied aangewezen en is vervolgens de Gebiedscommissie ingesteld, onder voorzitterschap van [REDACTED]
- In mei 2020 heeft de Gebiedscommissie het Gebiedsgericht preventieplan wolvenschade Veluwe, Samen naar effectieve preventieve maatregelen (bijlage 2) bekendgemaakt (hierna te noemen: het preventieplan);
- Dit preventieplan bevat een aantal adviezen dat enerzijds ziet op de specifieke Gelderse situatie en anderzijds -met het oog op draagvlak voor preventie- op een ruimere context: 'de toekomst waarin vestiging van de wolf in Nederland een feit is en de gevolgen daarvan hanteerbaar moeten worden gemaakt';
- Dit laatste leidt tot een tweetal adviezen waarvan er één tot gevolg kan hebben dat *de discussie over het wolvenbeleid heropend wordt*: in recente Kamervragen wordt dit deel van het preventieplan cq advies aangegrepen/overgenomen om de minister van LNV op te roepen om in overleg te treden met provincies over wolvenbeleid;
- Anderzijds kunnen provincies ook hun voordeel doen met het advies;
- Dit laatste geldt eveneens voor de recente ervaringen in Heusden, die mogelijk ook deels bruikbaar zijn of gemaakt kunnen worden voor vergelijkbare situaties in andere provincies, dan wel beeld geven van waarvoor oplossingen nodig zijn.

Adviezen Gebiedscommissie, ruimer dan Gelderland:

1. Onderzoek naar mogelijkheden aanwijzen gebieden:

"De commissie adviseert om in relatie tot de escalatieladder die in dit plan is opgenomen nader onderzoek te doen naar de mogelijkheden om gebieden in Nederland aan te wijzen waar de aanwezigheid van wolven ongewenst is en/of die niet geschikt zijn als kansrijk leefgebied van de wolf, bijvoorbeeld omdat er onvoldoende wilde prooidieren in het gebied zijn." (Advies 16, pagina 47)

op 9 juli 2020

Agendapunt 2aError! No text of specified style in document

2. Overleg met rijksoverheid over wolvenbeleid:

"De commissie adviseert om in landelijk verband in overleg tussen de provincies en de rijksoverheid te komen tot een beleid dat gericht is op de beheersbaarheid van de populatieontwikkeling van wolven in Nederland en de effecten hiervan, waarbij de ecologische draagkracht en het maatschappelijk draagvlak van de ontwikkeling van de wolvenpopulatie worden betrokken. Daarbij past ook een verdere uitwerking en concretisering van de escalatieladder." (Advies 17, pagina 47)

Ad 1. Onderzoek naar mogelijkheden aanwijzen gebieden

- Met het aanwijzen van leefgebied op basis van gewenstheid en geschiktheid zou tegemoet gekomen kunnen worden aan weerstand gebaseerd op beleving dat 'wolf zich overal maar moet kunnen vestigen, ongeacht het aantal slachtoffers dat hij maakt onder landbouwhuisdieren';
- Anderzijds is het aanwijzen van leefgebied op basis van een toets aan de voorkant op gewenstheid en geschiktheid in strijd de Europese Habitatrichtlijn en het met uitgangspunt uit Interprovinciaal wolvenplan dat wolf zelf geschikt leefgebied kiest (onlangs bevestigd door arrest Europees Hof van Justitie) en dat houders van (landbouwhuis)dieren verantwoordelijk zijn voor preventie;
- Dat neemt niet weg dat ook niet-geschikt leefgebied voor de wolf dan een functie houdt als *doorgangsgebied* voor uitwisseling tussen geschikte leefgebieden;
- Bij het uitgangspunt van preventie past dan de focus op het stimuleren van dieren om niet te lang op een in onze ogen ongeschikte plek te blijven (aankomst zoals momenteel in Noord-Brabant gehanteerd). Dit onaantrekkelijk maken kan passief door preventie en mogelijk ook actief door verjaging van de wolf, met dat laatste is nog geen ervaring opgedaan en dit zou dan ook nadere uitwerking vergen (waarbij de recente analyse voor mogelijke vervolgstappen, zoals Noord-Brabant die heeft uitgewerkt, nuttig kunnen zijn);
- Risico van dit advies is dat de uitkomst kan zijn dat het overgrote deel van Nederland als ongeschikt wordt aangemerkt, waardoor de Nederlandse bijdrage aan de instandhouding van de wolf te gering is hetgeen kan leiden tot strijd met Europees recht (Habitatrichtlijn);
- Bovendien dient zeer voorzichtig te worden omgesprongen met aanwijzen van geschikt of ongeschikt leefgebied vanwege de consequenties die dit kan hebben voor het als (nieuw) Natura2000-gebied aan moeten wijzen. Rijk en provincies dienen hieromtrent zeer voorzichtig te handelen;
- Daarnaast is de praktische uitvoerbaarheid en de juridische houdbaarheid ervan een groot punt van zorg;
- Wel kunnen elementen uit genoemde escalatieladder (zie hieronder) en de recente analyse van Noord-Brabant gebruikt worden voor het ontwikkelen van een aanvullend scenario voor een zwervende, veel onrust veroorzakende wolf, zoals recent in Heusden.

Samengevat:

Volgen van advies van de Gebiedscommissie tav aanwijzen gebieden kan weliswaar positief zijn voor draagvlak maar stuit op grote juridische en praktische bezwaren. Wel kunnen elementen uit het advies (zoals het verjagen van de wolf volgens de escalatieladder) en de recente ervaringen uit Noord-Brabant bruikbaar zijn.

op 9 juli 2020

Agendapunt 2aError! No text of specified style in document

Ad 2. Overleg met rijksoverheid over wolvenbeleid

- Advies impliceert dat aanvullend wolvenbeleid nodig is, in het bijzonder tav:
 - o beheersbaarheid van de populatieontwikkeling van wolven in Nederland
 - o de effecten hiervan, waarbij dient te worden betrokken;
 - o het ecologische draagkracht en het maatschappelijk draagvlak van de ontwikkeling van de wolvenpopulatie;
- Daarbij impliceert het advies dat provincies zonder het rijk niet voldoende tot gedragen wolvenbeleid komen;
- Anderzijds heeft de BAC VP aangegeven meer van LNV te verwachten. Ambtelijk zijn er signalen dat de minister van LNV ook graag gesprek hierover met provincies aan wil gaan;
- Bovendien speelt bij populatiebeheer (cq ingrijpen in de populatie) dat de staat van instandhouding een cruciaal criterium is dat in het geval van de wolf niet op nationaal niveau vastgesteld kan worden. Derhalve is afstemming met de buurlanden nodig waarvoor (zeker ten aanzien van Duitsland) actieve betrokkenheid van het rijk nodig is, temeer omdat een provincie gezien de omvang geen logische gesprekspartner is;
- Ook bij een eventuele aanvulling van de escalatieladder met handelingen waarvoor een ontheffing van GS vereist is, is een rol voor het rijk weggelegd omdat Nederland als Lidstaat verantwoording moet afleggen aan de Europese Commissie over een juiste uitvoering van de Habitatrichtlijn en het toestaan van derogaties. Omdat zwervende wolven op zoek zijn naar een geschikt leefgebied, is afstemming het rijk ook gewenst i.v.m. de mogelijke consequenties vanuit gebiedsbescherming en een mogelijke verplichting op termijn Natura 2000-gebieden aan te wijzen;
- LNV heeft onlangs een meting (enquête) gedaan naar draagvlak voor de wolf en heeft aangegeven al dit najaar al een aanvullend onderzoek te laten uitvoeren om ontwikkelingen en trends in het oog te kunnen houden.¹
- Overigens blijkt uit dit onderzoek dat het maatschappelijk draagvlak voor de hervestiging van de wolf relatief groot is (57% van de Nederlanders heeft een positieve houding ten aanzien van de hervestiging van de wolf en 65% ziet de wolf als ongevaarlijk).

Samengevat:

Provincies en rijk zijn gebaat bij een goede samenwerking, ieder vanuit eigen rol en verantwoordelijkheid.

Voorstel (voor beide adviezen):

De wolvenwerkgroep (bestaande uit wolvenprovincies²) in nauwe afstemming met IPO-werkgroep natuurwetgeving een voorstel laten doen over de bruikbaarheid van deze adviezen en de recente ervaringen in Noord-Brabant en dit agenderen in de BAC VP van 17 september 2020. Vooruit lopend daarop kan het gesprek met LNV alvast *verkennend* gevoerd worden.

¹ Uit Kamerbrief aanbieding draagvlakmeting wolf (bijlage 4) blijkt voornemen LNV tot vervolgonderzoek, alsmede uitkomst al uitgevoerd onderzoek

² Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg + BIJ12 + IPO

op 9 juli 2020

Agendapunt 2aError! No text of specified style in document

Ad 3 Landelijke commissie voor preventie wolvenschade

Binnen de Gebiedscommissie Gelderland heeft LTO aangegeven een landelijke commissie te willen voor preventie wolvenschade. Een mogelijkheid zou daartoe kunnen zijn om een afvaardiging uit de provinciale gebiedscommissies een landelijke klankbordgroep te laten vormen.

- Het inrichten van gebiedscommissies volgt uit het interprovinciaal wolvenplan en was een goede keuze omdat de gebiedskenmerken belangrijk zijn voor de haalbaarheid van maatregelen en er bovendien in een gebied betrokkenheid en draagvlak moet ontstaan om preventie te kunnen laten slagen.
- Kenmerkend aan de gebiedscommissies is verder dat hiervoor het *initiatief uit de sector* moet komen, hetgeen in de praktijk ook lukt.
- Dit betekent ook dat het ontstaan van een landelijk platform of een klankbordgroep een initiatief van de sector kan zijn.
- Het nut van een landelijke commissie kan zijn om de regionaal opgedane ervaringen te delen en dit weer ten goede te laten komen aan de regio, een dergelijke commissie zal mogelijk ook de focus willen leggen op advisering aan het ministerie;
- Daar staat tegenover dat een regelmatig gehoord geluid (en kritiek) met betrekking tot de totstandkoming van het huidig Interprovinciaal Wolvenplan is dat partijen zich onvoldoende gehoord voelen;
- Sommige partijen ervaren het als een plan is waarbij grotendeels naar de ervaringen in Duitsland is gekeken, maar verder weinig afstemming over mogelijk was. Voldoende aandacht voor het proces om partijen, vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid, mee te nemen is daarom minstens zo belangrijk als de inhoud.

Voorstel:

Laat het ontstaan van een landelijke klankbordgroep over aan het initiatief van de sectorpartners. Indien er vanuit de BAC VP de wens bestaat dit gezamenlijk met de sectorpartners op te pakken, dan is het van belang daarbij grote zorgvuldigheid ten aanzien van rollen en verantwoordelijkheid en daarmee gepaard gaande verwachtingen. Dit zal een niet geringe inzet vanuit provincies vergen.

Voorstel beantwoording brief LTO (verzoek herzien wolvenbeleid)

NB: deze brief van 25 mei 2020 is te onderscheiden van de brief van LTO aan GS Noord-Brabant (18 mei 2020) waarin GS verzocht wordt een wolveengebiedscommissie in te stellen zoals bedoeld in het Interprovinciaal Wolvenplan. Er bestaan wel grote overeenkomsten tussen beide brieven van LTO.

Voorgesteld wordt om parallel aan bovenomschreven vervolg ten aanzien van de adviezen van de Gebiedscommissie door de wolvenwerkgroep (in afstemming met IPO-werkgroep natuurwetgeving) een concept-antwoord aan LTO op te stellen, dat geagendeerd kan worden in de BAC VP van 17 september 2020.

Een *alternatief* hiervoor is om de wolvenwerkgroep op kortere termijn een reactie aan LTO (langs bovenomschreven procedurele hoofdlijnen) op te laten stellen en gedeputeerde Pijpelink te mandateren hierover af te stemmen met de portefeuillehouder natuur in de AAC VP (), NH) en IPO-bureau ().

op 9 juli 2020

Agendapunt 2a

Consequenties/Vervolgstappen

Indien de BAC VP akkoord is met bovenomschreven vervolgstappen, dan zal de wolvenwerkgroep:

- een advies opstellen over de adviezen van de Gebiedscommissie, dat geagendeerd zal worden in de BAC VP van 17 september 2020;
- daarop vooruitlopend verkennend in overleg treden met LNV;
- een concept-antwoord aan LTO opstellen, dat ofwel geagendeerd zal worden in de BAC VP van 17 september 2020, ofwel eerder afgestemd wordt met gedeputeerde Pijpelink en door IPO-bureau verzonden;

Daarnaast zal IPO-bureau LTO op de hoogte brengen wanneer reactie te verwachten is.

Bijlagen

1. Advies Gebiedsgericht preventieplan wolvenschade Veluwe, van Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland dd 6 mei 2020
2. brief LTO aan IPO (25 mei 2020) met verzoek om wolvenbeleid te herzien
3. kamerbrief draagvlakmeting hervestiging wolf in Nederland
4. rapport maatschappelijk draagvlak hervestiging wolf in NL (bijlage bij kamerbrief)

Escalatieladder	
Activiteit	Toelichting
1. Niet lokken	Door binnen en buiten de bebouwde kommen geen voedingsmiddelen, zoals vleesresten, te deponeren.
2. Effectief gescheiden houden van wolf en vee	Dit geldt voor landbouwhuisdieren als mogelijke prooi. Het gescheiden houden gebeurt door preventieve maatregelen zoals in dit plan omschreven. Het gaat vooral om het vlakdekkend aanbrengen van afasteringen in een gebied. Hiertoe kan ook behoren het omheinen van natuurgebieden en parken, zoals het nationaal Park De Hoge Veluwe.
3. Ontmoedigen van ongewenst gedrag van de wolf	Dit heeft betrekking op het benaderen door een wolf van zowel landbouwhuisdieren als de mens en de bewoonde wereld. Het gaat hierbij om maatregelen die gebruik maken van het lerend vermogen van de wolf. Ook hier gaat het om afasteringen en daaraan gekoppeld negatieve prikkels, onder meer door elektriciteit gekoppeld aan afasteringen.
4. Verjagen van de wolf	Uit de wetgeving volgt dat niet-dodelijke maatregelen benut kunnen worden om een wolf te leren geen ongewenst gedrag te vertonen en hem zo nodig uit een gebied te verjagen, bijvoorbeeld door akoestische methoden (knalgeluiden). Verjagen is ook aan de orde in een gebied waar wolven niet gewenst zijn en/of dat niet geschikt is als leefgebied voor de wolf.
5. Afschot van de wolf	Afschot van een wolf is aan de orde indien effectief verjagen niet mogelijk is en de wolf problematisch gedrag vertoont of indien door het gedrag van de wolf een ongewenste situatie ontstaat die niet zonder afschot kan worden teruggedraaid. Daarvan is bv. sprake als: <ul style="list-style-type: none"> • de wolf herhaaldelijk door preventieve maatregelen beschermd vee blijft aanvallen; • de wolf daarbij effectief aangebrachte afastering weet te omzeilen, bijvoorbeeld door op een of andere wijze toch heeft aangeleerd te springen; • de wolf zich vestigt in een gebied met te weinig wilde prooidieren waardoor een grote druk ontstaat op andere voedselbronnen, waaronder landbouwhuisdieren, en het verjagen van de wolf niet lukt; • de wolf zich mengt of dreigt te mengen met honden wat leidt tot ongewenste hybridisatie; • een individuele wolf tam wordt en (herhaaldelijk) de mens gaat opzoeken en daardoor een bedreiging vormt. In een situatie waarbij zich een acuut veiligheidsprobleem voordoet, kan de politie op basis van een besluit van de burgemeester (op grond van de Gemeentewet art 175 en 176) optreden en overgaan tot het doden van een wolf.

OPZET BIJEENKOMST DE WOLF & PREVENTIEMAATREGELEN IN EPE/HEERDE

Werkdocument

Auteur: [REDACTED]

V2, 02.09.20

1. De wolf in Epe / Heerde
2. Doelgroep
3. Doelstellingen
4. Organisatie & uitvoering
5. Programma
6. Planning
7. Kostenindicatie

1. De wolf in Epe / Heerde

Wolven zijn actief op de Noord-Veluwe, specifiek in de regio Epe – Heerde. De afgelopen week zijn twee schapenhouders geconfronteerd met de gevolgen van een aanval van – hoogstwaarschijnlijk - wolven. De wolvencommissie wil het voortouw nemen in het aangaan van de dialoog met schapenhouders in die regio. Enerzijds is het weren van de wolf in Epe/Heerde nu urgent, anderzijds is er nog weleens weinig gebruik gemaakt van de subsidieregeling voor wolfwerende maatregelen. De wolvencommissie wil betrokken dierhouders betrekken en informeren en anderzijds dierhouders in staat te stellen hun bevindingen en ervaringen te delen.

Kortweg bestaat het plan uit het organiseren van 1, 2 of meer bijeenkomsten voor schapenhouders uit de regio, al dan niet op dezelfde dag.

2. Doelgroep

Dit project richt zich primair op de schapenhouders in Epe/Heerde en omgeving. Vanwege de recente wolvenaanvallen zit hier urgentie. Uitgaande van het getroffen gebied, kunnen we op basis van postcodegebieden gefaseerd gaan uitnodigen. Uitnodiging op persoonlijke titel, ook omdat we beperkt plekken hebben.

Deelnemers moeten zich vooraf aanmelden en registreren in verband met corona. Aantal gasten is afhankelijk van de gekozen locatie, maar uitgangspunt is een kleine groep 10 gasten, 4 sprekers en 2-3 mensen van de wolvencommissie/organiserend comité. Maakt een totaal van zo'n maximaal 20 mensen per sessie. Met kleine aantallen kun je interactie aangaan en is er sprake van dialoog in plaats van zenden.

We organiseren drie sessies waar mensen zich op kunnen intekenen, als er veel belangstelling is organiseren we nieuwe bijeenkomsten.

Postadres

Postbus gogo, 6800 GX Arnhem

t 026 359 85 68

e wolvencommissie@gelderland.nl

3. Doelstellingen

De sessie...

- richt zich op het aangaan van een dialoog over de recente gebeurtenissen
- is relevant voor schapenhouders
- bevat hoogwaardige / actuele / nieuwswaardige informatie
- geeft vernieuwende inzichten
- geeft doelgerichte informatie over
 - de wolven op de Veluwe / in Epe / Heerde: wat betekent dat?
 - proactief handelen voorkomt verder leed voor dier en mens
 - de preventieve maatregelen
 - de subsidieregeling vanuit de provincie
- is kleinschalig en laagdrempelig
- richt zich op het gesprek

4. Organisatie & uitvoering

a. Data (opties)

- Zaterdag 19 september (kort dag)
- Zaterdag 3 oktober
- Zaterdag 10 oktober
- Zaterdag 17 oktober

Op basis van de beschikbaarheid van

- De locatie / Schaapskooi Epe - Heerde
- [REDACTED] (of vervanger vanuit Wolven in NL)
- [REDACTED] (of vervanger vanuit Wolf-Fencing)
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

b. Locatie

Schaapskooi Epe – Heerde
Elburgerweg 33
8181 EM Heerde

- Geen slecht weer scenario mogelijk, locatie is buiten
- Bij regen zelf een paraplu meenemen
- Catering op locatie is beperkt, koffie / thee
- In overleg met de schaapskooi Epe / Heerde catering verder inregelen.
- In overleg met de schaapskooi Epe / Heerde plaatsen van een tent – stroballen om op te zitten – tafels en stoelen.
- Toilet?
- Corona-maatregelen

c. Demo-opstelling

Wolf-Fencing kan voor demonstratiedoeleinden een opstelling bouwen waarbij de vijf afrasteringen die in aanmerking komen voor de subsidiemaatregelen van de provincie worden neergezet op een semi-permanente plek. Tijdens de bijeenkomst kan dit praktijk-gedeelte worden ingepast. Wolf-Fencing kan deze demo-opstelling

later ook gebruiken om schapenhouders te informeren. Als het terrein publiekstoegankelijk is, dan kunnen de hekwerken voorzien worden van informatiepanelen, zodat ook de bezoeker kan lezen waarom deze hekwerken daar staan. De demo-opstelling laat zien aan welke eisen de verschillende afrasteringen moeten voldoen om voor een tegemoetkoming uit de subsidieregeling van de provincie in aanmerking te komen.

d. Uitnodigende partijen

Gebiedscommissie Preventie Wolvenschade Gelderland (Wolvencommissie)
in samenwerking met Wolf-Fencing en Wolven in Nederland

5. Beoogd programma (in overleg aan te passen)

a. Opzet bijeenkomst

Idee is om een bezoek te brengen aan de schaapskudde en daar ook een demo-opstelling van alle 5 de rasters te plaatsen (semipermanent). Toelichting in het veld. Vervolgens af te reizen naar een locatie voor het meer inhoudelijke gedeelte en de dialoog.

b. Inhoud

- Nader afstemmen met de sprekers.
- Rekening houden met weerstand vanuit emotionele en fysieke schade
- [REDACTED] hebben presentaties in lengte variërend en zullen in deze setting kort en bondig moeten blijven.

c. Scenario (in overleg nader in te vullen)

Vanaf 09.45	Informele ontvangst met koffie / thee (locatie schaapskudde Epe – Heerde) en alvast een kijkje nemen bij de rasters (alles sprekers gaan het gesprek aan)
10.15	Opening door de wolvencommissie (aanleiding, toelichting op programma)
10.25	De wolven op de Veluwe / in Epe / Heerde: wat betekent dat? [REDACTED]
10.45	Wolfwerende maatregelen en 5 rasters in demo-opstelling ([REDACTED] ism [REDACTED])
11.15	Preventiemaatregelen / subsidiemogelijkheden / dialoog en interactie ([REDACTED])
11.45	Einde
11.45 – 12.45	Pauze
Vanaf 12.45	Informele ontvangst met koffie / thee (locatie schaapskudde Epe – Heerde) en alvast een kijkje nemen bij de rasters (alles sprekers gaan het gesprek aan)
13.15	Opening door de wolvencommissie (aanleiding, toelichting op programma)
13.25	De wolven op de Veluwe / in Epe / Heerde: wat betekent dat? ([REDACTED])
13.45	Wolfwerende maatregelen en 5 rasters in demo-opstelling ([REDACTED] ism [REDACTED])
14.15	Preventiemaatregelen / subsidiemogelijkheden / dialoog en interactie ([REDACTED])
14.45	Einde
14.45 – 15.00	Pauze
Vanaf 15.00	Informele ontvangst met koffie / thee (locatie schaapskudde Epe – Heerde) en alvast een kijkje nemen bij de rasters (alles sprekers gaan het gesprek aan)
15.20	Opening door de wolvencommissie (aanleiding, toelichting op programma)
15.40	De wolven op de Veluwe / in Epe / Heerde: wat betekent dat? ([REDACTED])
16.00	Wolfwerende maatregelen en 5 rasters in demo-opstelling ([REDACTED] ism [REDACTED])
16.30	Preventiemaatregelen / subsidiemogelijkheden / dialoog en interactie ([REDACTED])
17.00	Einde

d. Catering

- Koffie/thee/koek bij ontvangst
- Flesjes water beschikbaar
- Afhankelijk van aanvangsmoment ook soep en een broodje

- Mogelijkheid om tussentijds koffie/thee/water uit te schenken

6. Planning

- Week 36 Afstemmen opzet bijeenkomst
- Week 37
 - 07.09 Opzet uitnodiging gereed
 - 08.09 Genodigdenlijst compleet
 - 09.09 Uitnodiging versturen
- Week 38
 - 14.09 Nabellen
 - 18.09 Bevestiging versturen
- Week 39
 - Donderdag 24 oktober: bijeenkomst
- Week 40
 - Vrijdag 2 oktober: bijeenkomst

Uitnodiging

Versturen uit naam van de wolvencommissie (mail of brief)

Aanmelden per mail naar wolvencommissie@gelderland.nl

Verspreiding

- E-mail op naam (adressen wolvencommissie)
- Brief per huishouden (adressen wolvencommissie)
- Via de dierenartsen in deze regio
- Via LTO
- Via Platform voor de Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders
- Via VGSN
- Via Wolf-fencing
- Via SSB

Contactgegevens

7. Kostenindicatie

- Sprekersvergoeding
- Sprekersvergoeding
- Sprekersvergoeding
- Sprekersvergoeding
- Projectmanagement
- Catering Schaapskooi
- Locatiehuur Schaapskooi
- Catering
- Locatiehuur
- Demo-opstelling 5 semipermanente rasters (via Wolf-Fencing)
- ...

BIJLAGE**Recente media-aandacht**

VIDEO | KAART De wolvenroedel op de Noord-Veluwe lijkt de smaak van schapen te pakken te hebben. Na de aanval op het koppel schapen van [REDACTED] vorige week, was het afgelopen weekend raak bij [REDACTED]. Vijf schapen waren doodgebeten, zes andere waren dusdanig verwond dat ze afgemaakt moesten worden. Volgens [REDACTED] lijkt het geen twijfel: „Dit is het werk van de wolven.”

[https://www.destentor.nl/epe/wolven-hebben-smaak-te-pakken-in-epe-ditmaal-leggen-elf-schapen-van-\[REDACTED\]-het-loodje~a5e06132/](https://www.destentor.nl/epe/wolven-hebben-smaak-te-pakken-in-epe-ditmaal-leggen-elf-schapen-van-[REDACTED]-het-loodje~a5e06132/)

Wolfwerend raster geplaatst om schapen te beschermen

Stichting Wolf Fencing heeft een begin gemaakt met het plaatsen van een wolfwerend raster, om de schaapskudde van [REDACTED] in Epe-Heerde

[REDACTED] uit Epe was compleet uit het veld geslagen toen hij afgelopen week vijf van zijn schapen dood aantrof. Hoogstwaarschijnlijk door toedoen van een of meerdere wolven: „Twee schapen waren helemaal uit elkaar gescheurd. De ingewanden lagen door het hele weiland.”

[https://www.destentor.nl/epe/vijf-schapen-van-hobbyboer-\[REDACTED\]-gedood-in-epe-waarschijnlijk-door-wolf-de-ingewanden-lagen-door-het-hele-weiland~a85c69a0/](https://www.destentor.nl/epe/vijf-schapen-van-hobbyboer-[REDACTED]-gedood-in-epe-waarschijnlijk-door-wolf-de-ingewanden-lagen-door-het-hele-weiland~a85c69a0/)

BIJLAGE**Coronamaatregelen**

- Deelnemers zullen zich van tevoren moeten inschrijven (reservering)
- Deelnemers moet vooraf worden gevraagd of ze klachtenvrij zijn
- Deelnemers moeten worden geplaatst als er gelegenheid is om te zitten.
- De locatie moet voldoen aan de voorschriften (sanitaire voorzieningen) en deelnemers goed op 1,5 meter kunnen plaatsen

De bijeenkomst heeft meer het karakter van een excursie onder begeleiding.

Dit zijn de regels van de overheid voor buiten bijeenkomsten.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nederlandse-maatregelen-tegen-het-coronavirus/openbaar-en-dagelijks-leven>

Dit staat hierover in de noodverordening:

Voor situaties waarbij reservering, verificatie van de gezondheid en placering mogelijk is en wordt toegepast, is het aantal bezoekers niet gemaximeerd, vooropgesteld dat er voldoende ruimte is om anderhalve meter afstand van elkaar te houden. Dit geldt voor binnen en buiten.

Voor situaties waarbij er sprake is van doorstroming en het onderlinge contact tussen mensen beperkt is, is het aantal bezoekers evenmin gemaximeerd, vooropgesteld dat er voldoende ruimte is om anderhalve meter afstand van elkaar te houden. Ook dit geldt voor binnen en buiten.

Voor situaties waarbij er geen doorstroming is en waarbij er geen reservering en verificatie van de gezondheid mogelijk is, geldt een maximum van 100 personen binnen (met placering), per zelfstandige ruimte en een maximum van 250 personen buiten (zonder placering). Op buitenterrassen bij eet- en drinkgelegenheden of op buitenterrassen op een evenemententerrein is placering altijd verplicht.

op 30 september 2020
Agendapunt 3a

Datum 16 september 2020
Portefeuillehouder [REDACTED]
Inlichtingen bij [REDACTED] (BIJ12) / [REDACTED] (IPO bureau)
Telefoon 06 [REDACTED] (DK) / 06 [REDACTED] (JO)
Onderwerp Vervolgproces wolvendossier

Kern van het onderwerp

Op verzoek van de BAC VP 9 juli 2020 worden voorstellen gedaan tot actualisatie (doorontwikkeling) van het Interprovinciaal wolvenplan. Daarnaast worden voorstellen gedaan ter implementatie van het Communicatie-framework Wolf door BIJ12, waaronder de tijdelijke aanstelling van een 'dedicated' communicatieadviseur wolf.

Voorstel/gevraagd besluit:

1. Instemmen met advies aan de BAC VP, zoals verwoord in bijlage 3, om nu nog niet over te gaan tot actualisatie Interprovinciaal wolvenplan, en eind 2020 met een voorstel te komen voor actualisatie, op basis van een actualisering van de 'fact finding-studie wolf';
2. Instemmen met financiële consequenties instellen landelijke wolvenoverleg;
3. Instemmen met voorstellen mbt het Communicatie wolvendossier door BIJ12 (oa aanstellen tijdelijke communicatieadviseur wolf (0,5 fte voor 1 jaar)

In de bijlagen zijn voornoemde beslispunten uitgewerkt.

Aanleiding/context

In de BAC VP van 9 juli 2020 is oa verzocht om:

- a. een voorstel te doen voor het instellen van een landelijk wolvenoverleg;
- b. het door ontwikkelen van het Interprovinciaal wolvenplan.

Terugkoppeling BAC VP 17 september 2020

In de BAC VP 17 september 2020 is besloten om voort te bouwen op de provinciale commissies (in oprichting) in Drenthe, Gelderland en Noord-Brabant (deels onder voorzitterschap van [REDACTED]). [REDACTED] is hiertoe gepolst door Peter Drenth en heeft aangegeven daartoe beschikbaar te zijn. Voortgang is hierbij een belangrijke overweging voor de BAC VP. Binnen de wolvenwerkgroep hebben genoemde drie provincies een actieve rol om snel een landelijke commissie op te kunnen starten. Met de leden van de provinciale commissies in genoemde provincies is het voor grootste deel ook in de samenstelling van de landelijke commissie voorzien, waardoor aanvulling beperkt kan zijn. Voorgesteld wordt om in ieder geval LNV deel te laten nemen.

Bijlage 1 bevat het advies aan de BAC VP 17 september 2020 ten aanzien van het instellen landelijke wolvenoverleg. In aanvulling daarop zijn de concept-taakopvatting en de beoogde samenstelling voor het landelijk wolvenoverleg nader in beeld gebracht (bijlage 2: niet verzonden aan BAC VP, wel onderdeel annotatie voorzitter).

Consequenties

Actualisatie van het Interprovinciaal wolvenplan vergt in eerste instantie vooral ambtelijke inzet. Denkbaar is dat een financiële bijdrage nodig is voor aanvullend verkennend onderzoek zoals bijvoorbeeld genoemde fact finding studie wolf.

op 30 september 2020

Agendapunt 3aError! No text of specified style in document

Indien voorzien wordt dat dit meer zal zijn dan de gebruikelijke inzet van de betreffende werkgroepleden, of andere inzet dan ambtelijke, dan zal dit nader in beeld gebracht worden.

Ten aanzien van het instellen *landelijk wolvenoverleg* wordt geadviseerd te faciliteren middels secretariële ondersteuning, een vergoeding voor de onafhankelijk voorzitter en eventuele vergaderfaciliteiten. Dit vergt een budget van naar schatting €25.000,- en een inzet van minimaal 120 uur ambtelijke ondersteuning, te leveren vanuit BIJ12 of een der provincies.

Ten aanzien van *Communicatie* wolvendossier wordt voorgesteld om voor de periode van één jaar een communicatieadviseur wolf (0,5 fte, schaal 10) aan te stellen en hier in de BIJ12 begroting van 2021 te voorzien. De kosten hiervoor bedragen ongeveer 50.000 euro.

Vervolgstappen

Indien de AAC VP akkoord is met beslispoint 1 zal deze ter besluitvorming worden voorgelegd aan de BAC VP 22 oktober. Indien de BAC VP hierop positief beslist, zal de werkgroep natuurwetgeving (cq de wolvenwerkgroep) met BIJ12 hieraan invulling geven.

Indien de AAC VP akkoord is met beslispoint 2 (en niet van mening is dat dit beslispoint dient te worden voorgelegd aan de BAC VP) dan zal de werkgroep natuurwetgeving (cq de wolvenwerkgroep) hieraan met BIJ12 invulling geven.

Indien de AAC VP van mening is dat beslispoint 2 wel aan de BAC VP dient te worden voorgelegd, zal dit door IPO-bureau worden opgepakt.

Bijlagen (maken deel uit van dit document)

1. Notitie Stand van zaken wolvendossier voor BAC VP 17 september 2020
2. Concept-kader landelijk wolvenoverleg
3. Actualisatie Interprovinciaal wolvenplan;
4. Communicatie wolvendossier BIJ12

op 17 september 2020

Agendapunt 3a

Datum 27 augustus 2020
Portefeuillehouder
Inlichtingen bij [REDACTED] (BIJ12) / [REDACTED] (IPO bureau)
Telefoon 06 [REDACTED] (DK) / 06 [REDACTED] (JO)
Onderwerp Stand van zaken wolvendossier

Kern van het onderwerp

Vooruitlopend op de BAC VP-vergadering van 22 oktober 2020, waarin het advies van de werkgroep natuurwetgeving / AAC VP voor zal liggen ten aanzien van onder andere de actualisatie Interprovinciaal wolvenplan, wordt de BAC VP nu geïnformeerd over de (tussen)stand van zaken. Daarnaast wordt u verzocht in te stemmen met het opstarten van een landelijk wolvenoverleg.

Voorstel/gevraagd besluit:

1. instemmen met:
 - a. het instellen van een landelijk wolvenoverleg en dit aan betrokken stakeholders als oa LTO te communiceren;
 - b. de AAC VP verzoeken nadere voorstellen ten aanzien van taakopvatting, samenstelling en voorzitterschap uit te werken voor de BAC VP-vergadering van 22 oktober;
2. Kennismaken van de stand van zaken van uitwerking opgaven en vraagstukken inzake het wolvendossier.

NB: na het verzenden van de vergaderstukken voor de BAC VP 17 september 2020 vindt nog de werkgroep natuurwetgeving plaats waar deze geagendeerd is. Eventuele uitkomsten daaruit die voor de BAC VP relevant zijn, zullen op passende wijze met de BAC VP gedeeld worden.

Aanleiding/context

In de BAC VP van 9 juli 2020 is verzocht om:

- a. helderheid te verkrijgen inzake het wolvenbeleid in Nedersaksen (in relatie tot het Europees recht en de mogelijkheden in Nederland);
- b. een voorstel te doen voor het instellen van een landelijk wolvenoverleg met betrokken stakeholders;
- c. het door ontwikkelen van het Interprovinciaal wolvenplan.

Opbouw notitie

Deze notitie bevat de volgende onderdelen:

1. Een voorstel tot het nader uitwerken van een voorstel tot het instellen van een landelijk wolvenoverleg met betrokken stakeholders;
2. De stand van zaken ten aanzien van het onderzoek naar het wolvenbeleid in Nedersaksen, (in relatie tot het Europees recht en de mogelijkheden in Nederland);
3. Vervolgproces ten aanzien van overige relevante deelonderwerpen (bijlage 1):
 - Samenwerking provincies en LNV
 - Aanvullen handelingsperspectief bij incidenten
 - Actualisatie interprovinciaal wolvenplan
 - Internationaal managementplan
 - Communicatie wolvendossier

In de BAC VP 22 oktober 2020 zult u over bovenstaande onderwerpen nader worden geadviseerd door de werkgroep natuurwetgeving/AAC VP aan de hand van concrete voorstellen.

op 17 september 2020

Agendapunt 3a

1. Voorstel instellen landelijk wolvenoverleg met betrokken stakeholders

Naar aanleiding van signalen van stakeholders en de opdracht van de BAC VP wordt voorgesteld om een landelijk wolvenoverleg in te stellen. Dit sluit enerzijds aan op de wensen vanuit de stakeholders en anderzijds past dit in de interprovinciale benadering om het ingezette landelijk beleidskader voort te zetten en derhalve te voorzien in overleg op landelijk niveau.

Daarbij is een zorgvuldige duiding en afbakening van het doel van het landelijk overleg van groot belang.

Naar het oordeel van de werkgroep natuurwetgeving dient het landelijk wolvenoverleg bij te dragen aan kennisuitwisseling en een klankbordfunctie te hebben. Het is voor alle partijen van belang het maatschappelijk veld zo veel mogelijk mee te nemen in de verdere ontwikkeling van het interprovinciaal wolvenbeleid. Helder dient te zijn dat besluitvorming bij de (gezamenlijke) provincies (IPO) ligt.

Daarbij is het tevens van belang helder onderscheid te maken tussen de landelijk te voeren discussies en regionale discussies in de provinciale gebiedscommissies (waar aan de orde¹). Hieraan dient expliciet aandacht besteed te worden in de taakopvatting bij instelling van een dergelijk landelijk wolvenoverleg.

Voorgesteld wordt:

- a. in te stemmen met het instellen van een landelijk wolvenoverleg en dit aan betrokken stakeholders te communiceren;
- b. nadere voorstellen ten aanzien van taakopvatting, samenstelling en voorzitterschap uit te werken en -voorzien van een advies van de AAC VP- voor besluitvorming voor te leggen in de BAC VP 22 oktober 2020.

Stakeholders die in aanmerking komen voor deelname aan het landelijk wolvenoverleg zijn in ieder geval:

- LTO Nederland (vakgroep schapenhouderij),
- Stichting Beheer Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders,
- Vereniging Gescheperde Schaapskudden,
- Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging,
- Staatsbosbeheer
- Natuurmonumenten
- Federatie Particulier Grondbezit,
- Dierenbescherming,
- Zoogdiervereniging

Voorgesteld wordt om dit overleg aan te vullen met één of meer vertegenwoordigers vanuit de provincies/IPO/BIJ12 en het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit.

¹ Indien wolvengebied ingesteld na vestiging wolf conform procedure Wolvenplan

op 17 september 2020

Agendapunt 3aError! No text of specified style in document

2. Stand van zaken vergelijking Wolvenbeleid Nedersaksen

Aanleiding

Voor de zomer kwamen uit buurland Duitsland berichten dat de deelstaat Nedersaksen mogelijkheden tot beheer van de wolf ziet, die naar het oordeel van Nederland juridisch niet verenigbaar zijn met de Europese regelgeving omtrent de wolf. Tegelijkertijd zijn er signalen ontvangen van de Europese Commissie en het Europees Hof van Justitie die een andere kant op lijken te wijzen dan de recente ontwikkelingen in Nedersaksen.

Eerste resultaten

Provincies hechten eraan om ten aanzien van de hierboven geschetste ontwikkelingen zorgvuldig te werk te gaan. Om hierover helderheid te verkrijgen, is contact opgenomen met het ministerie van LNV. Helaas is het door afwezigheid door ziekte en vakanties van betrokkenen nog niet gelukt hierover nu duidelijkheid te verschaffen

Wel zijn door het ministerie van LNV eerste contacten gelegd met Duitsland. Het voorlopige eerste beeld dat daaruit naar voren komt, is dat in Nedersaksen de grenzen van de juridische mogelijkheden worden opgezocht om te komen tot eventueel wolvenbeheer. Dit (voorgenomen) beleid ligt onder vuur en maakt onderdeel uit van lopende juridische procedures zowel bij de nationale rechter als het Europese hof. De uitkomsten hiervan zijn nog onbekend. Op het moment dat meer informatie beschikbaar is wordt dit met u gedeeld.

Vervolg

De verwachting is dat middels de gelegde contacten op korte termijn meer duidelijkheid zal ontstaan ten aanzien van de situatie in Nedersaksen. Uiteraard zal de BAC VP hierover nader geïnformeerd worden.

Vervolgstappen

Indien de BAC VP akkoord is met het nader uitwerken van voorstellen ten aanzien van het instellen van een landelijk wolvenoverleg en draaiboek 'Handelingsperspectief wolvenincidenten', zal de werkgroep natuurwetgeving hiermee verder gaan en hiertoe voorstellen doen aan de AAC VP. In de BAC VP 22 oktober 2020 zult u over bovenstaande onderwerpen dan nader worden geadviseerd (cq geïnformeerd) aan de hand van concrete voorstellen.

Bijlage:

1. Vervolgproces overige relevante deelonderwerpen:

- Samenwerking provincies en LNV
- Aanvullen handelingsperspectief bij wolvenincidenten
- Actualisatie interprovinciaal wolvenplan
- Internationaal managementplan

Bijlage 2: concept-kader profielschets voorzitter, taakopvatting en beoogde samenstelling voor landelijk wolvenoverleg

concept-profielschets voorzitter landelijk wolvenoverleg:

Inhoudelijke vereisten:

- een procesbegeleider die het geheel op de weg houdt en zich met name richt op de begeleiding van tijdigheid, compleetheid en juistheid van alle relevante processen, documenten en besluitvormingstrajecten.
- beschikt over een ruime bestuurlijke ervaring, bij voorkeur in de publiekrechtelijke wereld.
- goed kan luisteren en pas conclusies zal trekken en samenvattingen zal maken nadat alle meningen van de bestuurders tot uitdrukking gekomen en gewogen zijn.
- in staat is om volgens consensusmodel bruggen te slaan tussen de verschillende belangen en bestuursgeledingen.
- daartoe beschikt over het vermogen om inventief, creatief en soms improviserend te komen tot breed gedragen besluiten.
- beschikt over een sterk communicatief vermogen, niet alleen in woord en geschrift, maar vooral ook in intermenselijke relaties.

Praktisch:

- hij/zij ten minste elk kwartaal een dagdeel (ochtend, middag of avond) beschikbaar moet zijn.
- hij/zij bestuurlijk niet (meer) betrokken is bij een van de stakeholders (Een lidmaatschap van een organisatie van een der geledingen is geen probleem)
- het een pré is als hij/zij over goede contacten beschikt bij o.a. de provincie en voorts een ruim netwerk kent met andere maatschappelijke organisaties, die op een of andere manier te maken hebben met de fauna in het buitengebied.

Concept taakopvatting landelijk wolvenoverleg:

Betrekken stakeholders bij actualisering Interprovinciale wolvenplan, met daarbij expliciete aandacht voor:

- uitwerken handelingsperspectief bij incidenten (zoals 'wolf bij Heusden')
- uitwerking bouwstenen voor overige scenario's
- Fact finding studie wolf
- Interprovinciaal wolvenplan 2.0

Insteek is overleg/afstemming: provincies vragen landelijk wolvenoverleg niet om advies, maar het staat landelijk wolvenoverleg natuurlijk vrij om tot advies aan provincies te komen. Vooraf zal gecommuniceerd worden dat provincies zelf afwegingen maken.

Duidelijke scheiding tussen/geen overlap landelijk wolvenoverleg versus provinciale gebiedscommissies:

- Provinciale gebiedscommissies zijn gericht op gebiedsgerichte preventie (uitwerken schadepreventieplan, procesbegeleiding bij uitwerking), conform Interprovinciaal Wolvenplan;
- Landelijk wolvenoverleg is gericht op provincie-overschrijdende zaken zoals hoe omgaan met incidenten en updaten Interprovinciaal Wolvenplan (2022)

Beoogde samenstelling landelijk wolvenoverleg:

- LTO Nederland (vakgroep schapenhouderij)
- Stichting Beheer Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders
- Vereniging Gescheperde Schaapskudden
- Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging
- Staatsbosbeheer
- Natuurmonumenten
- Federatie Particulier Grondbezit
- Dierenbescherming
- Zoogdierverseniging
- NoWolvesNL
- Wolf Fencing
- WENR (Wageningen Universiteit)

Voor alle deelnemers/stakeholders geldt dat ze uitgangspunten van overleg moeten onderschrijven ('in overleg verder komen') en dus elkaars standpunten respecteren (kan aandachtspunt zijn bij 'wat meer radicaal georiënteerde communicerende stakeholders')

Tevens nemen (uiteeraard) provincies en LNV deel aan landelijk wolvenoverleg.

Toelichting:

Voor de zomer hebben stakeholders uit de hoek van voornamelijk dierhouders¹ verzocht om een landelijke wolvencommissie, gebaseerd op de ervaringen in Gelderland en resterende vraagstukken. Stakeholders vrezen versplintering van kennis rond preventie van wolvenschade en achten (twaalf) verschillende preventieplannen niet werkbaar, met name niet voor begrazingsbedrijven, die meerdere provincies actief zijn.

Een landelijke overlegvorm sluit bovendien aan bij het uitgangspunt van provincies om ten aanzien van de wolf als gezamenlijke provincies op te willen trekken en beleid te ontwikkelen. Het Interprovinciaal wolvenplan is daarvan het resultaat.

Met het instellen van een landelijk wolvenoverleg wordt recht gedaan aan de maatschappelijke betrokkenheid zoals verwoord onder behoefte stakeholders en de rol van de provincies en Rijk om enerzijds om gezamenlijk beleid te voeren en de regie te houden en anderzijds maatschappelijke betrokkenheid te waarborgen.

Vanuit de provincies is er regie op het proces, maar willen we ook alle stakeholders betrekken bij de besluitvorming. Het is vanuit overwegingen van draagvlak, betrokkenheid en communicatie nuttig om via een dergelijk landelijk overleg een klankbord te hebben bij betrokkenen. Daarmee kan lopende het beleidsproces worden meegedacht en geadviseerd. Ook kunnen signalen vanuit de stakeholders snel worden opgepakt.

¹ o.a. LTO Nederland (vakgroep schapenhouderij), Stichting Beheer Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders (KSG), Vereniging Gescheperde Schaapskudden Nederland (VGSN), Federatie Particulier Grondbezit en Natuurmonumenten, brief aan IPO 6 juli 2020

Bijlage 3: actualisatie Interprovinciaal Wolvenplan

Uitgangspunt van het Interprovinciaal wolvenplan is dat provincies vanaf januari 2019 drie jaar de tijd nemen om -al dan niet aan de hand van pilots in het geval van lokale vestiging van wolven- ervaring op te doen met het wolvenplan.

Dit betreft enerzijds de gehanteerde afhandeling in tegemoetkoming van de wolvenschade en anderzijds de opgedane overige ervaringen met gevestigde wolven, zwervende wolven en gebiedscommissies.

Hieruit volgt dat dat januari 2022 een logisch moment is om de balans op te maken ten aanzien van het voorliggende wolvenplan en te beslissen over de wenselijkheid/noodzaak van actualisatie van het wolvenplan. Het is daarom passend om in 2021 eerste conclusies te trekken en voorstellen voor te bereiden ten behoeve van een eventuele actualisatie van het wolvenplan. Vertrekpunt daarbij is en blijft dat provincies gezamenlijk, nu ook met LNV, optrekken zodat er een landelijk eenduidig wolvenbeleid blijft.

Eind dit jaar (2020) zal er daarom een voorstel gedaan worden hoe te komen tot actualisatie/doorontwikkeling van het interprovinciaal wolvenplan. Om in 2021 te kunnen bezien in hoeverre het huidige wolvenplan aanpassing vereist, zullen onderdelen eerst nader moeten worden verkend.

Gezien bovenstaande adviseert de werkgroep natuurwetgeving om het Interprovinciaal wolvenplan niet op dit moment te herzien. Wel is er aanleiding om het wolvenplan op korte termijn aan te vullen ten aanzien van incidenten zoals bij Heusden. Hiertoe is aan de BAC VP 17 september 2020 voorgesteld om op korte termijn -vooruitlopend op bovenomschreven actualisatie- een draaiboek 'Handelingsperspectief wolven-incidenten', nader uit te werken. Zie daartoe notitie 'Stand van zaken wolvendossier' tbv BAC VP 17 september 2020.

Op voornoemde langere termijn is actualisatie van het Interprovinciaal wolvenplan denkbaar ten aanzien van de volgende punten.

Update van de stand van zaken met betrekking tot de wolf in Nederland – de basis hiervoor kan gelegd worden in de fact finding study (in samenwerking met LNV, zie ook hierna).

- Landelijke kaders – opdat provincies dezelfde normen en regelingen blijven hanteren voor vergoedingen voor preventieve maatregelen.
- Voortzetting tegemoetkomingsregeling - keuze over de voortzetting van de schaderegeling die in het Interprovinciaal wolvenplan is vastgelegd. Bijvoorbeeld duidelijkheid bieden om eventueel vanaf 2022 als voorwaarde voor het toekennen van een schade-uitkering aan dierhouders in het aangewezen gebied geldt dat de dieren worden beschermd door afrasteringen die voldoen aan de dan gestelde eisen? Discussie over wel of geen vergoeding van arbeid en vervolgschade
- Managementplan wolf - Het verkennen en bepalen van de mogelijkheden om te komen tot internationaal afgestemd beheer van wolven.
- Waardebepaling overige diersoorten - het lijkt er op dat ook andere diersoorten ten prooi vallen aan de wolf. Het is gewenst hiervoor ook een waardebepaling en/of via een richtlijn te ontwikkelen
- Communicatie - Actualiseren van de communicatieparagraaf

Ad Fact finding studie wolf

Ten behoeve van bovenstaande acht de werkgroep natuurwetgeving het nodig te komen tot een update van de stand van zaken m.b.t. de wolf in Nederland, met daarbij aandacht voor maatschappelijke vragen in relatie tot de actuele kennis. Concreet wordt voorgesteld om –in samenwerking met LNV, want voortouw tot bevorderen van wetenschappelijk onderzoek - te komen tot een actualisering van de 'fact-finding studie wolf' uit 2011.

Hiermee kan tegelijkertijd tegemoet gekomen worden aan de wens om de ruimtelijke verspreiding van de wolf in Nederland in beeld te brengen, waarmee inzicht ontstaat in

corridors, leefgebieden en dergelijke. Een voorstel hiertoe zal worden uitgewerkt en later dit jaar aan de AAC/BAC VP worden voorgelegd.

Consequenties

Actualisatie van het Interprovinciaal wolvenplan vergt in eerste instantie vooral ambtelijke inzet. Denkbaar is dat een financiële bijdrage nodig is voor aanvullend verkennend onderzoek zoals bijvoorbeeld genoemde fact finding studie wolf.

Indien voorzien wordt dat dit meer zal zijn dan de gebruikelijke inzet van de betreffende werkgroepleden, of andere inzet dan ambtelijke, dan zal dit nader in beeld gebracht worden.

Bijlage 4: Communicatie wolvendossier BIJ12 / Communicatieframework Wolf

Naar aanleiding van eerder gevoerde discussies in de AAC VP (25 juni 2020) over het Communicatie-framework Wolf worden de volgende voorstellen worden gedaan:

- A. Besluiten tot tijdelijke aanstelling (1 jaar) van een communicatieadviseur wolf (0,5 fte, schaal 10), dit na 9 maanden te evalueren en hierin in de BIJ12 begroting van 2021 te voorzien. De kosten hiervoor bedragen ongeveer 50.000 euro.
- B. Besluiten tot een definiëring van wat onder 'publiekscommunicatie' m.b.t. wolvendossier wordt verstaan. Samenvattend is het voorstel dat BIJ12, namens de provincies, waardenvrij, neutraal en feitelijke informatie gaat verstrekken. Het gaat om publiekscommunicatie die met name gericht is op algemene informatie over de wolf zelf en specifiek over de 'omgang van mens met wolf' en gericht op het bevorderen van passend menselijk gedrag vanuit een realistisch beeld.

A. Tijdelijke Communicatieadviseur wolf

Het IPO Wolvenplan uit 2019 bevatte één pagina over communicatie. Dit is aan een herziening toe. Daarbij kunnen we putten uit vier jaar communicatie-ervaring op dit thema.

Na vier jaar communiceren over de wolf concluderen betrokken partijen dat een duidelijke rolverdeling tussen bevoegde gezagen, BIJ12 en stakeholders Wolven¹ gewenst is. Afstemming tussen die partijen over communicatie over de wolf bleek geen overbodige luxe.

In dit kader is een communicatieframework opgesteld. Dit communicatieframework is een voorstel om toe te werken naar een gezamenlijk en gecoördineerde, gestroomlijnde communicatieaanpak.

Het doel is om goed voorbereid te zijn in de communicatie over de wolf. Op inhoud én op handelen. Het plan schetst op hoofdlijnen wat er nu is afgesproken over communicatie en afstemming en informeert u over nog uit te werken onderdelen. Uit te werken onderdelen betreffen het maken van samenwerkingsafspraken, opstellen handelingsprotocollen, uitwerken woordvoeringslijnen.

Een evaluatie van de noodzaak tot vervolg voor de werkzaamheden volgt na een jaar. Uiteindelijk biedt dit mogelijkheden tot de noodzakelijke uitbreiding communicatie en voorlichting rondom de wolf voor een bredere doelgroep.

De kosten van deze extra inzet zal BIJ12 in 2020 opvangen binnen de begroting. Voor 2021 neemt BIJ12 de kosten op in de VJN 2021. Een evaluatie van de noodzaak tot vervolg van de inzet voor de werkzaamheden volgt binnen een jaar.

B. Publiekscommunicatie wolven

Onderstaand wordt aangegeven wat onder publieksvoorlichting (ihkv de wolf) wordt verstaan en voorgesteld dat dit tot het takenpakket van BIJ12 zal behoren.

Mede op verzoek vanuit de IPO werkgroep d.d. 2 juli jl. is de vraag voorgelegd om het onderdeel "publiekscommunicatie wolf" nader uit te werken. Aanleiding is het feit dat BIJ12 door 'het publiek' hier wel op wordt aangesproken en dit onontkoombaar is. Alternatief zou zijn niet in te gaan op 'publieksvragen' en/of door te verwijzen naar bijvoorbeeld de afzonderlijke provincies of andere organisaties. In doelgerichte algemene publiekcommunicatie is conform het wolvenplan niet of nauwelijks door BIJ12 voorzien.

¹ Dit zijn de terreinbeherende organisaties, soortenorganisaties en andere organisaties binnen het samenwerkingsverband Wolven in Nederland

Het voorstel is dat BIJ12, namens de provincies, waardenvrij, neutraal en feitelijke informatie gaat verstrekken. Algemene publiekscommunicatie die met name gericht is op algemene informatie over de wolf zelf en specifiek over de 'omgang van mens met wolf' en gericht op het bevorderen van passend menselijk gedrag vanuit een realistisch beeld.

Daar is zo blijkt uit onderzoek ook vraag naar, het is vaak algemeen geldende informatie, die voor heel Nederland/alle Nederlanders geldt.

De vorm waarin kan nog nader ingevuld worden. Te denken valt aan:

- een Q&A lijst/ veel gestelde vragen en antwoorden
- uitbreiding van de informatie op de webpagina www.bij12.nl/wolf
- een downloadbare brochure
- een infographic
- een voorlichtingsvideo
- inzet social media
- een invulformulier waarop vragen gesteld kunnen worden.

Door het inzetten van bepaalde communicatiemiddelen wordt verwacht dat de inspanning om aparte telefoontjes, mails e.d. te beantwoorden tot een minimum wordt beperkt. Daarnaast helpt een uitbreiding van de nieuw, vastgelegde informatie structureel bij de beantwoording van telefoontjes en mails die alsnog binnenkomen. Daarbij zij aangetekend dat nu niet in te schatten valt hoe vaak dit aan de orde zal zijn. De verwachting is gerechtvaardigd dat dit toeneemt naarmate BIJ12 zich meer als 'Wolvenloket' manifesteert.

Vanaf 2021 neemt BIJ12 de kosten op in de VJN 2021.

Wat kan er onder publieksvoorlichting worden verstaan?

In het Interprovinciale wolvenplan wordt onderscheid gemaakt in communicatie in relatie tot de huidige BIJ12 wolven-taken gerelateerde onderwerpen (monitoring, preventieve middelen, wolvenschade). Hierin is voorzien en met name gericht op direct betrokkenen als dierhouders (helpdesk) en informatie geeft op pers- en media vragen. Bijv. via onze website en tussentijdse nieuwsbrieven en rapportages.

Daarnaast verzorgen de afzonderlijke provincies communicatie over de eigen lokale situaties, waarbij BIJ12 deze informatie verder deelt via de website en social media.

Algemene publiekscommunicatie: Het doel is zo goed en duidelijk mogelijk te communiceren over het onderwerp wolf in de brede zin van het woord. Hier wordt communicatie gevoerd vanuit een breed maatschappelijke kader met aandacht voor ecologische aspecten. Dit type communicatie heeft een algemeen karakter, is *regulier*, kan worden voorbereid, met medewerking van deskundigen uit het wolvennetwerk en komt onder meer uit de informatiebehoefte vanuit het brede publiek dat binnenkomt bij BIJ12.

Onderzoek LNV naar draagvlak wolf

In doelgerichte algemene publiekcommunicatie is niet of nauwelijks door BIJ12 voorzien. Maar zoals ook blijkt uit het Motivaction 'Maatschappelijk draagvlak onderzoek', dat in opdracht van LNV is uitgevoerd, is er blijkbaar wel vraag naar die informatie. Ruim een derde van de Nederlanders wil meer informatie over de wolven met name hoe wolven reageren op mensen en wat je moet doen als je een wolf tegenkomt.

Er is relatief veel interesse naar de (toekomstige) gevolgen van het samenleven met de wolf.

Nederlanders verwachten daarbij ook ondersteuning vanuit de overheden. De rol van de provincies is daarbij relatief onbekend.

Enige aanbevelingen hieruit zijn:

- Inzetten op het verhogen van het controle gevoel om zorgen van angst weg te nemen en tegelijkertijd laten realiseren dat de wolf een wild roofdier is.
- Wegnemen van foute aannames over het gedrag van wolven als deze dichtbij mensen leeft.
- Duidelijkheid geven over de provinciale verantwoordelijkheid voor het wolvenbeleid.

Wat doet BIJ12:

- BIJ12 doet aan low profile publieksvoorlichting en dan alleen over schadeafhandeling, preventieve middelen en monitoring via de website en kwartaal- en jaarrapportages.
- Bieden van algemene informatie over de wolf, de ecologie, verspreiding, gedrag, leefwijze etc. Dit sluit ook aan op de taken die BIJ12 hierin al heeft.
- Bieden van algemene informatie gericht om het gedrag/de omgang van mensen met wolven. Bijv. over het menselijke gedrag bij een ontmoeting met de wolf. Wat moet ik doen of juist niet, hoe ga je daar mee om, wat zijn de risico's etc.
- Het via (online) BIJ12-kanalen delen van online publicaties van samenwerkingspartners zoals provincies, de Zoogdierverseniging, Wolven in Nederland, Wolf-Fencing en in mindere mate ook de media.
- Het laten maken van professionele beelden van de wolf en thema's en onderwerpen rondom de wolf zoals preventie, ter ondersteuning van onze berichtgeving.
- Bieden van algemene informatie bij incidentele specifieke beleidsmatige/uitvoeringstechnische situaties. Bijv. een bijdrage leveren aan een (bewoners-)bijeenkomst in een wolvengebied waar zich een probleem voordoet (crises communicatie).
- Faciliteren van algemene publieksvoorlichting aan derden (bijv. een tentoonstelling of film).

Wat doet BIJ12 niet:

- Zelf organiseren van (algemene publieke) wolven excursies of lezingen.
- Opleiden en ondersteunen van vrijwilligers.
- Optreden in discussieprogramma's/ talkshows op radio of televisie.
- Spreekbeurtmateriaal, kleurplaten e.d.

Consequenties

Vanaf 2021 neemt BIJ12 de kosten op in de VJN 2021.

Vervolgstappen

Na besluitvorming zal BIJ12 namens de afdeling communicatie over gaan tot en werven van een tijdelijke communicatie medewerker.

Kopie Kaarthouder

BOSGOED DIERVOEDERS

ZWARTE KOLKSTRAAT 96-100
7384 DE WILP GLD
055 - 3231231

Terminal: 2K7L01 Merchant: 173547
Periode: 0274 Transactie: 01048056
Contactloze betaling
Maestro (A0000000043060)
MAESTRO
Kaart: xxxxxxxxxxxxxxxx4005
Kaartnr: 02

BETALING

30/09/2020 14:59 Auth. code: 118760

Totaal: 40,40 EUR

AKKOORD

Wat je vraag ook is, we staan voor je klaar

De Linie 201, Apeldoorn
055-3660101

2 HEROME DIR DESINFECT	6,99	13,98
2 DR ORIGINAL LOGICSEPT HA	16,99	33,98
1 DETTOL DOEK HYG DOOS 12	3,15	3,15
1 NORTH MONDKAPJES 50 STUK	24,98	24,98

6 artikelen	Totaal	76,09
-------------	---------------	--------------

Maestro	76,09
---------	-------

	BTW Informatie	
BTW	Over	Bedrag
0%	24,98	0,00
21%	42,24	8,87
Totaal	67,22	8,87

Hoofdkussen spaarstickers

15

Winkel: 007818 Kassa: 00002 Medew: 5868
Bon: 2833 01-10-2020 13:50:48

007818002283301100120007

HANOS Apeldoorn B.V.
Stadhoudersmolenweg 41
7317 AW Apeldoorn
Telefoon: 055-5294545
IBAN: NL36 INGB 0653 0112 29

KvK Nummer:
BTW nr :
Bic code :
Skal :

08031427
NL003495309B01
INGBNL2A
NL-BIO-01

HANOS
INTERNATIONALE HORECA GROOTHANDEL

DAGPAS Apeldoorn 8
Stadhoudersmolenweg 41
7317 AW Apeldoorn

Factuurdatum 1 oktober 2020
Klantnummer ZB
Factuurnr. 908995828 Blad 1 / 2

Factuur

Artikelnr.	VP	Inh	EH	Omschrijving	Aantal	Prijs	Bedrag	Btw	Cd
2104118	KF	12	FL	MINERAALWATER 500ML KOOLZUURVRIJ NATUREL	PENAQUA	3		9%	6
2110469	TR	12	FL	COCA COLA ZERO 50CL PET	COCA-COL	1		9%	6
2116445	TR	15	FL	APPEL & PERENSAP 20CL	SCHULP	1		9%	6
20211049	DS	100	ZAK	THEE GREEN ORIGINAL LEMON	PICKWICK	1		9%	5
20211049	DS	100	ZAK	THEE GROEN BOUILLON PRACHTIG VAN SMAAK	DE KLEIN	1		9%	4
25084880	POT	200	GR	FOOD ATTELIER SAMBAL OEL EK	BICKERY *A*	1		9%	99
25084880	POT	200	GR	FOOD ATTELIER SAMBAL OEL EK	BICKERY *A*	1		9%	99
25084880	POT	200	GR	FOOD ATTELIER SAMBAL OEL EK	BICKERY *A*	1		9%	99
28085083	DS	36	ST	STROOPWAFELS JUMBO VERPAKT SINGLE PACK	DAELMANS	1		9%	4
28118841	ZAK	6	ST	BOLLETJES WIT ZACHT 6X	TOP BAKK	1		9%	4
28118903	ZAK	6	ST	BOLLETJES BRUIN ZACHT 6X	TOP BAKK	1		9%	4
28265441	DS	12	RP	EAT NATURAL BAR 50GR ALMOND/APRICOT/YOG	EAT NATU	1		9%	4
31537507	PK	100	GR	PROSCIUTTO CRUDO 100GR GIO	HANOS	1		9%	4
31599209	PK	140	GR	ACHTERHAM HALFROND 140 GRAM GESNEDEN	HANOS	1		9%	4
34252916	BK	150	GR	SLAMIX MESCLUN VERPAKT	HANOS SE	1		9%	4
300800	BK	500	GR	AARDBEI ELSANTA GROOT		1		9%	4
34312404		1	KG	BANANEN HOLA GROEN/GEEL	HOLA	1,14		9%	4
40141686	BK	400	GR	HUTTENKASE	DANONE *A*	1		9%	4
40446106	PK	12	PL	KAAS BELEGEN 250GR	HANOS SE	1		9%	4
40446339	PK	7	PL	KAAS GEITENKAAS GESNEDEN 150GR.	HANOS SE	1		9%	4
60228560	KF	25	ST	KOFFIEBEKER 240CC RIPPLE HARTVERWARMEND	DEPA	1		21%	2
60232110	ROL	20	ST	AFVALZAK 70X110CM BLAUW 110L 30MY	SELECT *A*	1		21%	2
60232300	KF	80	ST	KOFFIEBEKER ECO FUTURE SMART 200ML		1		21%	2
60345231	DS	1000	ST	ROERSTAAFJE 140MM HOUT *HANOS*	SELECT	1		21%	2
62010384	DS	1	ST	AIRPOT FURENTO RVS 2,2L.MET	BRAVILOR	1		21%	1

Op alle overeenkomsten en leveringen zijn onze verkoop- en leveringsvoorwaarden van toepassing zoals bij de Kamer van Koophandel Centraal Gelderland onder nummer 0906.6018 gedeponieerd.
Een exemplaar wordt u op verzoek kosteloos toegezonden.

www.hanos.nl

0000002297

DAGPAS Apeldoorn 8
Stadhoudersmolenweg 41
7317 AW Apeldoorn

Factuurdatum 1 oktober 2020
Klantnummer [REDACTED] ZB
Factuurnr. 908995828 Blad 2 / 2

Factuur

[illegible]

Op alle overeenkomsten en leveringen zijn onze verkoop- en leveringsvoorwaarden van toepassing zoals bij de Kamer van Koophandel Contrail Gelderland onder nummer 0906.6018 gedeponeerd.
Een exemplaar wordt u op verzoek kosteloos toegezonden.

www.hanos.nl

0000002298

Agrarische Dienstverlening Puttenstein

Adres: Landhuisweg 14
PC en plaats: 8091 BE Wezep
Tel.nummer: 038-3761487
Mob.nummer: 06-
Emailadres: @hotmail.com
BTWnummer: NL001492602B88
IBAN

Puttenstein
cowfitting & products

Aan: **BLAEKEND**
o.v.v. wolvencommissie
Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn

FACTUUR

Factuurdatum	01-10-2020
Factuurnummer	20200326
Klantnummer	888
BTWnummer klant	

Artikelcode	Omschrijving	Aantal	Stukprijs	Krt%	Totaal	Code
-------------	--------------	--------	-----------	------	--------	------

5218	G. Insultimber hoekpaal 250x10x10 (10x1)
5218	G. Insultimber stutpaal 200x4x8cm (1)
5218	G. Insultimber tussenpaal 180x3,8x3,8cm(1)
5218	G. Zink-Alu-Mag HT draad1,8mm-25 kg-...
5218	G. Bevestigingsdraadje kort v Insultimber/...
5218	G. Trekveer voor1,6mm/1,8mm draad (1)
5218	G. Roterende draadspanner (3)
5218	G. Draadklem gebogen met vleugelmoer (...)
5218	G. Verende hekafsluiter blank 5m
5218	G. Rammer Insultimberpaal
5218	G. Spanbeugel basis
5218	G. Grondboor 100mm
5218	G. EuroNetz Wolvennet, Oranje 120/2W1...
5218	G. EuroNetz Combinet 90/2-14/G-50m
5218	G. Haspelhoekpaal voor 5 haspels/5 isolat...
5218	G. Steunpoot voor Haspelhoekpaal
5218	G. Haspel met versnelling 500m
5218	G. TurboLine lint 12,5mm blauw 200m
5218	G. Multi-haspelkabelset
5218	G. EU Waarschuwingbordje (universeel) ...

03

03

Code	Btw%	Grondslag	BTW-bedrag
0	0,00	0,00	0,00
1	9,00	0,00	0,00
2	21,00	1.413,47	296,83

Excl. BTW voor korting	1.413,47
Factuurkorting %	0,00
Excl. BTW na korting	1.413,47
Totaal BTW	296,83
Te betalen	€ 1.710,30

9905614291305

welKOOP

Welkoop Twello
H.W. Iordensweg 79
7391KD Twello
0571 - 271762

Klantcode: 9100185338
Spaarpunten: 379

1 GALL
STIJGBEUGELPAAL 1. 55M
1 GALL
STIJGBEUGELPAAL 1. 55M

03

TOTAAL 48,70

Pin 48,70

WISSELGELD 0,00

	Netto	BTW	Totaal
21,00% BTW van	40,25	8,45	48,70
Totaal BTW van	40,25	8,45	48,70

Bonnr: 429130 / 02-10-2020 19:59
Winkelnr: 0561

NU GESPAARD: 49
TOTAALSTAND: 428

Dank je voor je bezoek en graag tot ziens.
Ruilen met bon binnen 14 dagen.

'Verstand
van tuin & dier'

U bent geholpen door: [redacted]

www.welkoop.nl

9905445460727

welKOOP

Welkoop Epe B.V.
Paasvurweg 7
8161CA Epe
0578 - 612317

Klantcode: 9100185338
Spaarpunten: 287

1 GALL SCHAPENNET
ENK. PEN 50M

03

TOTAAL 92,45

Pin 92,45

WISSELGELD 0,00

	Netto	BTW	Totaal
21,00% BTW van	76,40	16,05	92,45
Totaal BTW van	76,40	16,05	92,45

Bonnr: 546072 / 02-10-2020 17:19
Winkelnr: 0544

NU GESPAARD: 92
TOTAALSTAND: 379

Dank je voor je bezoek en graag tot ziens.
Ruilen met bon binnen 14 dagen.

'Verstand
van tuin & dier'

U bent geholpen door: [redacted]

www.welkoop.nl

0000002300

KOSTENINDICATIE BIJeenKOMST WOLVENCOMMISSIE / 3 OKTOBER (exclusief btw)			
Versie 1 / d d 11/09/20		Schatting	Uitgegeven
Sprekersvergoeding Jeanette Hulshof + bouwkosten demo-opstelling		03	0 nog geen factuur
Materiaalkosten Wolf-Fencing / Gallagher			7
Materiaalkosten Welkoop			5
Sprekersvergoeding Gijsbert Six			0 vacatiegeld / reiskosten / rechtstreeks via Teun
Sprekersvergoeding Saskia Duves-Cabuzak			0 Geen bijdrage geleverd
Vergoeding Hans van der Hoeve			0 vacatiegeld / reiskosten / rechtstreeks via Teun
Projectmanagement CTN			0 Binnen afspraak gemiddeld 10u per week
Eventorganisatie CTN			0 20 meeruren / niet in rekening ivm zomerperiode
Catering Schaapskooi			6 Bosgoed / Etos / Hanos / AH
Locatiehuur Schaapskooi			0 gift 200 euro
Mailingkosten			72 mailingen Multicopy
Materiaal kosten			9 Info-borden RROOK / Dixi
Post onvoorzien			10%
		€ 4.596	€ 3.951.94

**EVALUATIE BIJEENKOMSTEN
DE WOLF & PREVENTIEMAATREGELEN IN
EPE/HEERDE****Werkdocument**

Auteur: [REDACTED]

v1, 28.10.20

1. De wolf in Epe / Heerde
2. Doelgroep_reacties
3. Doelstellingen
4. Demo-opstellingen
5. Evaluatie Plus
6. Evaluatie Min
7. Evaluatie Inhoudelijk
8. Terugkoppeling
9. Bespreekpunten
10. Bijlage 1_uitnodiging
11. Bijlage 2_deelnemerslijst
12. Bijlage 3_opzet persbericht

1_De wolf in Epe / Heerde

Wolven zijn actief op de Noord-Veluwe, specifiek in de regio Epe – Heerde. In september zijn twee schapenhouders geconfronteerd met de gevolgen van een aanval van wolven. De wolvencommissie wilde de dialoog met schapenhouders in die regio aangaan. Enerzijds is het weren van de wolf in Epe/Heerde nu urgent, anderzijds is er nog we nog weinig gebruikt gemaakt van de subsidieregeling voor wolfwerende maatregelen. De wolvencommissie wilde betrokken dierhouders betrekken en informeren en anderzijds dierhouders in staat te stellen hun bevindingen en ervaringen te delen. Deelnemers moesten zich vooraf aanmelden en registreren in verband met corona. Op zaterdag 3 oktober waren er 3 sessies en op zaterdag 17 oktober 1 sessie (uiteindelijk online i.v.m. aangescherpte maatregelen).

2_Doelgroep

Dit project richtte zich primair op de schapenhouders in omgeving Epe/Heerde en omgeving. Vanwege de recente wolvenaantallen zat hier urgentie. Uitgaande van het getroffen gebied, zijn we op basis van postcodegebieden gefaseerd gaan uitnodigen. De eerste uitnodiging is verstuurd naar 127 adressen in Noord Epe, postcodegebied 8161, Epe, 8162 en Emst, 8166. Dat is een week later uitgebreid met 108 adressen in Vaassen, postcodegebied 8171 en Uddel, 2888. Maakt een totaal van 235 adressen.

Deelname (11%, zie bijlage)

- 24 aanmeldingen, 24 deelnemers op 3 oktober
- 3 aanmeldingen, 2 deelnemers op 17 oktober

Reacties (2,5%)

- 6 afmeldingen i.v.m. stop als schapenhouder.

Overall respons 13,5%.

Postadres

Postbus gogo, 6800 GX Arnhem

t 026 359 85 68

e wolvencommissie@gelderland.nl

3_Doelstellingen

Overall zijn de bijeenkomsten door de aanwezigen positief gewaardeerd. Ongeacht het sentiment over de wolf. De sessie...

- richtte zich op het aangaan van een dialoog over de recente gebeurtenissen
- was relevant voor schapenhouders
- bevatte hoogwaardige / actuele / nieuwswaardige informatie
- gaf vernieuwende inzichten
- gaf doelgerichte informatie over
 - de wolven op de Veluwe / in Epe / Heerde: wat betekent dat?
 - proactief handelen voorkomt verder leed voor dier en mens
 - de preventieve maatregelen
 - de subsidieregeling vanuit de provincie
- was kleinschalig en laagdrempelig
- richtte zich op het gesprek

4_Demo-opstelling

Wolf-Fencing heeft in opdracht van de wolvencommissie voor demonstratiedoeleinden een opstelling gebouwd op het terrein van de schaapskooi Epe – Heerde waarbij de vijf afrasteringen die in aanmerking komen voor de subsidiemaatregelen van de provincie zijn neergezet op een semipermanente plek. Afspraak is dat het in ieder geval tot 1 januari kan blijven staan. Bij de rasters zijn informatieborden geplaatst, zodat ook willekeurige bezoekers begrijpen waarom deze hekwerken er staan.

5_Plus

- Kwalitatieve en betrokken doelgroep aanwezig (getroffen schapenhouders, CDA-raadslid Apeldoorn). Gemiddelde leeftijd: 50+.
- Praktijksituatie op 'schapen-locatie' voegt duidelijk iets toe *"Als dit het is, dan kan ik hier wel wat mee"*
- Positieve reacties deelnemers op gegeven informatie
- Positieve reactie Schaapskudde Epe-Heerde (in eerste instantie): [REDACTED] en [REDACTED] waren op 3 oktober ook aanwezig en als 'wingman' van de sprekers van waarde (ambassadeurs).
- Positieve reacties sprekers.
- Kleine groepsgrootte was goed, groter >12 bevordert de interactie niet. Wanneer er te veel 'gezonden' wordt over de wolf, roept dat weerstand op. Sessie gaf invulling aan: 'praat minder, luister meer en laat mensen de zaken zien/ervaren.'
- Op korte termijn gerealiseerd en organisatorisch goed verlopen.
- Aanvullen vanuit betrokkenen...

6_Min

- Veel onwetendheid bij schapenhouders, merendeel kent de beschikbare informatie en subsidieregeling op www.gelderland.nl niet. Factsheets zijn nagestuurd en voorzien in een behoefte.
- Opkomst van 11% is laag, bereik van 1 op de 10 is daarentegen niet slecht (*zegt 't voort, zegt 't voort'*). Maximum van mogelijke inschrijvingen is niet gehaald (3 sessies van 10 deelnemers per dag).
- Emoties nemen soms de overhand boven de feiten.
- Selectieve/beperkte communicatie vanuit sommige sprekers.
- Wolf-Fencing is een vrijwilligersorganisatie en de professionaliteit laat te wensen over. Bereikbaarheid, wijze van communiceren, nakomen van afspraken. Hier lopen zowel schapenhouders als [REDACTED] tegenaan.
- Tijdsinvestering organisator, mede vanwege de corona-maatregelen.

- Aanvullen vanuit betrokkenen...

7_Inhoudelijk

1. Er is duidelijk behoefte aan een lokaal aanspreekpunt, hulp bij plaatsen, checken wolfwerendheid, voorrekenen van beschikbare subsidie, bespreken van uitzonderingssituaties, bij een aanval hulp en beoordeling ter plekke.
2. Start van iedere sessie begint met weerstand op de wolf. Wolf-Fencing is dan de vertegenwoordiging van 'het kwaad'. [REDACTED] gaat daar goed en inhoudelijk mee om.
3. De rol van [REDACTED] als intermediair en gastheer was van waarde. Er zat veel emotie bij de start, maar gaandeweg de sessie werd het een constructief gesprek over afrasteringen. Het is gelukt om het vraagstuk pro- of contra wolf los te trekken van de wolvencommissie en het gegeven dat de wolf er nu eenmaal is.
4. Wolf-Fencing is een exclusieve samenwerking aangegaan met Gallagher, ze werken enkel nog met Gallagher-materialen.
5. In hoeverre rollen er daadwerkelijk subsidieaanvragen uit? Zijn er sinds 3 oktober nieuwe aanvragen bijgekomen?
6. De openstaande punten van schapenhouders sluiten aan bij de adviezen van de WC. Wat is daarop het vervolg?
7. Duidelijk verschil tussen geiten- en schapenhouders.

8_Terugkoppeling

- Wat is de eventuele vergoeding voor bijzondere schapen? Ik heb namelijk Walliser Schwarznase schapen.
- En wat zijn de regels bij grond die je in huur hebt, is daar ook een rastervergoeding voor?
- Ik woon net buiten het aangewezen leefgebied van de wolf, hoe kom ik in aanmerking?
- Ik krijg de vereisten voor de rasters niet gecombineerd met de eisen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer.
- Ik heb meermaals gebeld met Wolf-Fencing, maar ik krijg geen gehoor.
- Kan ik nu een subsidie aanvragen voor een vast raster en later voor een verplaatsbaar?

9_Bespreekpunten wolvencommissie

- Afspraak met bestuur schaapskudde Epe-Heerde bepaalt het vervolg van de demo-opstelling.
- Persbericht versturen? (zie bijlage)
- Spreekuur introduceren?
- Gebiedsmakelaar introduceren?
- Nieuwe (online) informatiesessie voor andere doelgroepen organiseren? (corona-afhankelijk)
 - [REDACTED] heeft zich aangeboden voor het geven van een demonstratie. Dat was voor deze doelgroep (hobbyhouders) minder interessant. Wil de WC – zodra het kan – ook een sessie voor de schapenhouders >100 schapen?
- Nieuwsbrief versturen, welke onderwerpen?
 - Verslag demo-sessies
 - Aantal aanmeldingen
 - Introductie spreekuur
 - Aanpassingen in subsidieaanvraag?
 - Wolvencommissie Gelderland versus landelijk en andere provincies?
 - Ontwikkelingen Bij2
- Aanvullen vanuit bestuur...

BIJLAGE 1. UITNODIGING

Plaats Arnhem, 12 september 2020
Betreft Klankbord- en infosessie over voorkomen van schade door de wolf in Epe-Heerde
Kenmerk 200922_2

Beste schapen- of geitenhouder,

Sinds enige tijd is er een wolvenroedel aanwezig op de Noord-Veluwe en specifiek in de regio Epe-Heerde. Enkele schapenhouders zijn de afgelopen periode geconfronteerd met schapen die gedood zijn door een wolf. De Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland, de zogenoemde wolvencommissie, wil graag op korte termijn het gesprek aangaan met schapen- en geitenhouders in de regio om samen te kijken wat er gedaan kan worden om schade in de toekomst zoveel als mogelijk te voorkomen.

Daarom organiseren we bijeenkomsten op **zaterdag 3 oktober 2020** en **zaterdag 17 oktober 2020** bij de Schaapskudde Epe-Heerde. Je kan dan je ervaringen delen met andere schapenhouders en een kijkje nemen bij de demo-opstelling van vijf wolf-werende afrasteringen die in aanmerking komen voor subsidie van de provincie Gelderland.

Programma & tijden

We komen samen in meerdere sessies van maximaal 10 dierhouders om te voldoen aan de coronavoorschriften. Deze kleinschalige en laagdrempelige aanpak maakt het bovendien makkelijker om in dialoog te gaan. Bij veel interesse volgen nog extra sessies en nieuwe data, dus deel deze uitnodiging gerust met andere collega schapen- en geitenhouders in het gebied.

<u>Sessie 1</u>	<u>Sessie 2</u>	<u>Sessie 3</u>	<u>Programma</u>
09.45	12.45	15.00	Informele ontvangst met koffie en thee
10.15	13.15	15.20	Opening
10.25	13.25	15.40	De wolven op de Veluwe en in Epe-Heerde: wat betekent dat?
10.45	13.45	16.00	Wolfwerende maatregelen en 5 rasters in demo-opstelling
11.15	14.15	16.30	Preventie, subsidie, dialoog en interactie
11.45	14.45	17.00	Einde

Gesprekspartners

De bijeenkomst is een initiatief van de wolvencommissie, in samenwerking met Wolf-Fencing en Wolven in Nederland. Aanwezig zijn:

- [REDACTED] TO-vakgroep Schapenhouderij en lid van de wolvencommissie in Gelderland
- [REDACTED] wolven Platform voor de Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders, lid van de wolvencommissie in Gelderland en Drenthe
- [REDACTED], docent biologie en betrokken bij Wolven in

Nederland

Inschrijven

Inschrijving voor:

- zaterdag 3 oktober ontvangen we graag voor 29 september 2020
- zaterdag 17 oktober ontvangen we graag voor 13 oktober 2020

Gezien de bijzondere maatregelen vragen we je om vooraf aan te melden via wolvencommissie@gelderland.nl of 06-16503615. Je kan hier ook meer informatie vragen. Graag ontvangen we bij de inschrijving:

- naam
- adres
- e-mailadres
- telefoonnummer
- voorkeur voor datum en aanvangstijd(en)

Deelname is kosteloos. Na je inschrijving ontvang je een bevestiging hiervan met aanvullende gegevens. Let op: het aantal plaatsen per sessie is beperkt. Wanneer er te veel aanmeldingen zijn, ontvang je daarover bericht. Houd er rekening mee dat slechts 1 persoon per huishouden kan deelnemen, zodat er plek is voor zoveel mogelijk schapen- en geitenhouders. Mensen met verkoudheidsklachten worden verzocht om thuis te blijven en zich af te melden.

Mocht je nu en in de toekomst geen belangstelling hebben om door de wolvencommissie te worden aangeschreven, dan kun je je wenden tot wolvencommissie@gelderland.nl om je gegevens te laten verwijderen.

Met vriendelijke groet,
namens de Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland

BIJLAGE 2. AANMELDINGEN

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
- 23.
- 24.
- 25.
- 26.

op 29 oktober 2020
Agendapunt 3b

Datum 7 oktober 2020
Portefeuillehouder [REDACTED]
Inlichtingen bij [REDACTED] (BIJ12) / [REDACTED] (IPO bureau)
Telefoon 06 [REDACTED] (DK) / 06 [REDACTED] (JO)
Onderwerp Vervolgproces wolvendossier

Kern van het onderwerp

Voorstel tot actualisatie/doorontwikkeling van het Interprovinciaal wolvenplan.

Voorstel/gevraagd besluit:

Instemmen met voorstel tot actualisatie Interprovinciaal wolvenplan langs de volgende tijdlijn (en onder voorbehoud van financiering):

- Eind 2020 voorstel van werkgroep tot actualisatie wolvenplan (inclusief begroting), op basis van een actualisering van 'fact finding-studie wolf';
- In 2021 eerste conclusies en voorbereiding voorstellen ten behoeve van eventuele actualisatie van wolvenplan;
- Begin 2022 (3 jaar na vaststellen in 2019) balans opmaken ten aanzien van voorliggende wolvenplan en beslissen over wenselijkheid/noodzaak van actualisatie.

Aanleiding/context

In de BAC VP van 9 juli 2020 is o.a. verzocht om:

- a. een voorstel te doen voor het instellen van een landelijk wolvenoverleg;
- b. het actualiseren/doorontwikkelen van het Interprovinciaal wolvenplan.

In de BAC VP 17 september 2020 is besloten om voort te bouwen op de provinciale commissies (in oprichting) in Drenthe, Gelderland en Noord-Brabant (deels onder voorzitterschap van [REDACTED]). De wolvenwerkgroep zet momenteel stappen om zo snel mogelijk de landelijke commissie op te starten, met daarbinnen een actieve rol voor de drie genoemde provincies. Ter informatie bijgevoegd bijlage 2: startnotitie landelijk overleg wolf.

In bijlage 1 is de actualisatie/doorontwikkeling van het interprovinciaal wolvenplan uitgewerkt.

Ter informatie: Aan het einde van deze notitie wordt ingegaan op de onduidelijkheid die voor de zomer ontstond naar aanleiding van berichten dat er in Nedersaksen mogelijkheden zouden worden gecreëerd voor het instellen van wolf-vrije zones, terwijl dat volgens onze juristen niet verenigbaar is met het Europees juridisch kader.

Kern van de zaak is dat de berichtgeving over de vermeende mogelijkheden van wolf-vrije zones die in Nedersaksen gecreëerd zouden worden, het product is van een *te ruime en onjuiste interpretatie* door een journalist van een verordening omtrent de wolf die zich momenteel in de ontwerpfase bevindt.

Daardoor is *feitelijk onjuiste berichtgeving* ontstaan die blijkbaar niet is girectificeerd door de Duitse/Nedersaksische overheid. Ondanks dat hier sprake is van een misverstand, heeft een en ander de kritische aandacht van de Europese Commissie.

op 29 oktober 2020

Agendapunt 3b

Consequenties

Actualisatie van het Interprovinciaal wolvenplan vergt in eerste instantie vooral ambtelijke inzet. Daarnaast is een belangrijke rol weggelegd voor een fact finding studie wolf. Dit betreft een actualisatie van het onderzoek door WENR in 2012, waarvoor rijk en provincies destijds gemeenschappelijk opdrachtgever waren en de aanzet tot het eerste wolvendraaiboek heeft gevormd.

In ambtelijk overleg tussen IPO (PH Natuur) en LNV is overeengekomen om ten aanzien van deze fact finding studie wederom samen op te trekken als gemeenschappelijk opdrachtgever. Dit leidt tot de fact finding studie tot een benodigde financiering van naar verwachting € 75.000 á € 125.000.

Daarnaast worden kosten voorzien voor onder meer het secretariaat van het landelijk overleg wolf (€ 25.000) en mogelijk extern juridisch advies. In de BAC VP eind december zal hiervoor een begroting opgesteld worden plus een advies van de financiering ervan. Naar verwachting zal het de mogelijkheid om eea te financieren uit de begroting van BIJ12 niet gaan overstijgen. Overigens vallen de kosten voor (extra) wolvencommunicatie door BIJ12 wel binnen de communicatie-begroting van BIJ12.

Indien voorzien wordt dat actualisatie van het Interprovinciaal wolvenplan zal leiden tot meer dan de gebruikelijke inzet van de betreffende werkgroepleden, of andere inzet dan ambtelijke, dan zal dit hierbij nader in beeld gebracht worden.

Vervolgstappen

Indien de BAC VP akkoord is met het hierboven geschetste voorstel tot actualisatie Interprovinciaal wolvenplan, zal de werkgroep natuurwetgeving (cq de wolvenwerkgroep) hieraan met BIJ12 invulling geven. Beoogd wordt om in de BAC VP op 17 december 2020 een nader voorstel voor te leggen hoe te komen tot actualisatie/doorontwikkeling interprovinciaal wolvenplan

Bijlage:

1. Actualisatie Interprovinciaal wolvenplan;
2. Startnotitie landelijk overleg wolf

Uitleg LNV omtrent vermeende mogelijkheden wolf-vrije zones in Nedersaksen

Wettelijk kader in Duitsland

- In de Bondsrepubliek Duitsland is de bescherming van in het wild levende dieren vastgelegd in de nationale natuurbeschermingswet, de Bundesnaturschutzgesetz.
- In maart dit jaar is deze wet aangevuld met (oa) een paragraaf "omgang met de wolf" (paragraaf 45a);
- Per deelstaat wordt nationale natuurbeschermingswet geïmplementeerd in een ('deelstatelijke') uitvoeringswet;

op 29 oktober 2020

Agendapunt 3bError! No text of specified style in document

Uitwerking in deelstaat Nedersaksen

- De Duitse deelstaat Nedersaksen werkt momenteel aan de uitwerking van genoemde paragraaf "omgang met de wolf". Hiervoor is het ministerie van Milieu penvoerder en wordt gewerkt aan een "Wolvenverordening" voor Nedersaksen. Doel is om deze Wolvenverordening in 2020 inwerking te laten treden;
- De stand van zaken van deze wolvenverordening in wording is dat deze zich in de *inspraakfase van de ontwerpfase* bevindt. Inmiddels zijn er vele reacties van maatschappelijke organisaties en stakeholders ontvangen, die momenteel worden verwerkt;

Inhoud nieuwe Wolvenverordening (in ontwerp)

- In de Wolvenverordening worden richtlijnen gegeven voor het beoordelen van aanvragen tot afschotvergunning ('Gute Fachliche Praxis'). Conform het Europees juridisch kader kan een dergelijke vergunning slechts onder zeer strenge voorwaarden verleend worden;
- Ongewijzigd blijft het absolute afschotverbod voor wolven met welpen en mag door afschot de aanwezigheid van de soort in Nedersaksen niet in gevaar komen;
- Nieuw in het ontwerp is een regeling voor een procedure waarbij er een afschotvergunning is verleend, maar waarbij per ongeluk de verkeerde wolf is afgeschoten.

Verwarring over wolfvrije zones

- Ook nieuw in het ontwerp is dat er nadrukkelijker gekeken zal worden naar gebieden waar het vee niet simpelweg binnen een omheining kan worden gehouden. Dit geldt bijvoorbeeld op de heide met schaapskuddes en dijken met schaapskudde;
- *Dit gaat evenwel niet zo ver dat gesproken kan worden van een regionale aanpak waarbij sprake zou zijn van het instellen van "wolfvrije-zones";*
- Dit laatste is het product van een te ruime en daarmee onjuiste interpretatie van de ontwerp-verordening door een journalist (zonder hoor en wederhoor te plegen bij is het ministerie van Milieu van Nedersaksen, wiens berichtgeving door een aantal media is overgenomen;
- Blijkbaar is bij het ministerie van Milieu van Nedersaksen niet de behoefte gevoeld om deze incorrecte berichtgeving te rectificeren.

Europese Commissie

- Overigens heeft inmiddels de Europese Commissie aangegeven het niet op voorhand eens te zijn met deze nieuwe Duitse aanpak, meer in het bijzonder de eerder genoemde aanvulling met paragraaf 45a van de nationale natuurbeschermingswet.
- Dit is onderwerp van nader onderzoek dat zelfs zou kunnen leiden tot een inbreukprocedure. Wanneer de Commissie met haar oordeel komt, is op dit moment nog niet bekend.

Wolvenberaad Ooijpolder

Datum: 30 oktober 2020

Aanwezig

[redacted] wolvencommissie Gelderland (LTO)
 [redacted] wolvencommissie Gelderland (Platform KSG)
 [redacted] wolvencommissie (VNG, gemeente Epe)
 [redacted] wolvencommissie Gelderland (Natuurmonumenten)
 [redacted], [redacted] wolvencommissie Gelderland
 [redacted] Zoogdiervereniging, Wolven in Nederland
 [redacted] ARK, Wolven in Nederland
 [redacted] Faunaschade taxateur bij Wiberg Taxaties
 [redacted] [redacted] wolven BIJ12
 [redacted] Staatsbosbeheer [redacted]
 [redacted] Dierenartsenpraktijk Groesbeek
 [redacted] schapenhouder
 [redacted] schaapherder
 [redacted], schapenhouder
 [redacted] schapenhouder en houder van zoogkoeien

Aanleiding

In de afgelopen week hebben op twee achtereenvolgende dagen aanvallen plaatsgevonden op schapen in de Ooijpolder. (28-10 Persingen, 1 schaap; 29-10 Ooij, 4 schapen). Wij willen op basis van zoveel mogelijk inbreng de situatie in kaart brengen en kijken wat we kunnen doen om nog meer aanvallen te voorkomen. Er zijn mensen aanwezig die ervaring hebben met het verblijf van de wolf bij Heusden eerder dit jaar.

Wat is de situatie?

BIJ12 heeft DNA-monsters afgenomen. De uitslag kan mogelijk binnen enkele weken bekend zijn. De aanvallen kunnen zijn uitgevoerd door een wolf, maar het is ook mogelijk dat een goudjakhals of een (hybride) hond de dader is. Het DNA-onderzoek zal uitsluitsel geven. De keelbeet is niet zo 'professioneel' uitgevoerd zoals een volwassen wolf dat zou doen. Een goudjakhals is kleiner dan een wolf en heeft minder kracht in de kaken. Bovendien is er recent een eindje over de grens in Duitsland een goudjakhals gesignaleerd. Er worden contacten onderhouden met de instanties in Duitsland.

Op diverse locaties in de omringende natuurgebieden hangen wildcamera's. Er zijn echter geen waarnemingen van wolven gemeld. Het is nog onduidelijk of een wolf (of een goudjakhals) zich in de regio van de Ooijpolder ophoudt. Het is ook mogelijk dat het dier alweer is doorgelopen. Wolven in Nederland zal zijn best doen om actuele informatie te delen. Opdrachtgever van de monitoring is BIJ12.

Conclusie

Het is nog te vroeg om nu code rood af te geven en alles op alles te zetten om alle schapen en geiten in het gebied zo snel mogelijk te beschermen zoals een paar maanden geleden bij Heusden is gebeurd. Wel blijven we alert op de ontwikkelingen in de komende dagen zodat we zo nodig alsnog kunnen opschalen.

Wat te doen?

Bij schade moet de kwaliteit van het DNA goed zijn. Bij nattigheid degenereert het DNA snel. Dek het kadaver af zodat het materiaal droog blijft.

In het algemeen is het belangrijk om de schapen te beveiligen zodat de wolf niet leert dat schapen een gemakkelijke prooi zijn. Een wolf komt terug naar zijn eigen prooi. Dus niet laten liggen. Kadavers laten liggen mag niet.

Als je de schapen beschermt tegen de wolf, dan doe je dat gelijk ook tegen de goudjakhals of de hond.

In de Faunapreventiekit van BIJ12 staat hoe landbouwhuisdieren beschermd kunnen worden tegen wolvenschade.

Een van de schapenhouders heeft zijn kudde in de flexnetten van 90 cm hoog. Ze staan goed strak en stabiel opgesteld en met een flinke spanning erop. Dit voldoet weliswaar niet aan de BIJ12-norm (120 cm) maar het biedt wel een goede basisbescherming. Vooral de afsluiting langs de grond en de elektrische afscherming zijn belangrijk. Eventueel kan er nog een extra draad op 120 cm bovenlangs worden geplaatst.

Er kan ook met goed beschermde nachtvakken worden gewerkt. Probleem is echter dat veel boeren, op wiens land wordt nageweid, dit niet zullen accepteren omdat het gras wordt platgetrapt.

Als een zwervende wolf verblijft in een gebied waar geen natuurlijke prooi is, zal hij zich richten op voedsel dat gemakkelijk beschikbaar is: onbeschermd schapen en geiten. Door vlakdekkend alle schapen en geiten te beschermen zal deze voedselbron worden afgesloten. Het dier kan dan voor zichzelf de conclusie trekken dat dit geen geschikt gebied is en vervolgens verder trekken, op zoek naar een gebied dat wel geschikt is.

Diverse schapenhouders in de Ooijpolder hebben al (provisorische) maatregelen genomen door de schapen weg te halen uit het buitengebied en bij huis te zetten en 's nachts op te stallen. Vele schapen zijn echter nog onbeschermd.

■■■■■■■■■■ is bereid om aanspreekpunt voor de schapenhouders in het gebied te zijn. Hij heeft al een WhatsApp groep gemaakt. Bij hem kan men de behoefte aan tijdelijke materialen kenbaar maken.

■■■■■■■■■■ bijstaan bij het goed beschermen van zijn schapen. Hij zal de materiaalbehoefte doorgeven aan ■■■■■■■■■■. In Brabant en Gelderland zijn noodsets in omloop.

■■■■■■■■■■ heeft eventueel 5 netten te leen.

■■■■■■■■■■ stelt een brief op aan de houders van schapen en geiten in het gebied. Deze zal verspreid worden via het digitale krantje en andere kanalen. De dierenartsenpraktijk kan het bericht ook doorzetten naar haar relaties.

■■■■■■■■■■ legt contact met het gemeentebestuur om te vertellen wat er gaande is.

Een paar beleidsmatige opmerkingen

Er is geen escalatieladder die voorziet in dit soort situaties. Dit is wel een gemis. De gebiedscommissie moet dit oppakken.

Er is geen schadevergoedingsregeling voor schade veroorzaakt door de goudjakhals en ook geen draaiboek goudjakhals. Als dit aan de orde is dan zal dit in eerste instantie ad hoc moeten worden geregeld. De schades veroorzaakt door de eerste wolf in Nederland in 2015 zijn ook op ad hoc basis vergoed (geen eigen risico en ook vergoeding aan niet-bedrijfsmatige houders)

We hebben hier niet te maken met een vastgesteld leefgebied (> 6 maanden aanwezigheid) waarvoor een subsidieregeling voor het nemen van preventieve maatregelen geldt. Bij de Universiteit Wageningen staat de vraag uit om aan te geven welke gebieden in Nederland aangewezen zouden kunnen als wolvencorridors, waar ook een verhoogd risico is op wolvenschade.

Meer informatie

Melding van schade en bescherming tegen wolvenschade

<https://www.gelderland.nl/De-Wolf>

<https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/wolf/>

Factsheet preventie wolvenschade:

https://www.gelderland.nl/bestanden/Gelderland/Subsidies/DOC_Factsheet%20wolvencommissie_eisen%20aan%20afrastering.pdf

Faunapreventiekit Blij12

<https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-preventiekit-fpk/module-wolven/#2.1>

Goudjakhals: <https://www.wolveninnederland.nl/goudjakhals>

Verslag door [REDACTED] 3 november 2020

- De afstand van de onderste draad tot de grond is maximaal 20 cm en van de bovenste draad tot de grond is 120 cm.
- *De veelgebruikte flexinetten van 90 cm hoogte voldoen niet aan de BIJ12-norm (120 cm), maar bieden wel een goede basisbescherming, mits strak en stabiel opgesteld en met voldoende spanning. Eventueel kan een extra draad op 120 cm bovenlangs worden geplaatst.*
- De afstand van de onderste draad tot de grond is maximaal 20 cm.
- Voor toegangspoorten gelden dezelfde eisen als voor de afrastering zelf.
- Er is geen opstapmogelijkheid hoger dan 30 cm buiten de afrastering binnen een afstand van 2 meter.
- Deze informatie is online beschikbaar via [deze link](#).

4. Noodnetten beschikbaar

Een verplaatsbare afrastering met flexinetten is een goed toepasbare en effectieve methode om predators van landbouwpercelen te weren. Er zijn noodnetten van 120 cm in omloop, die door de provincie Gelderland en schapenhouders in andere getroffen gebieden in bruikleen beschikbaar worden gesteld. Aanvraag noodnetten: wolvencommissie@gelderland.nl / 026 3598568

Wat te doen bij schade

Mocht er onverhoopt een (vermoedelijke) aanval door een wolf plaatsvinden op uw landbouwdieren, dan moet u dit zo spoedig mogelijk melden. Dit kan bij [BIJ12](#) op nummer 085-4862222 of bij het [Wolvenmeldpunt van Wolven in Nederland](#).

Let op! Dek het kadaver goed af, laat het niet nat worden, zodat er goed DNA afgenomen kan worden.

Provincie Gelderland

De wolf en de goudjakhals zijn beschermde diersoorten. Provincie Gelderland heeft de taak om beschermde diersoorten te beschermen. De provincie vergoedt schade door wolven aan vee. Er is nog geen vergoedingsregeling voor schade veroorzaakt door de goudjakhals. De provincie vergoedt binnen het vastgestelde leefgebied ook gedeeltelijk preventieve maatregelen die landbouwhuisdieren beschermen tegen de wolf. De Ooijpolder valt buiten het vastgestelde leefgebied. Mocht het gaan om schade veroorzaakt door wolf of goudjakhals dan vraagt het om uitlegbaar maatwerk.

De wolvencommissie bespreekt 2 november de situatie in de Ooijpolder.

Aanmelden nieuwsbrief

Wilt u op de hoogte blijven van de ontwikkelingen, dan kunt u zich aanmelden voor onze nieuwsbrief via wolvencommissie@gelderland.nl. De wolvencommissie respecteert uw privacy conform de avg-richtlijnen.

Demonstratie-opstelling

De wolvencommissie heeft een demonstratieopstelling staan bij de schaapskooi Epe-Heerde. Het toont de vijf soorten wolfwerende rasters die in aanmerking komen voor subsidie. Ze zijn vrij te bezichtigen en voorzien van een korte toelichting op een informatiebord. Er zijn twee soorten vaste en drie soorten verplaatsbare afrasteringen, met of zonder gaas, volgens dezelfde basisprincipes: een hoogte van 120 cm, voorzien van stroomdraden, met hoogstens 20 cm tussen de onderste draden en een spanning van minstens 4.500 Volt.

<https://www.schaapskudde-epe-heerde.nl>
Elburgerweg 33, 8181 EM Heerde

Betrokken partijen blijven alert op de ontwikkelingen in de Ooijpolder de komende periode, zodat waar nodig preventiemaatregelen kunnen worden opgeschaald. Mochten er nog vragen zijn, neem dan contact op met de wolvencommissie via wolvencommissie@gelderland.nl.

Met vriendelijke groet,

Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland

PERSBERICHT

Arnhem, 5 november 2020

Demo-opstelling toont schapenhouders hoe ze wolf buitenhouden

Oproep aan schapenhouders: omhein je weide en hou de wolf buiten

Een wolvenroedel doodde meerdere schapen in de regio Epe-Heerde. Toch kan je met een goed geplaatste afrastering de wolf buitenhouden. Nog maar weinig schapenhouders zetten die stap, ondanks de subsidie die de provincie Gelderland sinds augustus geeft. Een proefopstelling met vijf soorten afrasteringen bij de schaapskooi Epe-Heerde moet schapenhouders over de streep trekken.

Hoe eerder hoe beter

Hoe eerder en hoe meer schapenhouders maatregelen nemen om de wolf buiten te houden, hoe beter. Want een wolf die het makkelijk wordt gemaakt, grijpt zijn kans. Het omgekeerde geldt ook: krijgt hij een oplawaai van een stroomdraad, dan neemt hij de benen en zal hij het niet zo snel nog een keer proberen. Afrasteringen die met steun van de provincie kunnen worden aangeschaft, dragen bij aan het verkleinen van wolfschade bij schapen en geiten. Goede voorlichting door bijvoorbeeld deze proefopstelling over wolfwerende rasters, zorgt dat veehouders tot een betere afweging kunnen komen en hopelijk besluiten om effectieve en preventieve maatregelen te nemen tegen de wolf.

Onverstandig om af te wachten

Daarom doen Provincie Gelderland en de wolvencommissie de oproep aan alle schapen- en geitenhouders in het leefgebied van de wolf om zo snel mogelijk hun kudde te beschermen met een wolfwerende afrastering. Gedeputeerde Peter Drenth: "Het is fijn om te zien dat midden in het leefgebied al allerlei maatregelen zijn genomen. Het is begrijpelijk dat iedereen die er verder van af zit zich afvraagt of maatregelen wel nodig zijn. Maar afwachten vinden we niet verstandig. Ik roep ook deze dierhouders op om maatregelen te treffen en het voorbeeld te volgen van dierhouders die dit al wel hebben gedaan. We hebben hiervoor dit jaar een half miljoen vrijgemaakt. Ik zou het jammer vinden als dat niet wordt benut."

Demonstratieopstelling

De demonstratieopstelling bij de schaapskudde Epe-Heerde toont de vijf soorten wolfwerende rasters die in aanmerking komen voor subsidie. Ze zijn vrij te bezichtigen en voorzien van een korte toelichting op een informatiebord. Er zijn twee soorten vaste en drie soorten verplaatsbare afrasteringen, met of zonder gaas, volgens dezelfde basisprincipes: een hoogte van 120 cm, voorzien van stroomdraden, met hoogstens 20 cm tussen de onderste draden en een spanning van minstens 4.500 Volt.

Wolvencommissie

De wolvencommissie is in 2019 ingesteld door de Provincie Gelderland en bestaat uit vertegenwoordigers van de schapen- en geitenhouderij, terreineigenaren en gemeenten. De commissie heeft de taak om dierhouders te informeren over en te betrekken bij de schadepreventiemaatregelen. Met de proefopstelling wil de wolvencommissie laten zien hoe wolfwerende rasters goed opgezet moeten worden. De commissie hoopt hiermee meer dierhouders te overtuigen om gebruik te maken van de subsidieregeling.

Locatie schaapskudde Epe-Heerde

<https://www.schaapskudde-epe-heerde.nl>

Elburgerweg 33, 8181 EM Heerde

De demonstratieopstelling is vrij toegankelijk.

Welke afrastering en hoeveel subsidie?

Hoe weet je nu als schapenhouder welke afrastering het beste is voor jouw dieren en hoeveel subsidie je krijgt? Op de [website van de provincie Gelderland](#) staat alle informatie handig bij elkaar: subsidievoorwaarden, eisen aan de afrastering, enkele rekenvoorbeelden van de vergoedingen en de link naar het subsidieportaal. De subsidies variëren sterk naargelang de grootte van de schapen- of geitenhouderij, maar zijn bedoeld om grotendeels kostendekkend te zijn voor wat betreft materiaalanschaf, of je nu een weidebedrijf met honderden schapen of een hobbyhouder met enkele schapen bent.

Hulplijn

Soms is een situatie niet meteen duidelijk. Hoe bereken je bijvoorbeeld de omtrek van een weide die niet rechthoekig is? Wat doe je met sloten, greppels en dijken? Met al dat soort vragen kan je terecht bij de hulplijn van de wolvencommissie. Je mailt je naam, organisatie (indien van toepassing), telefoonnummer en je vragen naar wolvencommissie@gelderland.nl en krijgt dan een voorstel voor een tijdstip voor een belafsprak of een link om in te loggen voor een videovergadering.

Buurtbewoners zijn overigens ook van harte welkom om een kijkje te komen nemen bij de schaapskooi Epe-Heerde. De wolvencommissie was van plan om meerdere informatiemiddagen te organiseren, maar door de coronamaatregelen laten deze nog even op zich wachten.

Subsidieregeling

De wolf is een beschermde diersoort. Provincie Gelderland heeft de taak om de wolf te beschermen, net als andere beschermde diersoorten. De provincie vergoedt schade door wolven aan vee. Daarnaast vergoedt de provincie binnen het leefgebied ook gedeeltelijk preventieve maatregelen die landbouwhuisdieren beschermen tegen de wolf. Daarvoor heeft de provincie op advies van de wolvencommissie een [subsidieregeling](https://www.gelderland.nl/Subsidies/Voorkomen-van-schade-door-wolven) opengesteld: <https://www.gelderland.nl/Subsidies/Voorkomen-van-schade-door-wolven>

Noot voor de redactie (niet voor publicatie)

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met woordvoerder van de Provincie Gelderland: [REDACTED] [\[REDACTED\]@gelderland.nl](mailto:[REDACTED]@gelderland.nl), of het Provincieloket, 026 359 99 99, provincieloket@gelderland.nl. Na kantooruren kunt u bellen met onze piketmedewerker, [REDACTED]

Vanwege covid-19 is het niet mogelijk om een gezamenlijk persmoment te organiseren, maar individueel is het mogelijk om leden van de wolvencommissie te spreken op de locatie van de schaapskudde Epe-Heerde. Wilt u meer weten over de demo-opstelling, de wolvencommissie en wolfwerende maatregelen neem dan contact op met woordvoerder van de wolvencommissie: [REDACTED] op 06 [REDACTED] of via wolvencommissie@gelderland.nl.

Beeldmateriaal: Foto_1 Schaapskudde Ede-Heerde / Foto_2 Schaapskudde Epe-Heerde

Omschrijving: De demonstratieopstelling bij de schaapskudde Epe-Heerde toont vijf wolfwerende rasters

Credit: wolvencommissie Gelderland

Provincie Gelderland

Commissie preventie wolvenschade Gelderland

T.a.v. [REDACTED]

Markt 11

6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer 20.014
Ordernummer 180791
Leveranciersnummer 34474
Datum 09.11.2020
Betreft periode 01.06.20 – 31.10.20

OMSCHRIJVING	UUR	TARIEF	SOM
Werkzaamheden wolvencommissie	03		
Reiskostenvergoeding			
Kosten demo-sessies			03
Subtotaal			€ 14.946,34
BTW 21%			€ 3.138,73
Totaal, te voldoen voor 9 december 2020			€ 18.085,07

BLAEKEND

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn

06 16 50 36 15
info@blaekend.nl
www.blaekend.nl

BTW NL001378852B03
KvK 70480052
IBAN NL84TRIO0338800514

Betaling te voldoen binnen 30 dagen
onder vermelding van het factuur-
nummer.

0000001701

Provincie Gelderland

Commissie preventie wolvenschade Gelderland

T.a.v. [REDACTED]

Markt 11

6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer 20.014
Ordernummer 180791
Leveranciersnummer 34474
Datum 09.11.2020
Betreft periode 01.06.20 – 31.10.20

OMSCHRIJVING	UUR	TARIEF	SOM
Werkzaamheden wolvencommissie	03		03
Reiskostenvergoeding			
Kosten demo-sessies			
Subtotaal			
BTW 21%			
Totaal, te voldoen voor 9 december 2020			

BLAEKEND

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn

06 [REDACTED]
info@blaekend.nl
www.blaekend.nl

BTW NL001378852B03
KvK 70480052
IBAN NL84TRIO0338800514

Betaling te voldoen binnen 30 dagen
onder vermelding van het factuur-
nummer.

0000001234

Provincie Gelderland

Commissie preventie wolvenschade Gelderland

T.a.v. [REDACTED]

Markt 11

6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer 20.014
Ordernummer 180791
Leveranciersnummer 34474
Datum 09.11.2020
Betreft periode 01.06.20 – 31.10.20

OMSCHRIJVING	UUR	TARIEF	SOM
Werkzaamheden wolvencommissie	126		
Reiskostenvergoeding		03	03
Kosten demo-sessies			
Subtotaal			€ 14.946,34
BTW 21%			€ 3.138,73
Totaal, te voldoen voor 9 december 2020			€ 18.085,07

BLAEKEND

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn

06 16 50 36 15
info@blaekend.nl
www.blaekend.nl

BTW NL001378852B03
KvK 70480052
IBAN NL84TRIO0338800514

Betaling te voldoen binnen 30 dagen
onder vermelding van het factuur-
nummer.

0000002029

Provincie Gelderland

Commissie preventie wolvenschade Gelderland

T.a.v. [REDACTED]

Markt 11

6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer 20.015
Ordernummer 180791
Leveranciersnummer 34474
Datum 16.12.2020
Betreft periode 01.11.20 – 30.11.20

OMSCHRIJVING	UUR	TARIEF	SOM
Werkzaamheden wolvencommissie	03		
Reiskostenvergoeding			03
Vormgeving nieuwsbrief			
Subtotaal			€ 5.467,25
BTW 21%			€ 1.148,12
Totaal, te voldoen voor 16 januari 2021			€ 6.615,37

BLAEKEND

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn

06 16 50 36 15
info@blaekend.nl
www.blaekend.nl

BTW NL001378852B03
KvK 70480052
IBAN NL84TRIO0338800514

Betaling te voldoen binnen 30 dagen
onder vermelding van het factuur-
nummer.

0000001702

Provincie Gelderland

Commissie preventie wolvenschade Gelderland

T.a.v. [REDACTED]

Markt 11

6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer 20.015
Ordernummer 180791
Leveranciersnummer 34474
Datum 16.12.2020
Betreft periode 01.11.20 – 30.11.20

OMSCHRIJVING	UUR	TARIEF	SOM
Werkzaamheden wolvencommissie	03	03	03
Reiskostenvergoeding			
Vormgeving nieuwsbrief			
Subtotaal			
BTW 21%			
Totaal, te voldoen voor 16 januari 2021			€ 6.615,37

BLAEKEND

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn

06 [REDACTED]
info@blaekend.nl
www.blaekend.nl

BTW NL001378852B03
KvK 70480052
IBAN NL84TRIO0338800514

Betaling te voldoen binnen 30 dagen
onder vermelding van het factuur-
nummer.

0000001236

Provincie Gelderland

Commissie preventie wolvenschade Gelderland

T.a.v. [REDACTED]

Markt 11

6811 CG Arnhem

FACTUUR

Factuurnummer 20.015
Ordernummer 180791
Leveranciersnummer 34474
Datum 16.12.2020
Betreft periode 01.11.20 – 30.11.20

OMSCHRIJVING	UUR	TARIEF	SOM
Werkzaamheden wolvencommissie	60	[REDACTED]	[REDACTED]
Reiskostenvergoeding	230	03	03
Vormgeving nieuwsbrief			
Subtotaal			€ 5.467,25
BTW 21%			€ 1.148,12
Totaal, te voldoen voor 16 januari 2021			€ 6.615,37

BLAEKEND

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn

06 16 50 36 15
info@blaekend.nl
www.blaekend.nl

BTW NL001378852B03
KvK 70480052
IBAN NL84TRIO0338800514

Betaling te voldoen binnen 30 dagen
onder vermelding van het factuur-
nummer.

0000002021

op 12 november 2020
Agendapunt

Datum 30 oktober 2020
Portefeuillehouder [REDACTED]
Inlichtingen bij [REDACTED] (BIJ12) / [REDACTED] (IPO bureau)
Telefoon 06 [REDACTED] (DK) / 06 [REDACTED] (JO)
Onderwerp Vervolgproces wolvendossier

Kern van het onderwerp

Voorstel tot te volgen tijdlĳn inzake actualisatie van het Interprovinciaal wolvenplan.

Voorstel/gevraagd besluit:

Instemmen met tijdlĳn voor actualisatie Interprovinciaal wolvenplan (onder voorbehoud van financiering):

- Voor BAC VP 17 december 2020 uitgewerkt voorstel actualisatie wolvenplan (inclusief begroting), op basis van actualisering van 'fact finding-studie wolf';
- Voor BAC VP 17 december 2020 -*voortlopend op actualisatie*- voorstel aanvulling tav handelingsperspectief voor wolven die bovenmatige schade veroorzaken, zoals eerder dit jaar de wolf bij Heusden.
- In 2021 eerste conclusies en voorbereiding voorstellen tbv actualisatie van wolvenplan;
- Begin 2022 (3 jaar na vaststellen in 2019) balans opmaken welke aspecten van wolvenplan actualisatie behoeven.

Aanleiding/context

In de BAC VP op 9 juli 2020 is o.a. verzocht om:

- a. het actualiseren/doorontwikkelen van het Interprovinciaal wolvenplan.
- b. een voorstel te doen voor het instellen van een landelijk wolvenoverleg;

Hoewel niet eerder expliciet aan de BAC VP voorgelegd, is door de BAC VP de facto al wel aangegeven dat de noodzaak van een actualisatie van het wolvenplan evident is. Op één punt heeft de BAC VP ook reeds bevestigd dat aanvulling van het wolvenplan nodig is, namelijk aanvulling met een scenario voor situaties zoals die in Heusden. Voortlopend op de algehele actualisatie van het wolvenplan wordt aan een voorstel hiertoe gewerkt (ter agendering voor de BAC VP van 17 december).

In bijlage 1 is de actualisatie/doorontwikkeling van het interprovinciaal wolvenplan uitgewerkt.

In de BAC VP 17 september 2020 is besloten om voort te bouwen op de provinciale commissies (in oprichting) in Drenthe, Gelderland en Noord-Brabant (deels onder voorzitterschap van [REDACTED]).

Inmiddels heeft een vruchtbaar startgesprek met [REDACTED] plaatsgevonden. Dit leidt ertoe dat voorzien wordt om begin november de uitnodiging te kunnen verzenden, voor een startoverleg eind november. Ter informatie bijgevoegd bijlage 2: startnotitie landelijk overleg wolf.

Ter informatie: Relevante ontwikkelingen in Duitsland en Frankrijk

Duitsland

Aan het einde van deze notitie wordt ingegaan op de onduidelijkheid die voor de zomer ontstond naar aanleiding van berichten dat er in Nedersaksen mogelijkheden zouden worden gecreëerd voor het instellen van wolf-vrije zones, terwijl dat volgens onze juristen niet verenigbaar is met het Europees juridisch kader.

op 12 november 2020

AgendapuntError! No text of specified style in document.

Kern van de zaak is dat de berichtgeving over de vermeende mogelijkheden van wolf-vrije zones die in Nedersaksen gecreëerd zouden worden, het product is van een *te ruime en onjuiste interpretatie* door een journalist van een verordening omtrent de wolf die zich momenteel in de ontwerpfase bevindt.

Daardoor is *feitelijk onjuiste berichtgeving* ontstaan die blijkbaar niet is girectificeerd door de Duitse/Nedersaksische overheid. Ondanks dat hier sprake is van een misverstand, heeft een en ander de kritische aandacht van de Europese Commissie.

Frankrijk

Toegevoegd is een korte update nav recente ontwikkelingen in Frankrijk die nader onderzoek behoeven. Indien aan de orde zullen relevante aspecten een plaats krijgen in de aanvulling handelingsperspectief voor wolven die bovenmatige schade veroorzaken, alsmede in de fact finding study.

Consequenties actualisatie/doorontwikkeling wolvenplan

Actualisatie van het Interprovinciaal wolvenplan vergt in eerste instantie vooral ambtelijke inzet. Daarnaast is een belangrijke rol weggelegd voor een fact finding studie wolf. Dit betreft een actualisatie van het onderzoek door WENR in 2012, waarvoor rijk en provincies destijds gemeenschappelijk opdrachtgever waren en de aanzet tot het eerste wolvendraaiboek heeft gevormd.

In ambtelijk overleg tussen IPO (PH Natuur) en LNV is overeengekomen om ten aanzien van deze fact finding studie wederom samen op te trekken als gemeenschappelijk opdrachtgever en daarbij de kosten te delen. Dit leidt tav de fact finding studie tot een benodigde financiering van naar verwachting € 50.000 á € 70.000.

Daarnaast worden kosten voorzien voor onder meer het secretariaat van het landelijk overleg wolf (€ 25.000) en mogelijk extern juridisch advies. In de BAC VP eind december zal hiervoor een begroting opgesteld worden plus een advies tav de financiering ervan. Naar verwachting zal het de mogelijkheid om eea te financieren uit de begroting van BIJ12 net gaan overstijgen. Overigens vallen de kosten voor (extra) wolvencommunicatie door BIJ12 wel binnen de communicatie-begroting van BIJ12.

Indien voorzien wordt dat actualisatie van het Interprovinciaal wolvenplan zal leiden tot meer dan de gebruikelijke inzet van de betreffende werkgroepleden, of andere inzet dan ambtelijke, dan zal dit hierbij nader in beeld gebracht worden.

Vervolgstappen

Indien de BAC VP akkoord is met het hierboven geschetste tijdlijn, zal de werkgroep natuurwetgeving (cq de wolvenwerkgroep) hieraan met BIJ12 invulling blijven geven met de benodigde zorgvuldigheid en urgentie. In de BAC VP op 17 december 2020 zal een nader uitgewerkt voorstel voorgelegd worden hoe te komen tot actualisatie/doorontwikkeling interprovinciaal wolvenplan.

Bijlage:

1. Actualisatie Interprovinciaal wolvenplan;
2. Startnotitie landelijk overleg wolf

op 12 november 2020

AgendapuntError! No text of specified style in document

Uitleg LNV omtrent vermeende mogelijkheden wolf-vrije zones in Nedersaksen

Wettelijk kader in Duitsland

- In de Bondsrepubliek Duitsland is de bescherming van in het wild levende dieren vastgelegd in de nationale natuurbeschermingswet, de Bundesnaturschutzgesetz.
- In maart dit jaar is deze wet aangevuld met (oa) een paragraaf "omgang met de wolf" (paragraaf 45a);
- Per deelstaat wordt nationale natuurbeschermingswet geïmplementeerd in een ('deelstatelijke') uitvoeringswet;

Uitwerking in deelstaat Nedersaksen

- De Duitse deelstaat Nedersaksen werkt momenteel aan de uitwerking van genoemde paragraaf "omgang met de wolf". Hiervoor is het ministerie van Milieu penvoerder en wordt gewerkt aan een "Wolvenverordening" voor Nedersaksen. Doel is om deze Wolvenverordening in 2020 inwerking te laten treden;
- De stand van zaken van deze wolvenverordening in wording is dat deze zich in de *inspraakfase van de ontwerpfase* bevindt. Inmiddels zijn er vele reacties van maatschappelijke organisaties en stakeholders ontvangen, die momenteel worden verwerkt;

Inhoud nieuwe Wolvenverordening (in ontwerp)

- In de Wolvenverordening worden richtlijnen gegeven voor het beoordelen van aanvragen tot afschotvergunning ('Gute Fachliche Praxis'). Conform het Europees juridisch kader kan een dergelijke vergunning slechts onder zeer strenge voorwaarden verleend worden;
- Ongewijzigd blijft het absolute afschotverbod voor wolven met welpen en mag door afschot de aanwezigheid van de soort in Nedersaksen niet in gevaar komen;
- Nieuw in het ontwerp is een regeling voor een procedure waarbij er een afschotvergunning is verleend, maar waarbij per ongeluk de verkeerde wolf is afgeschoten.

Verwarring over wolfvrije zones

- Ook nieuw in het ontwerp is dat er nadrukkelijker gekeken zal worden naar gebieden waar het vee niet simpelweg binnen een omheining kan worden gehouden. Dit geldt bijvoorbeeld op de heide met schaapskuddes en dijken met schaapskudde;
- *Dit gaat evenwel niet zo ver dat gesproken kan worden van een regionale aanpak waarbij sprake zou zijn van het instellen van "wolfvrije-zones";*
- Dit laatste is het product van een te ruime en daarmee onjuiste interpretatie van de ontwerp-verordening door een journalist (zonder hoor en wederhoor te plegen bij is het ministerie van Milieu van Nedersaksen, wiens berichtgeving door een aantal media is overgenomen;
- Blijkbaar is bij het ministerie van Milieu van Nedersaksen niet de behoefte gevoeld om deze incorrecte berichtgeving te rectificeren.

op 12 november 2020

AgendapuntError! No text of specified style in document

Europese Commissie

- Overigens heeft inmiddels de Europese Commissie aangegeven het niet op voorhand eens te zijn met deze nieuwe Duitse aanpak, meer in het bijzonder de eerder genoemde aanvulling met paragraaf 45a van de nationale natuurbeschermingswet.
- Dit is onderwerp van nader onderzoek dat zelfs zou kunnen leiden tot een inbreukprocedure. Wanneer de Commissie met haar oordeel komt, is op dit moment nog niet bekend.

Recente ontwikkeling Frankrijk:

- In de laatste week van oktober zijn in enkele regionale media berichten verschenen dat de 'wolf van Heusden' eind september in Frankrijk zou zijn afgeschoten, *mèt toestemming Franse autoriteiten*;
- Dit zal de discussie bij stakeholders wolf (met name dierhouders) weer doen opwaaien, met name over vraag waarom in Frankrijk wel kan wat in Nederland niet zou kunnen;
- LNV bevestigt dat door de Franse decentrale overheid onder voorwaarden inderdaad ontheffingen verleend worden voor het doden van wolven
- Momenteel wordt uitgezocht op basis van welke overwegingen Franse autoriteiten dergelijke ontheffingen verlenen. Relevante aspecten die naar aanleiding hiervan boven water komen, krijgen een plaats in aanvulling handelingsperspectief wolven die bovenmatige schade veroorzaken alsmede in de fact finding study die een bouwsteen zal vormen voor de actualisatie van het wolvenplan.

PER MAIL VERZONDEN

Adres : Bezuidenhoutseweg 105-113
2594 AC Den Haag
Telefoon : +31(0)70-3382700
E-mail : secretariaat@lto.nl
KvK : 40413400
Rekening : NL32 RABO 0357606760

Per e-mail: [REDACTED]@ gelderland.nl
Interprovinciaal Overleg Commissie Landbouw
T.a.v. de heer P.C. Drenth
Herengracht 23
2511 EG DEN HAAG

Datum : 19 november 2020
Ons kenmerk : GK/AT/201119
Onderwerp : **Landelijk overleg Wolf**
Informatie : [REDACTED]

Geachte heer Drenth,

Wij hebben kennis genomen van het voornemen van provincies om op landelijk niveau een overleg Wolf in te richten. Naar wij hebben begrepen, is het doel van dat overleg om de maatschappelijke betrokkenheid en het draagvlak te verhogen bij de verdere ontwikkeling en besluitvorming van het interprovinciaal wolvenbeleid.

Het landelijk wolvenoverleg is gericht op provincie-overschrijdende zaken, zoals hoe om te gaan met incidenten en de actualisatie van het Interprovinciaal Wolvenplan.

Vanuit de landbouw hebben de ontwikkelingen met betrekking tot de verspreiding en omvang van de wolf en de schade die (zwervende) wolven aan landbouwhuisdieren veroorzaken, onze bijzondere aandacht. In de brief aan BIJ12 van 25 mei 2020, wijst LTO Nederland op de toenemende schade en overlast. LTO heeft meermaals bij IPO aangedrongen op een eenduidig beleid om schade tegen te gaan en waar deze optreedt, te voorzien in een adequate schadeloosstelling. Het IPO Wolvenplan dat hiervoor geldt als leidend, vinden wij tekort schieten.

LTO vindt het dan ook een goede stap om een landelijk overleg Wolf in te richten waar voornoemde problematiek kan worden besproken, en neemt daar graag aan deel. Omdat het onderwerp zowel de hele sector, maar in het bijzonder de sector Schapenhouderij aan gaat, bevestigt LTO Nederland dat [REDACTED] portefeuillehouder Natuur en Landschap en [REDACTED] lid van de LTO-vakgroep Schapenhouderij, aan het overleg zullen deelnemen.

Met vriendelijke groet,
LTO Nederland

[REDACTED]

VIDEO WOLF VANUIT DE AUTO

- Video wordt naar buiten gebracht door de Zoogdierverseniging / Wolven in Nederland, Persbericht / begeleidende post loopt via [REDACTED]
- Reactie vanuit de wolvencommissie omdat het in het leefgebied van de wolf in Gelderland is.
- Q&A

Datum

Zondag 29 november in de ochtend tussen 9 en 10 uur.

Tijd

Overdag

Locatie

Beemte, het dorp ligt in het leefgebied van de wolf op de Veluwe. Looprichting is van oost naar west. Zeer vermoedelijk de brug over Apeldoorns kanaal genomen.

Beemte is een dorp in de gemeente Apeldoorn, in de provincie Gelderland. Beemte ligt op ongeveer 7 kilometer ten noorden van Apeldoorn en nabij het Apeldoorns Kanaal.

Waarneming – wat zien we?

Vanuit de auto is een wolf gefilmd terwijl de wolf door de weilanden in het bebouwde buitengebied loopt.

Boodschap vanuit de wolvencommissie Gelderland: neem preventieve maatregelen

[REDACTED] van de Gelderse wolvencommissie [REDACTED] "Deze bijzondere waarneming bevestigt wat we al weten. De wolf is aanwezig op de Veluwe. Daarom roepen Provincie Gelderland en de wolvencommissie alle schapen- en geitenhouders in het leefgebied van de wolf op om hun kudde te beschermen met een wolfwerende afrastering. Hoe eerder en hoe meer schapenhouders maatregelen nemen om de wolf buiten te houden, hoe beter: omhein je weide en hou de wolf buiten." De provincie Gelderland ondersteunt hen financieel middels een subsidie om op korte termijn maatregelen te nemen die wolvenaantallen voorkomen.

Q&A

1. Is het bijzonder dat de wolf overdag wordt gesignaleerd?

Wolven zijn overdag actief, maar op plaatsen waar er veel menselijke activiteit is, houden wolven er vaak een nachtelijke levenswijze op na.

Mocht je ooit een wolf in het wild tegenkomen dan mag je jezelf erg gelukkig prijzen. Wolven worden namelijk zelden gezien.

2. In de video wordt aangegeven dat de wolf over een hek springt. De wolf laat zich dus niet stoppen door een hek?

Het is in beeld niet exact duidelijk hoe de situatie ter plekke is. Wel is duidelijk dat het geen wolfwerende afrastering betreft, maar een lage opstelling.

Deze omheining voldoet niet aan de basisprincipes voor wolfwerende rasters waarover consensus bestaat: een hoogte van 120 cm, voorzien van stroomdraden, met hoogstens 20cm tussen de onderste draden en een spanning van ten minste 4.500 V.

3. Weten we welke wolf het betreft?

Het is niet duidelijk of het hier een zwervende wolf betreft of een van de wolven uit de roedel die leeft op de Noord-Veluwe.

Wolven kunnen zich snel over grote afstanden verplaatsen. Jonge dieren die op zoek zijn naar een eigen leefgebied worden ook overdag gezien in velden of nabij autowegen.

4. Ik zie ook woonhuizen in beeld. Moeten de bewoners bang zijn voor de wolf?

De wolf is op zichzelf niet gevaarlijk. Vanuit onze maatschappij is er veel angst voor de wolf, maar als je naar de statistieken kijkt, dan is er geen reden om bang te zijn. Wolven zijn schuw